

ORTAÖĞRETİM

HZ. MUHAMMED'İN

HAYATI

12

YAZARLAR
Mutlu BİNİCİ
Semih YOLAÇAN
Veysel AKKAYA
Süleyman EMİROĞLU
Esra UÇKAN

DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI
..... 2015

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 6066
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ : 548

15.00.Y.0002.4501

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir suretle alınıp yayınlanamaz.

Editör

Nihal SOYDAŞ

Dil Uzmanı

Ahmet POLAT

Görsel Tasarım Uzmanı

Barış CAN

Ölçme Değerlendirme Uzmanı

Mehmet Akif KARAKUŞ

Program Geliştirme Uzmanı

Hasan TOPAL

Rehberlik Uzmanı

Esra DEMİR

ISBN 978-975-11-3951-1

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 15.07.2015 gün ve 7323463 sayılı yazısı ile öğretim materyali olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 06.08.2015 gün ve 7833091 sayılı yazısı ile birinci defa 75.000 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

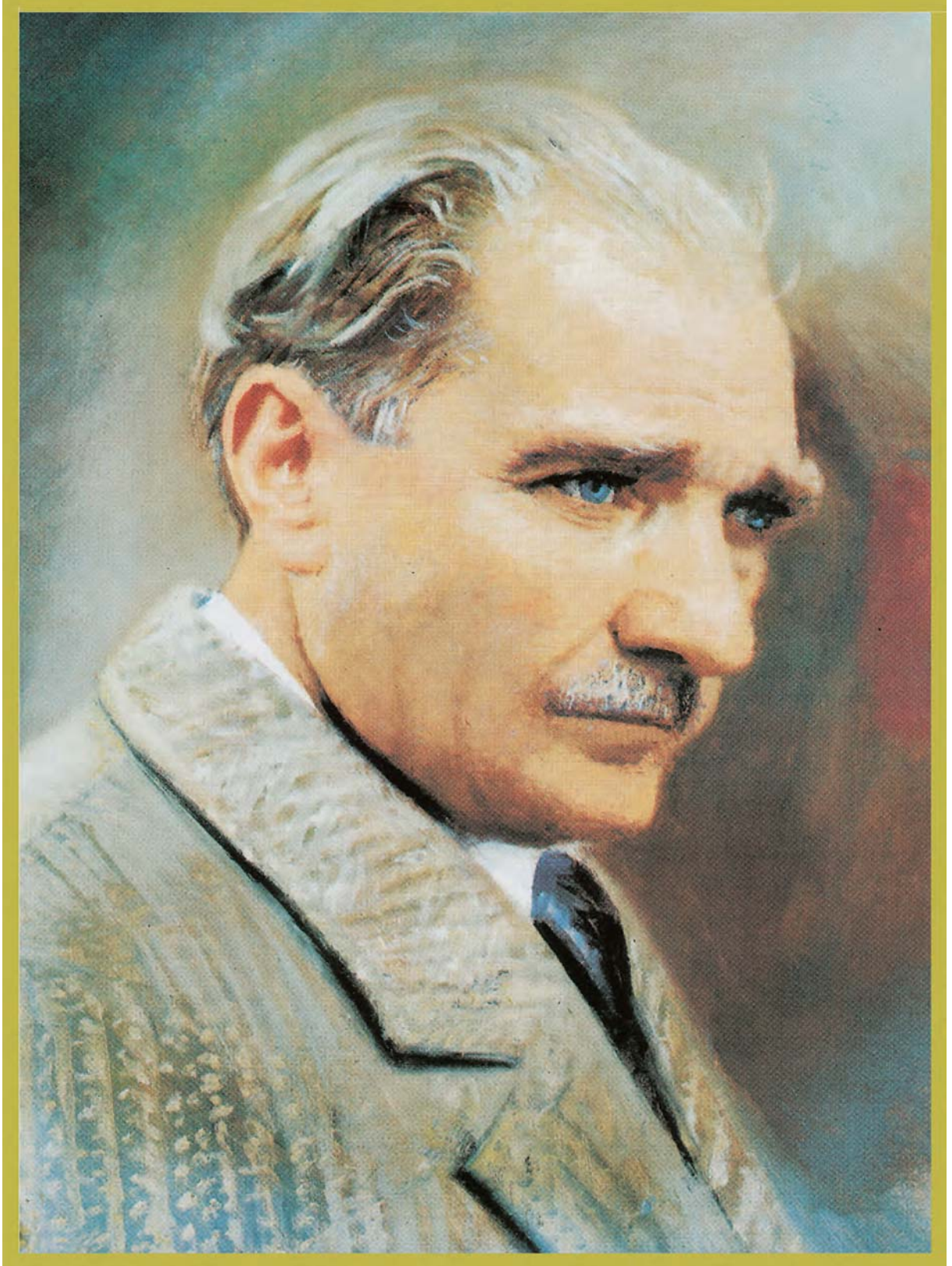
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: HZ.MUHAMMED'İN HAYAT HİKAYESİNİ HATIRLAYALIM.....9

1. Hz. Muhammed'in Doğduğu Çevre.....	10
2. Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluğu ve Gençliği.....	15
3. Hz. Muhammed'in Peygamber Oluşu ve Mekke Dönemi	20
4. Hz. Muhammed'in Medine Dönemi ve Vefatı.....	32
Ünitemizi Değerlendirelim.....	41

2. ÜNİTE: BİLGİ VE DEĞİŞİM.....45

1. Bilginin Önemi.....	46
2. Eğitimin Önemi.....	48
3. Bireysel Değişim.....	50
4. Sosyal Değişim.....	51
5. Erdemli İnsan Yetiştirmek.....	52
Ünitemizi Değerlendirelim.....	58

3. ÜNİTE: SEVGİ VE MERHAMET.....61

1. Sevgi Anlayışı.....	62
2. Merhamet Duygusu.....	65
3. Varlıklara Merhamet.....	67
4. Merhametin Yaygınlaştırılması.....	69
Ünitemizi Değerlendirelim.....	71

4. ÜNİTE: TOPLUMSAL PAYLAŞIM.....74

1. Duygusal Paylaşım.....	75
2. Ekonomik Paylaşım.....	76
3. Zaman Paylaşımı.....	80
4. Güçsüzlere Yardım.....	83
Ünitemizi Değerlendirelim.....	86

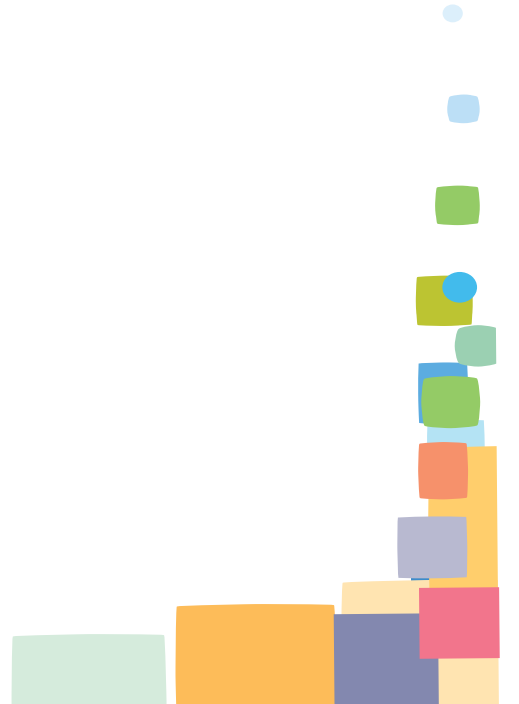
5. ÜNİTE: EVLİLİK.....88

1. Evliliğe Teşvik	89
2. Eş Seçimi	90
3. Nişan ve Nikâh	92
4. Evlilik Hukuku	97
Ünitemizi Değerlendirelim	103

6. ÜNİTE: ULUSLARARASI İLİŞKİLER..... 106

1. Dış Politikanın Önemi	107
2. Uluslararası Anlaşmalar	108
3. İslam'a Davet Mektupları	111
4. Savaş ve Barış	116
Ünitemizi Değerlendirelim	126

Sözlük.....	128
Kaynakça.....	134

1. ÜNİTE

HZ. MUHAMMED'İN HAYAT HİKAYESİNİ HATIRLAYALIM

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğduğu çevreyi tanımak neden önemlidir? Tartışınız.
2. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Kâbe Hakemliği olayını hatırlayarak İslam öncesi hayatını değerlendiriniz.
3. Ensar ve muhacir kavramlarından hareketle İslam'ın kardeşliğe verdiği önemi belirtiniz.
4. Peygamberimiz (s.a.v.) Medine'ye geldiğinde sosyal barışı sağlamak için neler yapmıştır; araştırınız.
5. Hz. Muhammed (s.a.v.), karşılaştığı şiddetli tepkiye rağmen, Arap Yarımadası'ndaki tüm insanların gönlünü nasıl fethetmiştir? Araştırınız.
6. Veda Hutbesi insanlığın evrensel değerleri açısından hangi ilkeleri barındırmaktadır; defterinize yazınız.

1.Hiz. Muhammed'in Doğduğu Çevre

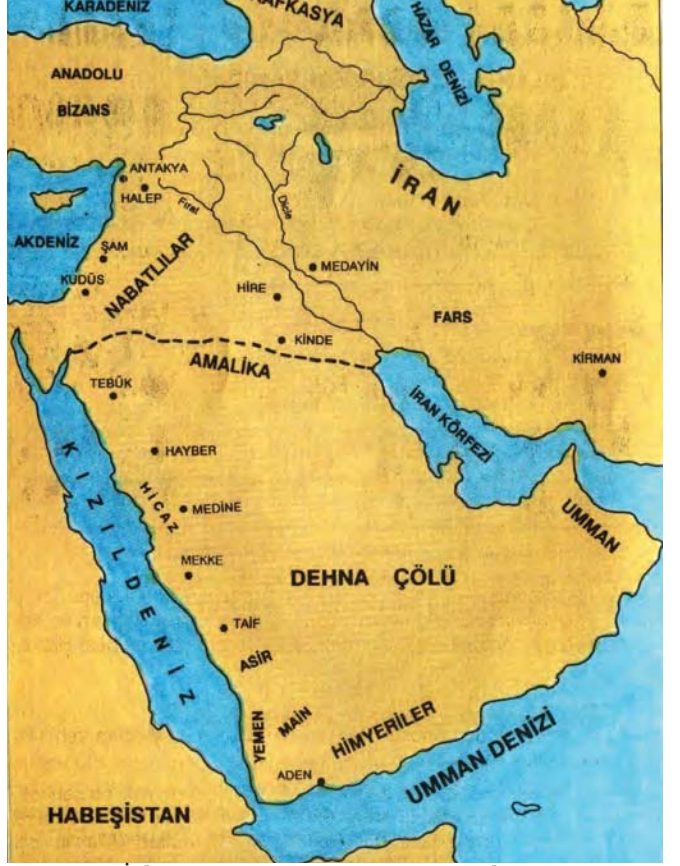
Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.)¹ Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği Arap Yarımadası'nın Hicaz bölgesinde yer alan Mekke şehrinde doğdu. Mekke, Kur'an-ı Kerim'de şehirlerin anası olarak ifade edilmektedir. Hiz. İbrahim'in (r.a.)², oğlu Hiz. İsmail (r.a.) ile birlikte temelleri üzerine yeniden inşa ettiği, yeryüzündeki ilk mescid olan Kâbe, Mekke'yi dinî ve ticari bir merkez hâline getirmiştir.

İslam'dan önce siyasi birliğin bulunmadığı Arap Yarımadası'nda insanlar kabileler hâlinde yaşar; renklerine, zenginlik ve asaletlerine göre değer taşırlardı. Kabile üyeleri birlikte hareket eder, tam bir dayanışma içerisinde hayat sürerlerdi. **Asabiyet** adı verilen kabilecilik ruhu sebebiyle insanlar haklı ya da haksız oluşuna bakmaksızın aynı kabilelerden olan yakınlarına destek olur, diğer kabilelere karşı düşmanca davranırlardı. Bu durum da **Eyyamu'l-Arap** adı verilen ve yıllarca devam eden savaşlara ve kan davalarına sebep olurdu.

Tarıma elverişli olmayan Mekke'de ekonomik hayatın temelini ticaret oluştuyordu. Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) büyük dedesi Haşim ve kardeşlerinin çevre ülke ve kabilelerle yaptıkları ticari anlaşmalar Mekke ekonomisini canlandırmış, yaz ve kış aylarında Suriye ve Yemen başta olmak üzere çeşitli bölgelere gönderilen kervanlar Kureyş kabilesinin zenginleşmesini sağlamıştı. Ayrıca senenin belli dönemlerinde hac ve umre için Kâbe'yi ziyaret edenler şehrin ticari faaliyetlerine canlılık kazandırır, Mekke ve çevresinde panayırlar kurulur, bu panayırlar kültürel ve edebî faaliyetlere de sahne olurdu. Okuma yazmanın yaygın olmadığı Arap toplumunda şiir ve hitabete büyük önem verilir, en beğenilen şiirler Kâbe duvarına asılırdı. Kâbe'nin duvarına asılan bu şiirlere **Muallakat** denilirdi.

Hayat tarzı bakımından **bedevi** ve **hadari** olmak üzere ikiye ayrılan Arap toplumunun büyük çoğunluğunu çölde göçebe olarak yaşayan bedeviler oluştururdu. Şehirde yerleşik hayat sürenlere ise hadari (medeni) denilirdi. Bedeviler hayvancılık ve yağmacılıkla geçinir, hadariler ise şehirlerinin durumuna bağlı olarak tarım ya da ticaretle uğraşırlardı.

İnsanlar hür, köle ve mevali olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştı. Köle ve cariyeler ticari bir eşyaymış gibi alınıp satılır, efendileri tarafından diledikleri gibi kullanılır ve her türlü zulme maruz kalırlardı. Azat edilerek kölelikten kurtulan kimselere ise **mevali** denilirdi.

İslamiyetten önce Arap Yarımadası

1 s.a.v. :Allah ona salat ve selam etsin.

2 r.a. : Allah ondan razı olsun.

Araplar kız çocuklarına değer vermez, kız çocuğu sahibi olmayı utanç sebebi sayarlardı. Özellikle çölde yaşayanlar kızlarını doğar doğmaz diri diri toprağa gömer ya da altı yaşına kadar bekletirlerdi. Çocuk altı yaşına geldiğinde güzel elbiseler giydirilir, akraba ziyaretine götürüldüğü söylenir, daha sonra da babasının önceden belirlediği bir kuyuya atılırdı.

DÜŞÜNELİM

Üzüntüsü her hâlimden belli olan zavallı bir adam, yüreğinde artık taşıyamadığı acısını Sevgili Peygamberimiz'e (s.a.v.) anlatmaya başladı: *"Ya Rasûlallah, biz cahiliye devrinde yaşamış insanlarız. Çok sevdiğim bir kızım vardı. Ne zaman ona seslensem sevinçle yanıma koşardı. Bir gün onu dışarı çıkardım. Çok uzak olmayan bir kuyunun yanına götürdüm ve kızımı kuyuya attım. Kızımın son çığlıkları hâlâ kulağımdadır. 'Babacığım beni buradan kurtar, kurtar beni!' diye yalvarıyordu."*

Dârimî, Sünen, Mukaddime 1.

Yukarıdaki olaydan hareketle İslam'ın toplum üzerinde nasıl bir dönüşüm sağladığını düşünelim ve fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Bedeviler tarafından uygulanan bu vahşete gerekçe olarak geçim sıkıntısı gösterilir, kızlar ailesi için gereksiz bir yük sayılırdı. Savaş ya da baskınlarda kızlarının esir edilip cariye olarak satılabileceği düşüncesiyle kızlarını öldürenler de vardı.

Cahiliye toplumunda ahlaki güzellikler kaybedilmiş, hayâ ve iffet duygusu adeta yok edilmişti. İnsanlar zinayı ayıp saymıyor, bazı zenginler daha fazla para kazanmak amacıyla cariyelerini fuhuş yapmaya zorluyorlardı. Cahiliye Dönemi'nde tefecilik, faizcilik, fuhuş ve kumar gibi kötü alışkanlıklar son derece yaygındı. Zulüm ve zorbalığın hüküm sürdüğü toplumda güçlü ve zengin olanlar; zayıf ve fakirleri ezer, mallarını gasp ederlerdi. İnsanlar savaştıkları kimse bulamadıklarında kardeşlerine dahi saldırırlardı. Kan dökmek için fırsat kollayanlar bazen bir deveyi bahane ederek yıllarca savaşırldı. Hac ibadeti ve ticari seyahatlerin güven içerisinde yapılabilmesi için senenin dört ayında savaşılmaz, bu aylarda kan dökmek büyük suç kabul edilirdi. Haram aylar (Zilkade, Zilhicce, Muharrem, Recep) denilen bu süre içinde meydana gelen savaşlara ise **Ficar Savaşları** adı verilirdi.

BİLGİ KUTUSU

Allah'ın (c.c.) yanında başka varlıkları da ilah kabul eden anlayışa **şirk** denir.

Allah'a (c.c.) ortak ko-şan kimselere ise **müşrik** adı verilir.

İçki ve kumar cahiliye insanının alışkanlık haline getirdiği sıradan şeylerdi. Onlar su gibi içki tüketirlerdi. İçki satın alabilmek için Kâbe'nin kutsiyetini dahi çiğner, Kâbe'ye hediye edilen eşyaları çalar ve onları satarak şarap alırlardı. Kumar masasına bütün malını mülkünü ve hatta ailelerini koyanlar, masadan kalktıklarında her şeylerini kaybeden zavallılara dönüşürlerdi. Şarap ve kumar onlar için gurur sebebiydi. İçki içmeyen, kumar oynamayan kimseler cahiliye toplu-munda aşağılanır, hakarete uğrayarak dışlanırlardı.

Araplar yerleri ve gökleri Allah'ın (c.c.)³ yarattığını kabul ediyor ancak Allah'a (c.c.) ortak koşarak kendi elleriyle ağaçtan ya da taştan yaptıkları putlara tapıyorlardı. Onlar bu putların kendilerine Allah'a (c.c.) ulaştıracak araçlar olduğunu iddia ediyorlardı. Her şehrin, her kabilenin ve hatta her evin kendine ait putları vardı. Hatta Tevhid'in sembolü olarak inşa edilen Kâbe'nin içinde ve çevresinde üç yüz altmış put bulunuyor, bu putlar Arap Yarımadası'ndaki kabileleri temsil ediyorlardı. Hac ve umre amacıyla Mekke'ye gelenler putlara hediyeler getirip kurbanlar sunuyorlardı. Mekkeliler için putlar, hem ibadet hem de ticaret anlamına geliyordu.

Mekke şehrinde putlara tapmayan, tek bir Allah'a (c.c.) inanan ve Hz. İbrahim'in (r.a.) dini üzere yaşamaya gayret edenler de vardı. Sayıları oldukça az olan bu kimselere **hanif** denilirdi.

Allah'a (c.c.) değil sahte tanrılara ibadet edilen, zulüm ve baskının hâkim olduğu, ahlaki güzel-liklerin âdeta kaybolduğu bu döneme **Cahiliye Devri** adı verilir. Cahiliye, her ne kadar İslam'dan önce Arapların yaşadığı siyasi, sosyal, dinî ve ahlaki durumu ifade eden bir kavram olmuş olsa da farklı coğrafyalarda yaşayan diğer toplumların da aynı durumda oldukları biliniyordu. Devrin iki büyük devletinden birisi olan Bizans İmparatorluğu zulüm ve sapıklıkta son noktaya ulaşmış, İran merkezli Sasani Devleti'nde ise insanlar öz kardeşleriyle evlenecek kadar ahlaki değerlerini yitirmişlerdi. Hindistan'da neredeyse her şey tanrı olarak kabul ediliyor, üç yüz milyon kadar tanrının varlığına inanılıyordu.⁴

ARAŞTIRALIM

Kur'ân-ı Kerim'de dört yerde "cahiliye" kelimesi geçmektedir: Âl-i İmrân 3/154, Ahzâb 33/33, Fetih 48/26, Mâide 5/ 50.

Bu ayetler çerçevesinde "cahiliye" kavramını bilgi ve inanç açısından değerlendirelim.

Cahiliye yalnızca bilgisizliği değil, barbarlık ve zorbalığı da içeren bir kavramdır. Dolayısıyla cahi-liye anlayışı inanç yönünden Allah'a (c.c.) ortak koşmayı yani şirk, sosyal hayatta zulüm ve baskıyı, hu-kuki alanda haksızlık ve adaletsizliği, eğitim ve öğretimde cehaleti, siyasette kabileciliği, iktisadi açıdan ise yağma ve talanı ifade etmektedir.

3 c.c. : Onun şanı yücedir.

4 İsmail Yiğit-Raşit Küçük, Hz. Muhammed, 36-38.

ÖĞRENELİM

Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: “Ümmetimin içinde Cahiliye Dönemi’nden kalma tamamen terk edemeyecekleri dört âdet vardır. Bunlar: Asabiyetleriyle övünmek, başkalarının soyuna dil uzatmak, yıldızlardan yağmur istemek ve bağıra çağıra ölümlere yas tutmaktır.”

Müslim, Cenâiz 29.

Kur’an-ı Kerim cahiliyeyi İslam’ın gelmesiyle birlikte tarih sahnesinden silinen bir dönem olarak değil, her devirde barış ve adaletin karşısında yer alan bir anlayış olarak ifade etmektedir. İnsanın kendisinden başkasını düşünmediği, arzu ve hevesinin esiri olduğu, insanların renkleri, ırkları ve servetlerine göre değerlendirildiği, ahlakın çöktüğü, zulüm ve haksızlığın egemen olduğu, can ve mal güvenliğinin olmadığı her zaman ve mekânda cahiliye varlığını sürdürmektedir.

GÖZLEMLEYELİM

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hz. Bilal’i (r.a.) renginden dolayı aşağılayan Ebu Zer Gıfari’yi cahiliye zihniyetine sahip olmakla nitelendirmiş (Buhari, İmân 22), insanların kabilecilik ve hemşehricilik adı altında birbirlerine zulüm etmelerini cahiliye olarak değerlendirmiştir (Müslim, İmâre 57).

Çevrenizde Cahiliye Dönemi’ni hatırlatan davranışlar var mıdır? Arkadaşlarınızla tartışınız.

OKUMA PARÇASI

FİL OLAYI

Mekke, Hicaz bölgesinin en önemli şehri olarak ticaret yollarının kesişme noktasında yer alıyordu. Tarih boyunca insanlar tarafından mukaddes kabul edilip, çokça ziyaret edilen Kâbe’nin burada bulunması aynı zamanda Mekke’yi dinî bir merkez haline getirmişti.

Kâbe’nin Mekke ve Kureyşlilere sağladığı ayrıcalık, o sırada Habeşistan’ın Yemen valisi olan **Ebrehe**’yi rahatsız etti. Ebrehe Kâbe’yi ziyarete giden Arapları Yemen’e çekmek, şehrin dinî merkez olma özelliğini ortadan kaldırmak ve Mekkelilerin ticari faaliyetlerine son vermek amacıyla San’a’da **Kulleys** adında görkemli bir kilise yaptırdı. Araplar bundan böyle Kâbe’ye değil Kulleys’e gelecek, Mekke değil Yemen zenginleşecek, yarımada’nın sermayesi Ebrehe’nin eline geçecekti. Ayrıca herkes kısa zamanda Hristiyan olacaktı. Arap yarımadasının her köşesine elçiler gönde-

rildi, haberler salındı. Kulley's'in ihtişamı, Ebrehe'nin dillere destan kudreti anlatılarak bütün Araplar Yemen'e davet edildi. Ancak Arapların bu davete tepkisi hiç de Ebrehe'nin umduğu gibi olmadı. Kâbe var oldukça Arapların buraya kıymet vermeyeceğini anlayan Ebrehe, Kâbe'yi yıkmak için arasında fillerin de bulunduğu büyük bir orduyla harekete geçti.

Ebrehe'nin ordusu, Mekke yakınlarında Kureyşlilerin ve diğer kabilelerin mallarını yağmaladılar, Peygamberimiz'in (s.a.v.) dedesi Abdülmuttalib'in de iki yüz devesini aldılar. Abdülmuttalib Ebrehe'ye gelerek el konulan develerini istedi. Ebrehe ise onun bu tutumuna şaşırıldı. Abdülmuttalib kendisinin develerin sahibi olduğunu Kabe'nin de koruyucu bir sahibinin olduğunu söyleyerek Ebrehe'nin huzurundan ayrıldı. Mekke'ye döndüğünde Kureyşlilere kendilerini korumalarını, çevredeki vadi ve dağlara sığınmalarını emretti.

Ebrehe ve askerleri bütün hazırlıklarını tamamlayıp Mekke'ye girecekleri sırada Kâbe'yi yıkmak için getirilen büyük fil durarak yere çöktü. Fili ayağa kaldırmak için çok uğraşılsa da fayda etmedi. Baltalarla, mızraklarla işkence ettilerse de fil kıpırdamadı. Filin yönünü güneye çevirdiklerinde kalkıp koşuyor, Kâbe'ye yönelttiklerinde ise hareket dahi etmiyordu.

Fili hareket ettiremeyen ordu, kısa bir süre sonra ilahî azapla, büyük felaketle karşılaştı. Kızıldeniz tarafından gelen kuş sürüsü attıkları taşlarla Yemen ordusunu perişan etti. Taşlar askerlerin vücutlarını parçalıyor, ordu Yemen'e doğru kaçmak için çabalıyordu. Ancak Yemen ordusu Mina'da Muhassin Vadisi'nde helak edildi. Ebrehe de atılan taşlar sebebiyle yaralanmış, güçlüğüle Yemen'e ulaşabilmiş ve burada zavallı bir halde yok olup gitmişti.

(İbn-i Hişâm, es-Sîretü'n-Nebiye, I, 54)

Allah (c.c.), kutsal mabedin yıkılmasına müsaade etmemişti. Üstelik bu olaydan sonra Mekke ve Kâbe'nin kıymeti, Arapların nezdinde daha da artmıştı.

Tarihte bu sıra dışı olaya **Fil Vakası**, olayın meydana geldiği yıla da **Fil Yılı** denilmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Fil Vakası'ndan yaklaşık elli-elli beş gün kadar sonra doğmuştur. Kur'ân-ı Kerîm, Fil ordusunu ve onların ibret dolu sonunu şu şekilde anlatmaktadır:

"Rabbinin fil sahiplerine ne yaptı, bilmez misin? Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı? Üzerlerine sert taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları hayvanlar tarafından yenilmiş ekin yaprağı gibi yaptı." (Fil Sûresi 105/1-5. Ayetler)

2.Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluğu ve Gençliği

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), 20 Nisan 571 tarihinde, Rebiyülevvel ayının on ikisi Pazartesi günü Mekke'de dünyaya geldi.⁵

BİLGİ KUTUSU

Kur'ân-ı Kerim'de Peygamberimiz'in (s.a.v.) **Muhammed** ismi dört yerde (Âl-i İmran Suresi 3/140, Ahzab Suresi 33/40, Muhammed Suresi 47/2, Fetih Suresi 48/29) **Ahmed** ismi ise bir yerde (Saf Suresi 61/6) geçmektedir.

Muhammed, yerdekilerin ve göktekilerin övdüğü anlamına gelirken **Ahmed** hem Allah'ı (c.c.) en çok öven hem de kullar arasında en çok övülen kimse anlamına gelir.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) babası **Abdullah**, Kureys Kabilesi'nin Haşimoğulları kolundan olup Mekke lideri Abdülmuttalib'in oğludur. Abdullah henüz on sekiz yaşlarında, ticari bir seyahatten dönerken rahatsızlanmış, Peygamberimiz'in (s.a.v.) doğumundan birkaç ay önce Medine'de vefat etmiştir. Peygamberimiz'in (s.a.v.) annesi ise Zühreoğullarından Vehb'in kızı **Amine'dir**.

Abdülmuttalib, torununun doğumu şerefine verdiği ziyafette, ona yerdekilerin ve göktekilerin övdüğü anlamına gelen **Muhammed** adını vermiştir. Annesi de gördüğü bir rüya üzerine oğluna Ahmed adını vermiştir.

Mekke'nin önde gelenleri, yeni doğan çocuklarını badiye⁶ de yaşayan sütannelere verirlerdi. Zira Mekke'nin havası oldukça ağır olup yeni doğan çocuklar için elverişli değildi. Badiye hem daha temiz hem daha sağlıklıydı.

Badiye de büyüyen çocuklar, çok daha sağlam ve güçlü bir bünyeye sahip olurlardı. Ayrıca Arapçayı en saf ve güzel şekilde konuşanlar, badiye Araplarıydı. Özellikle Beni Sa'd Kabilesi mensupları Arapçanın bütün lehçelerini en güzel şekilde konuşurlardı. Dolayısıyla onların arasında konuşmaya başlayan bir çocuk, saf ve düzgün bir dile sahip olurdu.

Çöl hayatından temsili resim

⁵ İsmail Yiğit-Raşit Küçük, Hz. Muhammed, 60.

⁶ Badiye: Mekke dışında havası daha serin ve temiz olan bölgelere verilen isim.

Mekke'nin asil bir ailesinin çocuğunu emziren kadın, hem belli bir ücret almayı hem de Kureys'in varlıklı bir ailesine akraba olmayı hak ederdi. Sonraki yıllarda Kureys'in zengin ve itibarlı bir liderinin sütannesi olmak çölde yaşayan bir kadın için oldukça önemliydi.

Peygamberimiz'i (s.a.v.) ilk önce annesi Hz. Amine (r.a.) sonra amcası Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe emzirdi. Daha sonraki günlerde Hevazinli kadınlar sütannelik yapmak amacıyla Mekke'ye gelmişti. Bunların arasında Hevazinli Beni Sa'd Kabilesi'nden **Halime** de vardı. Halime Peygamberimiz'in (s.a.v.) ailesinin maddi durumu iyi olmadığı için önce almak istemese de daha sonra Peygamberimiz'i (s.a.v.) alarak kendi memleketine götürdü. Hz. Muhammed (s.a.v.), dört yaşına kadar Halime'nin yurdunda süt kardeşleri Abdullah, Üneyse ve Şeyma ile birlikte yaşadı.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) altı yaşına geldiğinde annesiyle birlikte Medine'ye gitti. Amine, kocasının mezarını ziyaret etmek ve babasını hiç göremeyen yavrusuna en azından mezarını göstermek istiyordu. Peygamberimiz (s.a.v.), annesi Amine ve hizmetçileri Ümmü Eymen Medine'de Neccaroğulları ailesine misafir oldular.

DÜŞÜNELİM

Hz. Âmine'nin (r.a.) sevgili oğluna son sözleri şunlar oldu: *"Her yaşayan ölür, her yeni eskir, her büyüyen fâni olur, yok olur. Ben de öleceğim, ama daima anılacağım. Çünkü ardımda senin gibi hayırlı bir hatıra bırakıyorum."*

Kamil Miras, Tecrîd-i Sarih Tercemesi, IV, 549.

Hz. Âmine'nin (r.a.) Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) söylemiş olduğu bu son sözlerindeki ana temanın ne olduğunu düşünelim ve fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Hz. Muhammed (s.a.v.), Neccaroğullarının çocuklarıyla oyunlar oynamış, kaldığı evin yakınlarındaki bir havuzda yüzmeyi öğrenmişti. Medine'de bir ay kalan Hz. Amine (r.a.) dönüş yolunda, Medine'den 190 km uzakta bulunan Ebvâ köyünün yakınlarında vefat etti.

Ümmü Eymen, öksüzlüğün acısını yaşayan Hz. Muhammed'i (s.a.v.) Mekke'ye dedesi Abdülmuttalib'in yanına götürdü.

Abdülmuttalib, Peygamberimiz'e (s.a.v.) hiçbir oğluna ve torununa göstermediği şefkati gösterdi. Başkanlık ettiği toplantılarda, misafirlerini karşıladığında torununu daima yanında bulundururdu.

Kâbe'nin yanında Abdülmuttalib'e ait bir minder vardı. O minderde ondan başka kimse oturmazdı. Peygamberimiz (s.a.v.) gelip o mindere oturduğunda amcaları kızar, onu kaldırmak ister, Abdülmuttalib ise oğullarına müdahale ederek şöyle derdi: *"Oğlumu rahat bırakınız. Onun şanı çok yüce olacaktır."*⁷

Abdülmuttalib, seksen iki yaşında vefat ettiğinde Peygamberimiz (s.a.v.) sekiz yaşındaydı. Sevgili dedesi ölmeden önce onu amcası Ebû Talib'e emanet etmişti.

⁷ İbn Hişam, I, 168

Ebû Talib, Mekke halkı tarafından sevilen, sözüne değer verilen, güvenilir bir kimseydi. O, Peygamberimiz'i (s.a.v.) kendi çocuklarından fazla sevmiş, yetimliğini unutturmak için elinden geleni yapmıştı. O olmadan sofraya oturmazdı. Peygamberimiz'in (s.a.v.) eve bereket getirdiğine inanırdı.

DÜŞÜNELİM

Allah Resûlü (s.a.v.) bir defasında: *'Allah'ın gönderdiği hiçbir peygamber yoktur ki koyun gütmüş olmasın.'* buyurdu. Sahabiler: *'Ya Resûlallah sen de mi?'* diye sorduklarında Resûl-i Ekrem: *'Evet, ben de Kararî't mevkiinde Mekke halkının koyunlarını güderdim.'* diyerek cevap verdi.

Buhari, İcâre 2.

O dönemde Peygamberimiz'in (s.a.v.) çobanlık yaparak ne gibi kazanımlar elde ettiğini düşünelim ve fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Ebû Talib'in hanımı Fatıma binti Esed de Peygamberimiz'i (s.a.v.) çok sevmiş, ona bir anne şefkatiyle yaklaşmış, kendi çocuklarından daha çok onunla ilgilenmişti.

Ebû Talib'in çoluk çocuğu fazla, maddi durumu ise iyi değildi. Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisini çok seven amcasına destek olmak amacıyla henüz on yaşlarında iken Mekke vadilerinde **çobanlık** yapmaya, Kureyşlilerin koyunlarını gütmeye başladı.

Hz. Muhammed (s.a.v.) on iki yaşına geldiğinde amcası Ebû Talib, Suriye'ye gitmek için hazırlanan bir kervana katılmış yeğenini de yanında götürmüştü. Peygamberimiz'in (s.a.v.) Busra'ya yaptığı bu yolculuk, ticari amaçla çıktığı ilk seyahat oldu.

Birkaç yıl sonra Mekkelilerle Hevazinliler arasında meydana gelen dördüncü Ficar Harbi'ne amcalarıyla birlikte giden Peygamberimiz (s.a.v.) fiilen savaşa katılmadı.

Ficar savaşları sonrasında Mekke'de huzur ve asayiş kalmamıştı. Hac için ya da ticari amaçlarla şehre gelen yabancılara zulmediliyor, paraları ve eşyaları ellerinden zorla alınıyordu. Bu durum şehirdeki dürüst ve vicdan sahibi insanları harekete geçirdi. Peygamberimiz'in (s.a.v.) amcası Zübeyr'in başında olduğu bu insanlar, şehrin en zengin ve cömert kimselerinden Abdullah b. Cüd'an'ın evinde toplandılar. Toplantıya yirmi yaşlarında bulunan Peygamberimiz (s.a.v.) de katıldı.

DÜŞÜNELİM

Peygamberimiz (s.a.v.) İslam'dan önce katıldığı bu toplantıdan övgüyle söz etmiştir:

"Abdullah b. Cüd'an'ın evinde öyle bir toplantıya katıldım bu toplantıya katılmak benim için kıvıl develere sahip olmaktan daha hayırlıdır. İslam devrinde bile böyle bir antlaşmaya çağrılısam yine katılırım."

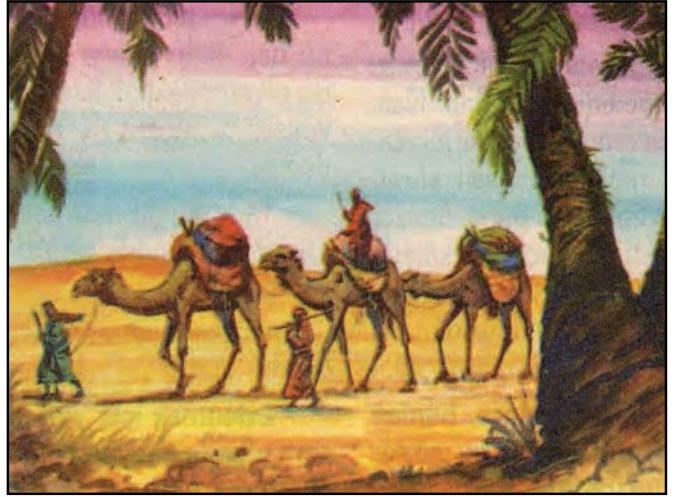
Ahmed b. Hanbel, Müsned, I,190;

Muhammed Hamidullah, Hılfu'l-Fudûl, DİA, XVIII, 31-32.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu sözüyle anlatmak istediğı temel prensibin ne olacağı üzerine düşünelim ve fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Toplantıya katılanlar, Mekke şehrinde yerli ya da yabancı hiç kimseye zulüm ve haksızlık edilmesine izin vermeyeceklerine, zalime karşı daima mazlumun yanında yer alacaklarına dair yemin ettiler. Mekke'de adaletin hâkim olması için yapılan bu harekete **Hılfu'l-Fudûl** (Erdemli İnsanların Sözleşmesi) adı verildi.

Henüz çocukluk yıllarında çobanlık yaparak hayata atılan Hiz. Muhammed (s.a.v.), bir süre sonra diğer Kureyşliler gibi ticaretle uğraşmaya başladı. Tahıl ve kumaş ticareti yapan amcası Ebû Talib'e yardım ederek işe başlayan Peygamberimiz (s.a.v.), Mekkelilerin düzenlediğı kervanlarla pek çok seyahate katıldı. Onun Arap Yarımadası'nın pek çok bölgesine, hatta Habeşistan'a gittiğı bilinmektedir. Hiz. Muhammed (s.a.v.) bu seyahatler sırasında hem ticari konularda kendisini geliştirmiş hem de Arap Yarımadası'nın değişik bölgelerinde yaşayan insanları yakından tanıma imkânı bulmuştu. Ayrıca bu sayede onların dinî, siyasi ve sosyal durumları; dil ve lehçeleri hakkında da geniş bilgi sahibi oluyordu.

Ticaret Kervanı (Temsili resim)

Peygamberimiz (s.a.v.) ticari hayatındaki doğruluk ve dürüstlüğü sayesinde çevresindekilerin takdirini kazanmıştı. Cahiliye Devri'nin hiçbir kötülüğüne bulaşmayan sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) iffeti, dürüstlüğü, cömertliği ve güzel ahlakı ile **Emin** lakabına mazhar olmuş **Muhammedü'l-Emin** ismiyle tanınmıştı.

Hız. Muhammed'in (s.a.v.) üstün özellikleri ve ticari başarısı Mekke'nin en zengin kadınlarından **Hatice binti Huveylid**'in dikkatini çekti. Hatice kadın olması sebebiyle aylarca süren kervan yolculuklarına katılmıyor, ücretle tuttuğu kimseler aracılığı ile ticaret yapıyordu. Güvenilir ve dürüst bir kimse arayan Hatice, Peygamberimiz'den (s.a.v.) kendisi adına Suriye'ye giden kervanını yönetmesini isteyerek başkalarına verdiği ücretin iki katını teklif etti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Hatice'nin kölesi Meysere ile birlikte Suriye seyahatine çıktı.

Kervan Mekke'ye döndüğünde Meysere'nin yol boyunca yaşananlarla ilgili sözleri; Hız. Muhammed'in (s.a.v.) güzel ahlakını, doğruluk ve dürüstlüğünü, üstün ticari başarısını hayranlıkla anlatması Hatice'yi çok etkiledi. Mekke'nin herkes tarafından takdir edilen, iffeti ve güzel ahlakı sebebiyle **Tahire** lakabı ile anılan zengin hanımefendisi, eşinin vefatından sonra pek çok kimseden evlenme teklifi almış ancak hepsini reddetmişti.

Mekkeliler çok erken yaşta evlenir, yuvalarını kurarlardı. Hız. Muhammed (s.a.v.) ise yirmi beş yaşına geldiği halde henüz evlenmemişti. Zira maddi durumu, ayrı bir evi geçindirecek düzeyde değildi.

Hız. Hatice (r.a.) yüce ahlakına ve eşsiz şahsiyetine hayran olduğu Hız. Muhammed'e (s.a.v.) gönül vermiş, evlenmek için ondan daha uygun birinin olmadığı kanaatine varmıştı. **Nefise binti Ümeyye** vasıtasıyla Peygamberimiz'e (s.a.v.) evlenme teklifinde bulunmuştu, sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu teklifi kabul etmesi üzerine nikâhlarını meşhur haniflerden Varaka b. Nevfel kıydı. Peygamberimiz (s.a.v.) evlendiği sırada yirmi beş yaşındaydı.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) kızları Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm'ün kabirleri (Bu kabirler Medine'deki Cennetül Baki mezarlığında bulunmaktadır.)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) ve Hız. Hatice'nin (r.a.) ikisi erkek, dördü kız olmak üzere altı çocukları oldu. Oğulları **Kasım** ve **Abdullah**; kızları ise **Zeyneb**, **Rukiyye**, **Ümmü Gülsüm** ve **Fatıma**'dır.

Peygamberimiz'e (s.a.v.) ilk çocuğu Kasım sebebiyle **Ebu'l-Kasım** (Kasım'ın babası) künyesi verilmiş ve kendisine bu şekilde de hitap edilmiştir. Hız. Fatıma (r.a.) dışındaki çocuklarının tamamı Peygamberimiz (s.a.v.) hayattayken vefat etmiş, Hız. Fatıma (r.a.) ise Peygamberimiz'in (s.a.v.) vefatından altı ay sonra ebedi âleme göç etmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) otuz beş yaşındayken Mekke'de şiddetli bir kıtlık meydana gelmişti. Bu kıtlık Peygamberimiz'in (s.a.v.) amcası Ebû Talib'i çok daha fazla etkiledi. Çocukluk yıllarında amcasının himayesinde yaşayan Peygamberimiz (s.a.v.) ona yardımcı olmak amacıyla amcasının oğlu **Ali'yi** yanına alarak bakımını üstlendi. Bu tarihlerde **Zeyd b. Harise** isimli bir köle Peygamberimiz'e (s.a.v.) hediye edilmiş, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ise Zeyd'i özgürlüğüne kavuşturduktan sonra bir baba şefkatiyle onunla da ilgilenmiş, yanından hiç ayırmamıştı.

Hacerülesved

tüm Kureyşlileri son derece memnun etti. İnsanlar sevinçlerini: *"İşte güvenilir kişi, el-Emin geldi! Biz onun vereceği karara seve seve razı oluruz."* diyerek ifade ediyorlardı.⁹

Durumu öğrenen Peygamberimiz (s.a.v.), üzerindeki hırkasını çıkararak yere serdi. Hacerü'l-Esved'i, hırkasının üzerine koyduktan sonra her kabileden bir temsilci çağırdı ve onlara elbisenin birer ucundan tutarak taşı kaldırmalarını söyledi. Daha sonra bizzat kendisi mübarek taşı yerine koydu. Peygamberimiz (s.a.v.) bu davranışıyla kabileler arasında çıkabilecek muhtemel bir savaşı önlemiş, uzun yıllar sürebilecek kan davalarına mâni olmuştu.

3- Hz. Muhammed'in Peygamber Oluşu ve Mekke Dönemi

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) otuz beş yaşından itibaren insanlardan uzaklaşmaya, yalnız kalmaya başladı. Evinden beş kilometre uzaklıkta bulunan **Nur Dağı**'na gidiyor, dağın zirvesinin hemen altında bulunan **Hira Mağarası**'nda inzivaya çekiliyordu. İlerleyen yıllarla birlikte mağaradaki yalnızlık süresi artmış, ramazan ayının tamamını Hira'da geçirmeye başlamıştı.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) Hira'da tefekkür ediyor; kâinatın yaratılışını, hayatı ve ölümü düşünüyordu.

Hira Mağarası

Hz. Aişe (r.a.), o dönemle ilgili olarak Peygamberimiz'in (s.a.v.) ilk önce salih rüyalar görmeye başladığını, bu rüyaların aynen ortaya çıktığını ve bu durumun altı ay kadar devam ettiğini ifade et-

⁸ İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.72.

⁹ İbn Hişam, I, 197; İbn Sa'd, I, 121.

mektedir.¹⁰ Nihayet Miladi **610** yılının **Ramazan** ayında Peygamberimiz (s.a.v.) Hira Mağarası'nda ibadet ederken vahiy meleği Cebrail gelerek kendisine "Oku!" dedi.

Allah Resûlü (s.a.v.) "Ben okuma bilmem." deyince melek onu gücü kesilinceye kadar sıktı ve ikinci defa "Oku!" dedi. Hz. Muhammed (s.a.v.) yine aynı cevabı verince melek onu dayanabileceği son noktaya kadar sıktı ve üçüncü kez "Oku!" dedi. Peygamberimiz (s.a.v.) aynı cevabı tekrarlayınca Cebrail onu yine sıktı ve serbest bıraktıktan sonra: "**Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı alaktan yarattı. Oku, senin Rabbin sonsuz kerem sahibidir. Kalemle yazmayı öğreten O'dur. İnsana bilmediklerini öğreten O'dur.**" dedi. Bunlar Kur'an-ı Kerim'in ilk ayetleri yani Alak Suresi'nin ilk beş ayetiydi.

Peygamberimiz'e (s.a.v.) ilk vahiy Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'nda geldi

Sevgili Peygamberimiz'e (s.a.v.) **ilk vahyin** geldiği geceye "**Kadir Gecesi**" denilir. Kadir gecesi bin aydan daha hayırlı bir gecedir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) yaşadığı olağanüstü hadisenin heyecanıyla evine gitti. Bir müddet dinlenip sakinleştikten sonra başından geçenleri eşi Hz. Hatice'ye (r.a.) anlattı.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) anlattıklarını sevinç içerisinde dinleyen Hz. Hatice (r.a.), onu teselli ederek: "*Allah'a yemin ederim ki Allah seni hiçbir zaman mahzun etmez. Çünkü sen akrabalarına iyilik eder, işini görmekten aciz olanların yükünü taşırsın. Fakirlere yardımcı olur, kimsenin yapamayacağı kadar iyilik edersin. Misafire ikram edersin. Hak yolunda halka yardım edersin.*" dedi.¹¹ İşte bu sözler, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik öncesi hayatını en güzel şekilde ifade etmektedir.

Hz. Hatice (r.a.), bu sözlerle yetinmeyip Peygamberimiz'i (s.a.v.), amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü. Varaka; Tevrat ve İncil'i bilen bir bilgindi. Yaşı iyice ilerlemiş, gözleri görmez olmuştu. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) başından geçenleri dinledikten sonra şunları söyledi: "*Sana gelen Musa'ya gelen Cebrail'dir. Keşke insanları Allah'ın dinine davet edeceğin günlerde genç olsaydım da sana yardım edebilseydim.*"¹²

Varaka'nın sözleriyle ferahlayan Peygamberimiz (s.a.v.), yaşadığı hadisenin tekrarlanmasını, vahiy meleğini yeniden görmeyi arzulamıştı. Fakat uzun bir süre vahiy gelmedi. Sık sık Cebrail'i ilk gördüğü Hira Mağarası'na gidiyor fakat günler, haftalar geçtiği halde vahiy gelmiyordu. Vahyin bu şekilde gecikmesine **Fetretü'l-Vahiy** denildi.

Vahyin gecikmesinin hikmeti, Peygamber'in (s.a.v.) yüreğindeki endişelerin giderilmesini beklemek ve onun vahye olan isteğini arttırmak olarak değerlendirilebilir.

¹⁰ Buhari, Bed'ü'l-vahy 3.

¹¹ Buhari, Bed'ü'l-vahy 3.

¹² Buhari, Bed'ü'l-vahy 3; İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 238.

Nihayet sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) Hira Mağarası'ndan döndüğü bir sırada Ceb-rail'i yeniden gördü. İlk vahiy esnasında nasıl korkmuş ve heyecanlanmışsa aynı korkuyu ya-şamaya, titremeye başladı. Hemen evine koştu ve "Beni örtün!" dedi. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu haldeyken vahiy meleği Cebrail gelerek şu ayetleri vahyetti:

"Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve insan-ları uyar. Rabbinin ismini yücelt. Elbiseni tertemiz tut. Kötülüğün her çeşidinden sa-kın. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma ve Rabbinin rızası için sabret."¹³ Bu ayetlerle İslam daveti başlamış oldu.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) evi (Temsili resim)

Peygamberimiz'e (s.a.v.) ilk iman eden Hz. Hatice'ydi (r.a.). Onu henüz on yaşında olan Hz. Ali (r.a.) ile Zeyd b. Hârise takip etti. Efendimizin kızları Zeyneb, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm de ilk günlerde Müslüman olmuşlardı.

İslam'ın ilk günlerinde Hz. Muhammed'i (s.a.v.) en çok sevindiren olay, dostu Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) Müslüman olmasıydı. Davetin bireysel olarak yürütüldüğü bu dönemde Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) büyük hizmetleri oldu. Hz. Osman (r.a.), Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Talha b. Ubeydullah, Ebû Ubeyde b. Cerrah gibi pek çok sahabe Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) davetiyle ilk Müslümanların arasına katıldılar.

İslam'ın ilk günlerinde Peygamberimiz (s.a.v.), davetini sadece güvendiği, Müslüman olacağını ümit ettiği dürüst ve temiz kimselere, özellikle de gençlere anlatıyordu. Yüzyıllardır putlara tapan, ataların-dan miras kalan geleneklere körü körüne bağlı bulunan insanlardan oluşan bir toplumda davetin açıkça

yapılması büyük bir tepki meyda-na getirebilirdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sebeple insanları İslam'a gizlice davet ediyor, büyük bir sa-bırla Müslümanların çekirdek kad-rosunu oluşturuyordu. Bu durum üç yıl devam etti.

Bu dönemde insanların İslam'a davet edileceği, Müslümanların birlikte namaz kılableceği ve yeni inen ayetlerin öğretileceği bir mer-keze ihtiyaç duyuldu. Peygamberi-miz (s.a.v.) bu amaçla genç saha-bilerden Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın

13 Müddesir suresi, 1-7. ayet.

Safa Tepesi yakınlarındaki evini İslam'ın ilk eğitim ve öğretim yeri olarak kullandı ve bu eve **Daru'l-Erkam** adı verildi. Hz. Peygamber (s.a.v.), faaliyetlerini Hz. Ömer (r.a.) Müslüman oluncaya kadar bu evde sürdürdü.¹⁴

Üç yıl süren gizli davetten sonra Peygamberimiz'e (s.a.v.) İslam'ı açıkça tebliğ etmesi emri verildi. **"Şimdi sen ne ile emrolunuyorsan apaçık bildir, müşriklere aldırış etme!"**¹⁵

Aynı günlerde Peygamberimiz'e (s.a.v.), **açık davete** yakın akrabalarından başlaması emredildi.

"Önce en yakın akrabalarını uyar. Sana uyan müminlere merhamet kanadını indir. Onlara karşı mütevazı ve şefkatli ol."¹⁶

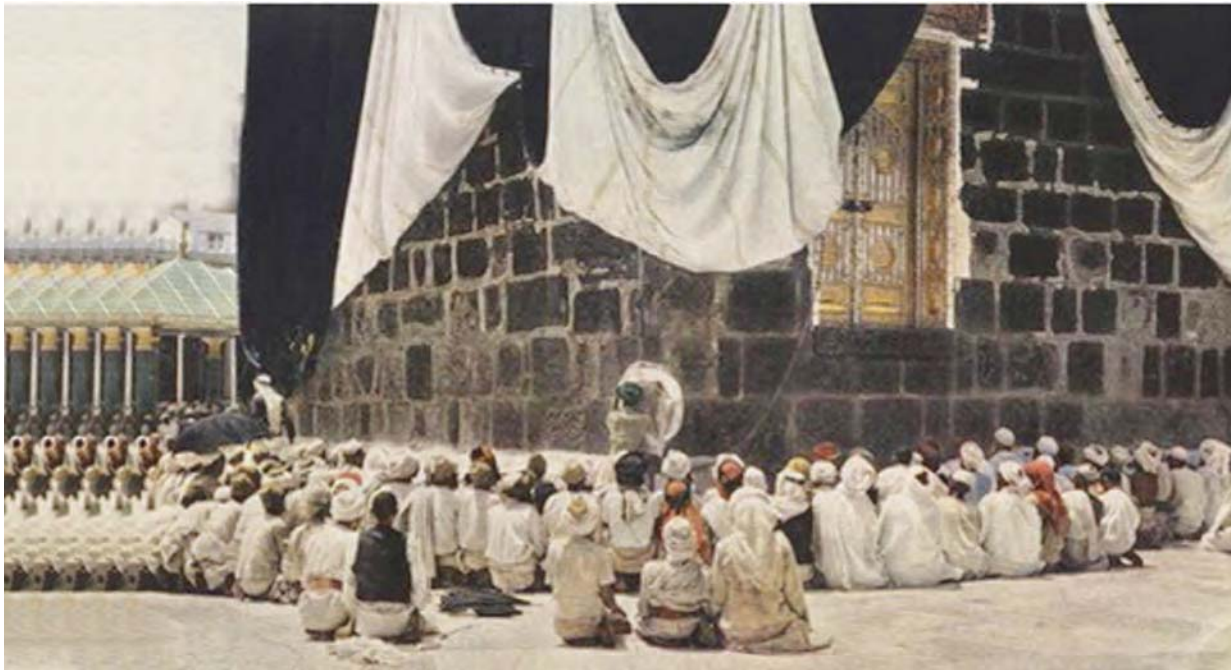
Bu ayetler üzerine Peygamberimiz (s.a.v.), yakın akrabaları için evinde ziyafet vererek onları Müslüman olmaya ve kendisini desteklemeye çağırdı. Ancak amcası Ebû Leheb'in sert tepkisiyle karşılaştı.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) daha sonra Kâbe yakınlarındaki Safa Tepesi'nde tüm Mekkelileri İslam'a davet etti.

"Ey Kureyşliler, şu dağın ardında size saldırmak üzere olan bir düşman ordusu var, desem bana inanır mısınız?"

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sorusuna Mekkeliler hep bir ağızdan cevap verdiler:

"Evet, inanırız. Zira biz senin bugüne kadar yalan söylediğini hiç duymadık. Seni doğru sözlü biri olarak biliriz."

Gelen ilahi emirle birlikte Hz. Muhammed (s.a.v.) İslam'ı açıktan insanlara anlatmaya başlamıştır.

14 Muhammed Emin Yıldırım, *Daru'l-Erkam*, 60-65.

15 Hicr suresi, 94. ayet.

16 Şuarâ suresi, 214-216. ayet.

"Öyleyse ben, başınıza şiddetli bir azap gelmeden önce sizi uyarıyorum. Şunu iyi biliniz ki Allah bana, yakın akrabalarımı ve sizleri uarmamı emretmiştir. Sizler 'La ilahe illallah' (Allah'tan başka ilah yoktur) demedikçe ben sizin için dünyada ve ahirette hiç bir fayda sağlayamam."

Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu sözleri üzerine amcası Ebû Leheb kendisine hakaretler yağdırmaya başladı. Ebû Leheb'in İslam ve peygamberine gösterdiği düşmanca tavır üzerine şu ayetler indirildi:

"Ebu Leheb kahrolsun. Bütün imkânları yok olup, helak olsun, zaten kahrolacak da! Ona ne malı, ne de kazancı bir yarar sağlamadı. Allah'ın bu dünyada ve ahirette vereceği azabından kurtaramadı. Mal, mülk, çevre ve imkânlarının hiçbir faydası olmadı. O ileride alevli bir cehennem ateşine atılacaktır. Boynunda gerdanlık yerine hurma lifinden örülmüş bir ip olduğu halde laf taşıyan karısı da sırtına odunları yüklenmiş olarak ateşe atılıp orada yanacaktır."¹⁷

Mekke müşrikleri ilk zamanlar Peygamberimiz'in (s.a.v.) davetine müdahale etmemişlerdi. Ancak Peygamberimiz (s.a.v.) putların hiçbir faydası ve zararı olmayan değersiz şeyler olduğunu, atalarının sapkınlığını ve bozuk inançlarını anlatan ayetleri okumaya başlayınca Kureyş'in tavrı değişti.

Mekkeliler putperestliğin şehirde sona ermesi halinde putperest diğer Araplar tarafından dışlanacaklarını, itibarlarını ve ticari menfaatlerini kaybedeceklerini biliyorlardı. Çünkü İslam dini, insanların bir tarağın dişleri gibi eşit olduğunu, tüm Müslümanların kardeş olduğunu ilan ediyordu. Bu durum; insanlara zulmeden onları efendi-köle, zengin-fakir, siyah-beyaz gibi sınıflara ayıran müşriklerin işine gelmiyordu. Her türlü ahlaksızlığın yaygın olduğu topluma İslam, güzel ahlakı tamamlamak için geliyordu ki bu durum arzularının peşinde sürüklenen Mekkeliler için kabul edilemezdi.

İnsanlar bir tarağın dişleri gibi eşittir.

Mekkeliler ilk önce Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve Müslümanlarla alay etmeye başladılar. Bir süre sonra alay ve kınamaların yerini ağır hakaretler ve iftiralar aldı. Peygamberimiz'in (s.a.v.) kâhin, şair, mecnun ve sihirbaz olduğunu; getirdiği ayetlerin ise eskilerin masallarından başka bir şey olmadığını iddia ediyorlardı. Oysaki Peygamberimiz'in (s.a.v.) yüce ahlakını çok iyi biliyor, aralarında yaşadığı kırk yıl boyunca kendisinin "emin" olduğunu söylüyorlardı.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) İslam davetinden vazgeçmediğini ve Müslümanların sayısının giderek arttığını gören Mekkeliler, bu duruma müdahale etmesini istemek için Peygamberimiz'in (s.a.v.) amcası Ebû Talib'e gittiler. Ebû Talib'den yeğenine peygamberlikten vazgeçmesi için baskı yapmasını veya onu desteklemekten vazgeçmesini istediler. İlk görüşmelerinden sonuç alamayan Kureyşliler ikinci kez Ebû Talib'e gittiklerinde yeğenine mâni olmadığı takdirde kendisiyle savaşıacaklarını, Haşimoğullarının tamamını yok edeceklerini söyleyerek tehditler savurdular. Ebû Talib Peygamberimiz'i (s.a.v.) yanına çağırıp tehlikeyi anlattığında Allah Elçisi (s.a.v.) amcasına şu tarihî cevabı verdi: "Ey amca! Allah'a yemin ederim ki güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler yine de bu davadan vazgeçmem. Ya Allah bu dini hâkim kılar ya da ben bu yolda yok olur giderim."¹⁸

17 Tebbet suresi, 1-5. ayet.

18 İbn Hişâm, I, 265; Belâzuri, Ensâbu'l-Eşrâf, I, 230.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu kararlı duruşundan etkilenen amcası her ne olursa olsun kendisini korumaya devam edeceğini söyledi. Ebû Talib'le görüşmelerinden bir netice alamayan Kureyşliler bu kez doğrudan Peygamberimiz'le (s.a.v.) konuşmaya karar verdiler. Peygamberimiz'e (s.a.v.) putlarını ve atalarından miras kalan yaşam tarzlarını eleştirmekten vazgeçmesi için hükümdarlık dâhil olmak üzere pek çok teklifte bulundular. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) Kureyş'in tüm makam, mevki ve servet tekliflerini reddetti. Mekke'li müşrikler bunun üzerine Müslümanlara işkence etmeye, şiddet kullanarak onları İslam'dan vazgeçirmeye çalıştılar.

Kureyşliler özellikle zayıf ve kimsesiz Müslümanlara, köle ve cariyelere ağır işkenceler yapıyorlardı. Ümeyye b. Halef kölesi Bilal'i İslam'dan dönmesi için aç ve susuz bırakmış, elbiselerini çıkartarak Bathâ Vadisi'nde sırtüstü yatırmış, üzerinde türlü işkenceler denemişti. Bilal'in göğsüne büyük bir kaya parçası koydurmuş, yeniden putlara tapmadığı takdirde işkenceler altında ölüp gideceğini söylemişti. Bilal ise: "Allahu Ehad! (Allah bir!)" diyerek tüm eziyetlere rağmen İslam'dan vazgeçmeyeceğini haykırıyordu. Bu dönemde Hz. Ebû Bekir (r.a.), Bilal-i Habeşi (r.a.) gibi baskılara rağmen imanlarını koruyan köle ve cariyeleri satın alarak hürriyetlerine kavuşturmuş, Allah (c.c.) rızası için servetinin neredeyse tamamını feda etmişti.

Bu işkenceler müminleri hak yoldan döndürmek, Müslüman olmayı düşünenlerin yüreğine korku vermek ve Peygamberimiz'i (s.a.v.) yalnız bırakmak için yapılmıştı. Ama zengin ya da fakir hiç bir Müslüman dininden dönmedi. Hatta Ammâr'ın babası Yâsir ve annesi Sümeyye bu yolda canlarını verdiler ve İslam'ın **ilk şehitleri** olarak tarihe geçtiler.

Mekkeliler bir süre sonra Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) de işkence etmeye başladılar. Ebû Leheb ve karısı Ümmü Cemil Peygamberimiz'in (s.a.v.) kapısının önüne pislikler döküyor, geçtiği yolları dikenlerle kaplıyor, evini taşıyorlardı. Ukbe b. Ebî Muayt, Ebû Cehil'in teşvikiyle yeni kesilmiş bir deve işkembesini Kâbe'nin yanında namaz kılan Peygamberimiz (s.a.v.) secdede iken omuzlarına koymuştu. Ebû Cehil bir başka seferinde büyük bir taşla Peygamberimiz'in (s.a.v.) başını ezmeye kalkmıştı. Müşrikler Kâbe'yi tavaf sırasında Peygamberimiz'e (s.a.v.) ağır işkencelerde bulunmuş, Ukbe b. Ebî Muayt ve arkadaşları kendisini boğmaya çalışmış, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) bu zalimlerin elinden arkadaşları Ebû Bekir kurtarmıştı.

Onlar Öncüler, Onlar Öndeler...

*Geceye adım adım yürüdüler
Korkuya adım adım yürüdüler
Onlar öndeler, onlar öncüler
Hiç düşünmeden bir an...
Onlar öldüler!*

*Yılmadan yılmadan direndiler
Yaradan adına can verendiler
Onlar öndeler, onlar öncüler
Hiç düşünmeden bir an...
Onlar öldüler!*

*Mustafa Cihat
(Sular Gibi)*

DÜŞÜNELİM

Âlemlere rahmet olan yüce Nebi, her türlü çile ve işkenceye karşı sabretti. Asla bir tereddüt ve gevşeklik göstermedi. O en zorlu günlerde güçlü olmanın, ayakta kalmanın mücadelesini verdi. Zira o; kayalar altında işkence gören Bilal'e, ateşlere atılan Habbab'a, elinden her şeyi alınan Mus'ab'a umut vermeli, sabır telkin etmeliydi. Bazı günler Yâsir ailesine "Onlarla cennette buluşacağız." diye moral veriyor, bazen Rabbine ashabının kurtuluşu için yalvarıp yakarıyor, açlık ve susuzluktan perişan olmuş, acı çeken bir kardeşiyle birlikte ağlıyor, onların acılarına ortak oluyordu. İçimizden biri olan, bizi bizden fazla düşünen, üzerimize titreyen, şefkat ve merhamet sahibi Peygamberimiz'in (s.a.v.) yüreği, ashabının yaşadığı acılar karşısında kor ateşler gibi nasıl yanmış, ne hüznler çekmişti. Bilal'in üzerindeki kaya Bilal'den ziyade onu yaralamış, Habbâb'ın başını dağlayan ateş onun ciğerini yakmıştı.

Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) çekmiş olduğu bunca acıya rağmen davasından dönmemesinin nedenleri üzerine düşünelim ve fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Mekkelilerin baskı ve şiddetlerinin dayanılmaz bir boyuta ulaşması üzerine Peygamberimiz (s.a.v.), Müslümanların **Habeşistan'a** göç etmesine izin verdi ve ashabına şöyle dedi:

*"Habeşistan'a gidin. Orada halkına zulmetmeyen adil bir hükümdar vardır. Orası doğruluk ülkesidir. Allah Teâlâ bir kolaylık gösterinceye kadar orada kalın."*¹⁹

Bunun üzerine **on bir erkek** ve **dört kadın** gizlice Habeşistan'a hicret etti. Muhacirler arasında Peygamberimiz'in (s.a.v.) kızı **Rukiyye** de vardı.

Nübüvvetin beşinci yılında gerçekleşen bu ilk hicret Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Afrika ile temasa geçmesini sağladı. Habeşistan'dan iyi haberler gelmesi üzerine yüz sekiz kişiden oluşan ikinci bir kabile, Cafer b. EbiTalib'in başkanlığında yola çıktı.

Müminlerin Habeşistan'a ulaşmaları ve burada güven içerisinde yaşamaları Mekke müşriklerini çok rahatsız etti. Habeşistan ve Mekke hükümeti arasında uzun yıllara dayanan samimi bir ilişki vardı. Müslümanlar bu ilişkiye zarar verebilir, Habeşistan'la ticari ilişkilerin bozulması Mekke ekonomisinde ciddi problemlere neden olabilirdi.

Mekke liderleri bu konuda bir önlem almak için, Amr b. Âs ve Abdullah b. Ebî Rebîa'ı derhal Habeşistan'a gönderdi. Habeşistan hükümdarı Necaşi'yi yakından tanıyan Amr b. Âs, hükümdarla görüşerek bu ülkeye sığınmış Müslümanların sınır dışı edilmesini ve Mekke'ye gönderilmesini istedi. Necâşi ise Müslümanları dinlemeden böyle bir karar veremeyeceğini ifade etti. Hükümdarın karşısında Müslümanlar adına Peygamberimiz'in (s.a.v.) amcasının oğlu **Cafer b. Ebî Talib** konuştu.

Hiz. Cafer (r.a.), konuşmasını bitirdikten sonra Hiz. Yahya (r.a.) ve Hiz. İsa'nın (a.s.)²⁰ doğumu ile ilgili ayetleri içeren Meryem Suresi'nin ilk bölümünü okudu. Cafer'in konuşmasından oldukça etkilenen Necaşi, Mekke elçilerinin taleplerini reddederek Müslümanların kendi ülkesinde diledikleri kadar yaşamalarına izin verdi.

¹⁹ İbn Hişâm, I, 321.

²⁰ as: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun.

OKUYALIM-LİSTELEYELİM

Hiz. Cafer'in (r.a.) Konuşması:

"Ey hükümdar! Biz cahiliye zihniyetine sahip bir kavimdik. Ağaçtan ve taştan yapılmış putlara tapar, kendiliğinden ölmüş hayvanların etlerini yer, kız çocuklarını diri diri toprağa gömer, insanlık dışı bütün kötülükleri yapardık. Akıabalarımızla ilgilenmez, komşu hakkı tanımazdık. Kuvvetli olanlarımız zayıflarımızı ezer, zenginlerimiz fakirlerin sırtından geçinirdi. Hak hukuk nedir bilinmezdi.

Biz bu halde iken Allah celle, bizim içimizden asil soylu, doğru, güvenilir, iffetli olduğunu bildiğimiz birini peygamber olarak gönderdi. O bizi bir olan Allah'a inanmaya ve yalnızca O'na ibadet etmeye çağırdı. Atalarımızdan miras kalan putlara tapmaktan bizleri kurtardı. Doğru söylemeyi, emanete riayet etmeyi, akrabalarla iyi geçinmeyi, komşuları gözetmeyi emretti. Bütün kötülük ve günahları, kan dökmeyi, yalancı şahitlik yapmayı, yetim malı yemeyi ve namuslu kadınlara iftira etmeyi ise yasakladı.

Biz de onu doğruladık ve ona iman ettik. Allah'tan ona gelenlere tâbi olduk. Sadece Allah'a ibadet ederek ona hiç bir şeyi ortak koşmadık. Onun haram kıldıklarını haram, helal kıldıklarını helal bildik. Halkımız bu sebeple bize düşman oldu, bize zulmetti. Allah'ı bırakıp eskisi gibi putlara tapmamız ve önceden yaptığımız kötülükleri yeniden işlememiz için bize işkence ettiler. Hayat bizim için çekilmez bir hâle geldi ve dinimizi yaşayamaz olduk. Baskı ve zulümler dayanılmaz bir noktaya geldiğinde senin ÷lkene sığındık. Seni başkalarına tercih ettik, himaye ve komşuluğuna can attık. Ey hükümdar, biz senin yurdunda hiç bir kötülüğe maruz kalmayacağımızı ümit ediyoruz."

İbn Hişâm, es-Sîre, I, 336.

Cafer'in Necâşi'nin karşısında yaptığı bu konuşmadan hareketle cahiliye devrindeki olumsuz davranışları listeleyelim.

- *
- *
- *
- *
- *

Kureyş elçilerinin Habeşistan'dan eli boş dönmeleri Mekke hükümetini oldukça öfkeliendirdi. İtibarlarının ayaklar altına alındığını düşünen Mekkeliler Hiz. Peygamber'i (s.a.v.) öldürmeye karar verdiler. Ancak nübüvvetin altıncı yılında Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) amcası **Hiz. Hamza'nın** (r.a.) Kâbe'nin yanında Ebû Cehil'i yaralaması ve ardından Müslüman olduğunu ilan etmesi Kureyşlilerin moralini iyice bozdu. Bu olaydan üç gün sonra Müslümanlara yaptığı eziyetlerle bilinen **Hiz. Ömer** (r.a.) Müslüman oldu. O, Müslüman olunca müminler ilk kez Kâbe'ye kadar yürümüş ve Mekkelilerin gözü önünde korkusuzca namaz kılmışlardı. Hiz. Ömer'in (r.a.) Müslüman olmasıyla müminler Daru'l-Erkam'dan çıkmış ve İslam Tarihi'nde yeni bir dönem başlamıştı.

Hiz. Hamza (r.a.) ve Hiz. Ömer'in (r.a.) Müslüman olması üzerine Kureyş'in ileri gelenleri; İslam'ı ortadan kaldırmak amacıyla Daru'n-Nedve'de toplanarak akrabalık bağlarını hiçe sayan insanlık dışı kararlar aldılar. Buna göre Peygamberimiz'in (s.a.v.) kabilesi Hâşimoğullarıyla hiç bir sosyal ilişkiye girilmeyecek, kız alınıp verilmeyecek, onlarla oturulup konuşulmayacak, evlerine girilmeyecek, ölüleri için taziye de bulunulmayacak, hasta ziyaretine gidilmeyecekti. Ayrıca Hâşimoğullarıyla hiçbir ticari ilişkiye girilmeyecek, onlardan bir şey alınıp satılmayacak, çarşı ve pazar kendilerine kapatılacaktı. Hiz. Muhammed'i (s.a.v.) korumaktan vazgeçip Kureyş'e teslim edinceye kadar Hâşimoğullarına merhamet edilmeyecek ve onlardan gelecek barış teklifleri asla kabul görmeyecekti. Mekkeliler aldıkları bu kararları yazıya geçirip altını mühürlediler ve Kâbe'nin duvarına astılar.

Nübüvvetin yedinci yılında başlayan boykot üç yıl sürdü.

Nübüvvetin yedinci yılında başlayan bu vahşi **boykot**, üç yıl sürdü. Müslümanlar ve Hâşimoğulları Peygamber Efendimiz'i (s.a.v.) korumak için Peygamberimiz'in (s.a.v.) amcası Ebû Talib'in mahallesine toplanmışlardı. Müşrikler bu mahallenin çarşı ve pazarlara giden yollarını kestiler. Bu yolların başında gece-gündüz nöbet tutarak mahalleye bir şey girmesine engel oldular. Elleri avuçlarında ne varsa tükenen Müslümanlar, bir süre sonra korkunç bir açlıkla yüz yüze gelerek, şiddetli sıkıntılar çekmeye başladılar. İnsanlar açlıktan ağaç yapraklarını yiyor, buldukları deri parçalarını ateşte yumuşatıp günlerce emerek açlıklarını bastırmaya çalışıyorlardı. Yaşlılar ve çocuklar şiddetli boykot altında açlıktan ölüyor; ağlayan çocukların, feryat eden kadınların sesleri Mekke sokaklarında yankılanıyordu.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), ashabının ihtiyaçlarını karşılamak için tüm mal varlığını harcadı. Müslümanlar insanlık tarihinin görmediği çok zor bir imtihandan geçiyorlardı.

Nihayet içlerinde Peygamberimiz'in (s.a.v.) halası Âtike'nin oğlu Züheyr'in de bulunduğu beş kişilik bir grubun gayretleriyle insanlık dışı olan bu ağır boykot kaldırıldı. Nübüvvetin onuncu yılına kadar süren boykot sırasında gerek Müslümanlar gerekse Hâşimoğulları Hiz. Peygamber'i (s.a.v.) canları pahasına korumuş ve onu yalnız bırakmamışlardı.

Üç yıl süren korkunç kuşatmadan sonra bir nebze rahatlayan Müslümanlar, nübüvvetin 10. yılında yaşanan iki acı hadiseyle derin bir hüzne boğuldular. Önce Peygamberimiz'i (s.a.v.) tüm Mekkelilere karşı koruyan, sekiz yaşından itibaren himaye eden amcası Ebû Tâlib, ardından Peygamberimiz'i (s.a.v.) hiçbir zaman yalnız bırakmayan vefakâr eşi Hz. Hatice (r.a.) vefat etti. Peygamberimiz (s.a.v.) ve Müslümanların büyük bir üzüntü yaşadığı bu seneye **Hüzün Yılı** adı verildi.

NOT EDELİM

Peygamberimiz (s.a.v.) sevgili eşi Hz. Hatice (r.a.) ile ilgili şöyle buyurmuştur: *"Kendi zamanındaki kadınların en hayırlısı İmrân'ın kızı Meryem'dir. Bu ümmetin kadınlarının en hayırlısı ise Hatice'dir."*

Buhari, Enbiyâ 47; Müslim, Fedâilü's-sahâbe 69.

Ebû Talib ve Hz. Hatice'nin (r.a.) vefatından sonra Mekke'de Peygamberimiz'in (s.a.v.) durumu iyice zorlaşmıştı. Ebû Talib'in yokluğunda Mekkeliler, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) en ağır işkenceleri uyguluyor, İslâm'ın ortadan kalkması için amansızca mücadele ediyorlardı. Hz. Muhammed (s.a.v.) bir çıkış yolu bulmak amacıyla Zeyd b. Hârise ile birlikte Tâif'e gitti.

Peygamberimiz (s.a.v.) Tâif liderlerini İslâm'a davet edecek, onlardan kendisini ve diğer Müslümanları himaye etmelerini isteyecekti. Mekke'den gizlice ayrılan Efendimiz, yürüyerek geldiği Tâif'te on gün kaldı. Bu süre içinde Tâif'teki tüm kapıları çalmış ve insanları Allah'a (c.c.) kul olmaya çağırıyordu.

Tâif liderleri Peygamberimiz'in (s.a.v.) davetini kabul etmemiş, şehrin ayak takımı ve çocukları Peygamberimiz'i (s.a.v.) şehrin çıkışına kadar taşlamışlardı. Zeyd b. Hârise'nin tüm gayretlerine rağmen Hz. Muhammed (r.a.) yaralanmış, ayakları kanlar içinde kalmıştı. Utbe b. Rebia'nın bağına sığınan ve burada biraz dinlenebilen sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) kendisini taşıyan Tâif halkına beddua etmemiş, aksine Rabbinden onların kurtuluşa ermesini istemişti.

DÜŞÜNELİM

Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) Tâif Duası

"Ya Rabbi! Kuvvet ve kudretimin en zayıf hâliyle, elimdeki çare ve vasıtaların en basitiyle, insanların gözünde ifade ettiğim değersizliğimle sana yalvarıyor ve sana sığınıyorum.

Ey merhametlilerin en merhametlisi! Sen zulme uğramış tüm mazlumların Rabbisin. Sen benim de Rabbimsin. Beni kimlerin eline bırakıyorsun? Bana kaba ve sert davranan bir yabancıya mı yoksa bana üstün kılacağına bir düşmana mı?

Eğer sen bana dargın değilsen başıma gelen eziyet ve işkencelere aldırmam. Ancak senden gelecek bir himaye ve koruma çok daha hoştur. Öfke ve gazabına uğramaktan; karanlıkları aydınlatan, dünya ve ahiret işlerini düzene koyan Zâtının nuruna sığınırım! Sadece sana sığınır ve senin rızanı dilerim. Senden başka kuvvet ve kudret yoktur!"

İbn Hişâm, I, 420; Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, I, 237; İbn Esîr, el-Kâmil, I, 607.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) tüm yaşadığı olumsuzluklardan sonra etmiş olduğu bu dua bize onun hangi yönünü göstermektedir, düşünelim.

Yıllar sonra Hiz. Âişe (r.a.), Uhud'dan daha şiddetli bir zorluk yaşayıp yaşamadığını sorduğunda, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Tâif'te başına gelenleri hatırlamış ve en büyük sıkıntıyı o gün çektiğini söylemişti.

BİLGİ KUTUSU

İsrâ, Peygamberimiz'in (s.a.v.) bir gece vakti Mekke'deki Mescid-i Harâm'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürülmesi; **Miraç** ise aynı gece Mescid-i Aksâ'dan yedi kat göklere, Sidretü'l-Müntehâ'ya ve ötelere yükseltilmesidir.

Peygamberimiz (s.a.v.) Tâif'ten döndükten sonra **İsrâ** ve **Miraç** mucizeleriyle teselli edildi.

Bu olağanüstü hadise Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinin on birinci yılında **Receb** ayının yirmi yedisinde Pazartesi gecesi meydana gelmiştir.

Allah Resûlü (s.a.v.), bu gecede Rabbi'nin huzuruna çıkma, doğrudan ve aracısız olarak vahiy alma şerefine ermiştir. Bu sırada Müslümanlara çok kıymetli hediyeler bahşedilmiştir: Namaz vakitleri beş vakit olarak düzenlenmiş, Bakara Suresi'nin son iki ayeti vahyedilmiş ve Allah'a (c.c.) şirk koşma dışında tüm günahların bağışlanabileceği müjdesi verilmiştir.

Sabah olduğunda Peygamberimiz (s.a.v.) yaşadığı mucizeyi anlatmış fakat Mekkeliler böyle bir şeyin mümkün olamayacağını belirterek kendisini *inkâr etmişlerdir*. Hiz. Ebû Bekir (r.a.) ise *"O söylüyorsa kesinlikle doğrudur."* diyerek Hiz. Peygamber'e (s.a.v.) olan inancını göstermiş, bu bağlılığı sebebiyle Peygamberimiz (s.a.v.) tarafından kendisine **sıddık** lakabı verilmiştir.

TEMEL AYET

"Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Harâm'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."

İsrâ Sûresi, 17/1.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), hac mevsimlerinde Arap Yarımadası'nın dört bir tarafından hac için Mekke'ye gelen kabileleri İslam'a davet ediyordu. Ayrıca Mekke çevresindeki panayırları dolaşarak, burada bulunan tüccarları hak dine çağırıyordu. Mekkeliler ise onu etkisiz hale getirmek için adım adım takip ediyor, türlü iftiralarla insanları İslam'dan uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Özellikle amcası Ebû Leheb, Peygamberimiz'in (s.a.v.) aklını yitirdiğini söylüyor ve Arapları ondan uzak durmaya çağırıyordu.

Nihayet Akabe tepesinde Peygamberimiz'le (s.a.v.) buluşan altı Medineli İslamiyeti kabul etti. Onların Medine'de yakınlarına İslam'ı anlatmaları neticesinde ertesi yıl on iki Medineli yine Akabe tepesinde Peygamberimiz'le (s.a.v.) buluştu. Bu görüşme sırasında Peygamberimiz'e (s.a.v.) biat (bağlılık yemini) ettiler. Medineliler **Birinci Akabe Biati** adı verilen bu buluşmada Peygamberimiz'e (s.a.v.) Allah'a (c.c.) şirk koşmayacaklarına, çocuklarını öldürmeyeceklerine, hırsızlık ve zina yapmayacaklarına, kimseye iftira etmeyeceklerine ve Hiz. Peygamber'e (s.a.v.) itaat edeceklerine dair söz verdiler.

Hız. Peygamber (s.a.v.) Medine'deki Müslümanlara namaz kıldırması, onlara Kur'an okuması ve halkı İslam'a davet etmesi için bu on iki kişi ile birlikte **Mus'ab b. Umeyr**'i öğretmen olarak Medine'ye gönderdi. Mus'ab'ın ve Medineli Es'ad b. Zürene'nin gayretleriyle İslam Medine'de kısa bir süre içerisinde hızla yayıldı.

Nübüvvetin 13. yılında ikisi kadın, yetmiş beş Medineli Mekke'ye gelerek yine Akabe'de Peygamberimiz'le (s.a.v.) buluştu. Burada Medineliler, Peygamberimiz'i (s.a.v.) ve Mekkeli Müslümanları Medine'ye davet ederek canları pahasına Peygamberimiz'i (s.a.v.) koruyacaklarına dair söz verdiler. **İkinci Akabe Biati** adı verilen bu görüşmeden sonra Mekkeli Müslümanlar gizlice Medine'ye göç etmeye başladılar.

Müslümanlar küçük kabileler hâlinde gizli bir şekilde Mekke'den ayrılıyorlardı. Yalnızca Hz. Ömer (r.a.), müşriklere Medine'ye hicret edeceğini açıkça söylemiş ve kendisine engel olmak isteyenlere meydan okumuştur. Nihayet Mekke'de Peygamberimiz (s.a.v.), Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Ali (r.a.) ve hicret etmeye güç bulamayan az sayıda Müslüman kalmıştı.

Mekkeliler Peygamberimiz'in (s.a.v.) de Medine'ye gideceğini anlamışlardı. Medine Suriye ticaret yolu üzerinde bulunuyordu. Müslümanlar burada bir güç oluşturlarsa Mekke'nin ekonomik yapısı tehlikeye girerdi. Bu sebeple Daru'n-Nedve'de toplanan müşrikler uzun tartışmalar sonucunda Ebû Ce-hil'in teklifiyle Peygamberimiz'i (s.a.v.) öldürmeye karar verdiler. Bu durumdan vahiy yoluyla haberdar edilen Peygamberimiz'e (s.a.v.) hicret emri verildi.

Peygamberimiz (s.a.v.) Hz. Ebû Bekir (r.a.) ile birlikte hicret hazırlıklarına başladı. Aynı gece Hz. Ali'ye (r.a.) kendi yatağında yatmasını ve müşriklerin kendisine emanet ettiği değerli eşyaları sahiplerine iade ettikten sonra Medine'ye gelmesini emretti. Hz. Muhammed (s.a.v.) kendisini öldürmek için evinin etrafını saranların arasından Allah'ın (c.c.) yardımıyla geçerek Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) evine geldi. İki arkadaş Mekke'nin güneyindeki **Sevr Mağarası**'na tırmanarak burada üç gün kaldılar. Müşrikler, Peygamberimiz'i (s.a.v.) öldüremeyince onu ve Hz. Ebû Bekir'i (r.a.) yakalamak amacıyla harekete geçtiler. Peygamberimiz'i (s.a.v.) ölü ya da diri getirecek kimseye yüz deve ödül vaat ettiler. Bazı müşrikler Sevr

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile hicret yolculuğuna çıktığında Sevr Dağı'ndaki mağaraya saklanmıştı.

BİLGİ KUTUSU

Hicret: Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç etmesi.

Muhâcir: Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlar.

Ensâr: Mekkeli muhacirlere kucak açan ve onları kendi yurtlarında barındıran Medineli Müslümanlar.

Mağarası'na kadar gelmişlerse de Allah'ın (c.c.) himayesindeki Peygamberimiz'i (s.a.v.) göremediler. Hz. Peygamber (s.a.v.), yakalanacaklarından korkan Hz. Ebû Bekir'i (r.a.) "*Korkma Allah bizimle beraberdir.*"²¹ diyerek teskin etti. Üç günün sonunda Medine'ye doğru yola çıkan Peygamberimiz (s.a.v.) oldukça tehlikeli bir yolculuktan sonra Medine yakınlarındaki Kuba kasabasına ulaştı.

Peygamberimiz (s.a.v.) Kuba'da dört gün kaldı ve burada İslam'ın ilk mescidi olan **Kuba Mescidi**'ni inşa ettirdi. 24 Eylül 622 Cuma günü sabahı Kuba'dan ayrılan Peygamberimiz (s.a.v.), Medine'ye doğru yola çıktı. Öğle vakti olduğunda **Ranuna Vadisi**'nde mola vererek **ilk cuma namazını** kıldırdı ve **ilk hutbesini** okudu.

Medine halkı Hz. Muhammed'i (s.a.v.) büyük bir coşku ve sevinçle karşıladı. Peygamberimiz (s.a.v.), **Halid b. Zeyd'in** (Ebû Eyyub el-Ensârî) evine misafir oldu. Önceden Yesrib olan şehrin adı "**Medine**" olarak değişti.

4. Hz. Muhammed'in Medine Dönemi ve Vefatı

Peygamberimiz (s.a.v.) hicret ettiği sırada Medine'de Araplar ve Yahudiler birlikte yaşıyorlardı. Arapları oluşturan Evs ve Hazrec kabilesi arasında yüz yıla dayanan bir kan davası vardı. Aslında kardeş çocukları olan bu kabileler arasındaki düşmanlığın devam etmesinde Yahudilerin de önemli rolü bulunuyordu. Birkaç yıl evvel meydana gelen Buas Harbi'nde her iki kabilede pek çok kişi ölmüştü. Şehirde Kaynuka, Nadîr ve Kureyza adlarında üç Yahudi kabilesi yaşıyordu. Mekke'den Medine'ye hicret eden Mekkeli Müslümanlar, tüm mal varlıklarını geride bıraktıklarından büyük sıkıntı çekiyorlardı. Ayrıca Müslüman olmadığı halde Müslüman gibi gözüken ve Müslümanlar arasında fitne çıkarmaya çalışan oldukça tehlikeli bir grup daha vardı. Münafık adı verilen bu insanların lideri Medine'nin önde gelen simalarından Abdullah b. Übey'di.

Pek çok farklı kimliğe sahip insanın düşmanca yaşadığı Medine'ye Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sevgi ve barış mesajlarıyla geldi. O Medine'ye geldiği ilk günlerde:

"Ey insanlar! Aranızda selâmı yayınız. Yemek yediriniz. Akra-
balarınıza iyi davranınız. İnsanlar yataklarında uyurken siz
kalkıp namaz kılınız. Selametle cennete girersiniz."²² buyuru-
yor ve tüm insanları kardeşçe yaşamaya çağırıyordu:

"Allah'a yemin ederim ki iman etmedikçe cennete giremezsi-
niz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Size,
yaptığınız takdirde birbirinizi sevebileceğiniz bir şey göstere-
yim mi? Aranızda selâmı yayınız."²³

21 Tevbe suresi, 40. ayet.

22 Tirmizi, Kıyamet, 42

23 Müslim, İmân 93; Ebû Davûd, Edeb 131.

BİLGİ KUTUSU

Münafık: İnanmadığı halde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olan kimsedir.

"Münafıklığın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, kendisine verilen emanete hıyanet eder, söz verdiği sözünde durmaz."

Buhari, "İmân", 24; Müslim, "İmân", 107-108.

Hiz. Muhammed (s.a.v.) hicretin birinci yılında Medine’de pek çok düzenleme yaptı. İlk önce Müslümanların namaz kılabilircekleri, bir araya gelip dinî, siyasi ve sosyal meseleleri konuşacakları bir mes-cid inşa edilmesine öncülük etti. **Mescid-i Nebi** adı verilen bu kutsal mekânın arka kısmında inşa edilen Suffe, fakir Müslümanların kaldığı ve Peygamberimiz’den (s.a.v.) ilim öğrendikleri bir eğitim merkeziydi. Burada Peygamberimiz’in (s.a.v.) eğitimi altında yetişen kimselere **Ashab-ı Suffe** denilirdi.²⁴

Mescidi Nebi’nin inşaatından sonra Müslümanlar arasında insanların namaza nasıl çağrılacağı konusu istişare edildi. Boru veya çan çalınması, ateş yakılması gibi teklifler, başka inanışları taklit olacağından kabul edilmemişti. Ezan sözlerini rüyasında öğrenen **Abdullah b. Zeyd** durumu Peygamberimiz’e (s.a.v.) haber vermiş, Hiz. Peygamber’in (s.a.v.) emriyle de Bilal-i Habeşî tarafından ezan okunmuştu.

DÜŞÜNELİM

Peygamberimiz’in (s.a.v.) müezzin olarak siyahî bir sahabiye seçmesi ve namaza davet hakkında müminlerle fikir alış verişinde bulunması bize onun hangi yönünü göstermektedir?

Peygamberimiz (s.a.v.) Mekkeli muhacirlerin maddi ihtiyaçlarını karşılamak, ensar ile muhacirleri kaynaştırmak amacıyla aralarında **kardeşlik anlaşması** (muâhât) yaptı.²⁵ Medineli Müslümanlar, Mekkelilerle evlerini, yiyeceklerini, bağ ve bahçelerini paylaşıyor; ticareti çok iyi bilen muhacirler ise Medinelilere hem dinî bilgileri hem de ticari hayatı öğretiyorlardı. Peygamberimiz (s.a.v.) bu şekilde kabileciliğe dayalı kardeşlik bağı yerine din kardeşliği anlayışını ortaya koymuştur.

Hiz. Peygamber (s.a.v.), şehirde yaşayan Yahudi kabileleriyle de bir araya gelmiş ve onlarla vatandaşlık antlaşması yapmıştır. **Medine Sözleşmesi** denilen bu antlaşma, İslam Devleti’nin ilk anayasası olarak kabul edilir. Böylece Medine’de yaşayan tüm insanlar tek bir siyasi çatı altında toplanmış, Medine’ye yapılacak düşmanca saldırılara karşı şehrin ortaklaşa savunulması kararlaştırılmıştır. Medine halkının aralarında halledemedikleri konularda son karar merci Hiz. Muhammed’dir (s.a.v.).²⁶ Bu antlaşma ile herkesin inancına uygun bir şekilde yaşaması garanti altına alınmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) ayrıca Medine’de **ilk nüfus sayımını** yaptırmış, şehrin etrafına koydurduğu taşlarla **şehrin sınırlarını** tayin etmiştir. Medine’de var olan Yahudi Pazarlarında malların satış bedelleri Yahudilerin kendi istedikleri şekilde belirleniyor böylelikle satar-ken de alırken de onların kazançlı çıkması sağlanıyordu. Medine pazarının bu halini çok iyi bir şekilde gözlemleyen Hiz. Peygamber (s.a.v.) yeni bir pazar oluşturulması gerektiğinin kararına varmış ve Yahudi pazarına karşılık Müslümanlar için yeni bir pazar yeri belirlemiştir

Medine Sözleşmesi (Temsili)

²⁴ Mustafa Fayda, “Muhammed”, *DiA*, XXX, 415.

²⁵ Buhari, Nikâh 68; İbn Hişâm, I, 505-506.

²⁶ Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, I, 206-210; Safiyyuurrahman Mübarek Furi, Peygamberimizin Hayatı Ve Daveti, 190.

TARTIŞALIM

Medine Sözleşmesi'nin şehirde yaşayan toplulukların birlik ve beraberliğine olan katkısını tartışınız.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hicretten sonra Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) kızı Hz. Âişe (r.a.) ile evlenmiştir. Son derece zeki biri olan Hz. Âişe (r.a.), Peygamberimiz'in (s.a.v.) sözlerini bizlere nakletmiş, özellikle İslam aile hukuku kurallarının tespitinde ilim dünyasına büyük katkı sağlamıştır.²⁷

Peygamberimiz (s.a.v.) Medine'ye hicret ettikten sonra da Mekkeli müşrikler Müslümanları rahat bırakmamışlar, Medine halkına tehdit dolu mektuplar yazmışlardı. Yahudiler, Peygamberimiz'le (s.a.v.) antlaşma yapmış olmalarına rağmen Mekkeli müşriklerle birlikte hareket ediyor, münafıklar ise İslam toplumunun birlik ve beraberliğini bozmaya çalışıyorlardı.

Mekkeli müşrikler, Müslümanların Mekke'de bıraktıkları evlerine el koymuş, eşyalarını satışa çıkarmış, elde edecekleri gelire Müslümanlara karşı savaşmaya ve İslâm devletini ortadan kaldırmaya karar vermişlerdi.

Hicretin ikinci yılının başında Müslümanlara kendilerini savunma amacıyla savaşma izni şu ayetle verildi: **"Zulme uğrayan müminlere savaşma izni verildi. Elbette ki Allah müminlere yardım etmeye kadirdir. O müminler, sırf 'Rabbimiz Allah'tır' dedikleri için yurtlarından çıkarılmışlardır."**²⁸

Peygamberimiz (s.a.v.) İslam'ı ortadan kaldırmaya çalışan düşmanlara fırsat vermemek, onların her türlü faaliyetlerini önceden öğrenmek, Kureyş müşriklerinin saldırılarına karşı tedbir almak ve Mekkelilerin Suriye ticaret yolunu kontrol altında tutmak amacıyla çeşitli askerî faaliyetler düzenledi.

Hicretin on yedinci ayında düzenlenen Abdullah b. Cahş seriyyesinde Müslümanlar Mekkeli müşriklere zayıat verdimiş, ilk defa ganimet ve esir almışlardır. Bu seriyyeden kısa bir süre sonra ise **Bedir Savaşı** meydana gelmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Suriye'den dönen Ebû Süfyan idaresindeki Kureyş kervanını ele geçirmek üzere harekete geçmiş, bunu öğrenen Ebû Süfyan Mekkelilerden yardım istemiştir. Güzergâhını değiştiren Kureyş kervanı basından kurtulmuş, ancak Ebû Cehil komutasındaki Mekke ordusu savaşmaktan vazgeçmemiştir. 13 Mart 624 tarihinde Bedir Ovası'nda 305 kişilik İslam ordusu kendilerinden üç kat daha kalabalık Kureyş ordusunu ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Aralarında Ebû Cehil'in de bulunduğu yetmiş Mekkeli müşrik öldürülmüş, Müslümanlar ise 14 şehit vermişlerdir. Savaşın sonucunda esir alınanlar fidye karşılığında serbest bırakılmış, fidye ödeyecek durumda olmayanlara on Müslüman'a okuma yazma öğretmeleri karşılığında serbest kalabilecekleri ilan edilmiştir.²⁹ Bedir zaferi Müslümanlara moral vermiş, Arap Yarımadası'nda önemli bir saygınlık kazandırmıştır.

Müslümanların Bedir'de Mekke müşriklerini ağır bir yenilgiye uğratması Medine'de bulunan Yahudileri rahatsız etmişti. Benî Kaynuka Yahudileri önce Müslüman bir kadının örtüsünün açılmasına

²⁷ Kasım Şulul, Hz. Peygamber Devri Kronolojisi,, 518-519; Mustafa Fayda, "Âişe", *DİA*, II, 204.

²⁸ Hacc suresi, 40. ayet.

²⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 247; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, III, 399.

BİLGİ KUTUSU

Peygamberimiz'in (s.a.v.) içinde bulunduğu askerî faaliyetlere **"gazve"**, Peygamberimiz'in (s.a.v.) katılmadığı başına bir komutan tayin ederek gönderdiği askerî hareketlere ise **"seriyye"** denilmektedir.

neden olarak alay ve hakaret etmiş, daha sonra da Peygamberimiz'le (s.a.v.) yaptıkları anlaşmayı bozarak Müslümanları tehdit etmişlerdi. Peygamberimiz (s.a.v.), Kaynukaoğullarını kuşatma altına almış, Müslümanlarla savaşmaya cesaret edemeyen Benî Kaynuka Yahudileri anlaşma gereği Medine'yi terk etmişlerdi.

Peygamberimiz (s.a.v.) bu olaydan sonra Yahudilere güvenemediği için genç sahabilerden Zeyd b. Sabit'e onların kullandığı yazı olan İbranice'yi öğrenmesini emretmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) hicretin ikinci yılında en küçük kızı **Hz. Fatıma** (r.a.) ile amcasının oğlu **Hz. Ali**'yi (r.a.) evlendirmiş ve bu evlilikten **Hasan, Hüseyin, Muhsin, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb** adlarında beş torunu olmuştur. Peygamberimiz'in (s.a.v.) soyu torunları Hasan ve Hüseyin ile devam etmiştir.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

İslam'ın temel şartlarından **oruç** ve **zekât** hicretin **ikinci yılında** farz kılınmıştır.

Bedir'de ağır bir yenilgiye uğrayan ve liderlerinden pek çoğunu kaybeden Mekkeli müşrikler, hicretin üçüncü yılında üç bin kişilik büyük bir kuvvetle Medine'ye saldırdılar. Sahabileriyle istişare eden Peygamberimiz (s.a.v.), yedi yüz kişilik bir orduyla düşmanı **Uhud** Dağı eteklerinde karşıladı. Düşman süvarilerini etkisiz hale getirmek amacıyla elli kişilik bir okçu birliğini Abdullah b. Cübeyr komutasında **Ayneyn Tepesi**'ne yerleştirdi ve

her ne olursa olsun kendisi izin vermedikçe bu tepeyi terk etmemelerini emretti. 23 Mart 625 tarihinde meydana gelen şiddetli savaşın ilk kısmında Müslümanlar Mekkelileri ağır bir yenilgiye uğratıp kovalamaya başladılar. Ancak Ayneyn geçidindeki okçuların ganimet toplamak için yerlerini terk etmeleri savaşın seyrini değiştirdi. Halid b. Velid komutasındaki düşman süvarileri okçuların boş bıraktığı tepeden geçerek İslam ordusuna saldırdılar. Kaçan düşmanların da toparlanması sonucu Müslümanlar ağır kayıplar verdiler. Hz. Hamza (r.a.) dâhil yetmiş Müslüman şehit oldu.³⁰ Peygamberimiz'in (s.a.v.) şehit olduğuna dair yayılan söylenti, İslam ordusunun dağılmasına sebebiyet verdi. Ancak bu haberin doğru olmadığını öğrenen Müslümanlar, Uhud Dağı eteklerinde Hz. Muhammed'i (s.a.v.) korumak için çetin bir mücadele vererek düşmanı püskürttüler. Peygamberimiz (s.a.v.) bu savaş sırasında yaralanmış ve pek çok sıkıntıya maruz kalmıştı.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Uhud Savaşı'nın en şiddetli zamanıydı. Okçular yerlerini terk etmiş, Müslümanlar dar-madağın olmuş, Peygamberimiz (s.a.v.) bir avuç arkadaşıyla binlerce düşmanın ortasında yapayalnız kalmıştı. Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) dişleri kırılmış, yanağı, alını yaralanmıştı. Bir yandan yüzündeki kanları siliyor, bir yandan dua ediyordu:

"Allah'ım, Sen kavmimi bağışla! Çünkü onlar bilmiyorlar.

Nevevî, Riyâzu's-Sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri, Tercüme: M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütü Çakan, Raşit Küçük, I, 241.

30 Buhari, Meğâzî 22-25, Cenâiz 25,26; Vâkıdî, el-Meğâzî, I, 285-286, 300-307.

Hicretin dördüncü yılında Adal ve Kâre kabilelerinden bir heyet Peygamberimiz'e (s.a.v.) gelerek kendilerine İslam'ı öğretecek sahabiler gönderilmesini istediler. Ancak Peygamberimiz'in (s.a.v.) gönderdiği sahabileri **Rec'i** denilen yerde tuzağa düşürerek sekizini şehit ettiler, ikisini de Mekkeli müşriklere sattılar. Bu iki sahabe de Mekkeli müşrikler tarafından acımasızca şehit edildi.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

İçki ve kumar hicretin 4. yılında indirilen ayetlerle (Bakara 219, Nisa 43, Maide 90-91) haram kılınmıştır.

Rec'i hadisesiyle aynı günlerde Âmiroğulları kabilesi de Medine'ye gelmiş ve kendilerine İslam'ı öğretecek muallimler gönderilmesini istemişlerdi. Peygamberimiz (s.a.v.) çoğunluğu Suffe'de yetişmiş yetmiş sahabe'yi can güveliklerinin sağlanacağına dair söz aldıktan sonra Necid bölgesine gönderdi. Fakat müşrikler, amacı sadece İslam'ı öğretmek olan bu yetmiş öğretmeni **Bi'r-i Maüne** adlı mevkide tuzağa düşürüp şehit ettiler.

Hicretin dördüncü yılında **Nadiroğulları** Yahudileri kendilerini ziyarete gelen Peygamberimiz'e (s.a.v.) suikast teşebbüsünde bulundular. Yapılan antlaşmalara uymayan bu Yahudi kabilesi, on beş günlük bir kuşatmadan sonra Medine'yi terk ettiler.

Uhud Savaşı sırasında Mekkelilere yardım eden **Mustalikoğulları**, Medine'ye saldırmak amacıyla hazırlık yapıyorlardı. Peygamberimiz (s.a.v.) durumu haber alınca derhal harekete geçti ve Mustalikoğullarını mağlup ederek onlardan pek çoğunu esir aldı. Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu kabileden Cüveyriye ile evlenmesi üzerine esirlerin tamamı serbest bırakılmış ve Müslüman olmuşlardır. Müslümanların seferden dönüşleri esnasında su bulamadıkları takdirde teyemmüm alabileceklerine dair ayetler inmiştir. Münafıklar bu sefer sırasında Peygamberimiz'in (s.a.v.) yanında olan Hz. Âişe'ye (r.a.) iftirada bulunmuşlar buna karşılık Hz. Âişe'nin (r.a.) masum ve tertemiz olduğunu bizzat Kur'an-ı Kerim bildirmiştir.³¹ İslam Tarihi'nde **İfk Hadisesi** olarak isimlendirilen bu olay, münafıkların ne kadar tehlikeli olduğunu göstermektedir.

Uhud Savaşı okçular tepesi/Medine (Günümüzdeki hali)

Hicretin beşinci yılında Medine'den sürgün edilen Yahudilerin gayretleriyle oluşturulan ve başlarında yine Mekkelilerin bulunduğu on bin kişilik bir düşman ordusu Medine'ye saldırmak üzere harekete geçti. Sahabileriyle istişare eden Peygamberimiz (s.a.v.), İran asıllı Selman-ı Farisi'nin teklifiyle şehrin etrafını hendeklerle çevirmeye karar verdi. Müslümanlar günlerce çalışarak düşman süvarilerinin geçemeyeceği hendekler kazdılar. Müttefik düşman ordusu, karşısında hendekleri görünce ne yapacağını şaşırdı. Çünkü onlar kısa sürecek bir meydan muharebesi sonucu şehri ele geçireceklerini düşünüyor-

31 Bkz. Nur suresi, 11-18. ayet.

lardı. Yaklaşık bir ay süren kuşatma sırasında Müslümanlar, hem kendilerinden çok daha güçlü düşman ordusuna karşı şehri korumuş hem de şiddetli soğuk ve açlıkla mücadele etmişlerdi. Kuşatma sürerken Medine’de Müslümanlarla birlikte barış içerisinde yaşayan Kurayza Yahudileri, antlaşmaya ihanet etmiş ve Müslümanlara karşı düşmanla işbirliği yapmışlardı. Müslümanlar iki büyük tehlike arasında kalmış olmalarına rağmen direnişlerini sürdürmüşlerdi. Kısa bir süre sonra düşman ittifakının bozulması, şiddetli yağmur ve fırtınanın düşman mevzilerine büyük zarar vermesi neticesinde müşrikler kuşatmayı kaldırmış, Müslümanlar büyük bir zafer kazanmışlardır.

BİLGİ KUTUSU

Hendek Savaşı’nda Müslümanlar tek bir düşmanla değil, Mekke Müşrikleriyle ittifak kurmuş pek çok Arap kabilesiyle savaşmak zorunda kalmışlardır. Bu sebeple savaşta gruplar anlamında **Ahzâb Savaşı** adı da verilmiştir.

Hendek Savaşı’nın en tehlikeli anında antlaşmayı bozan, düşmanla iş birliği yaparak vatanlarına ihanet eden **Kurayza Yahudilerinin** kaleleri muhasara edilmiş, Müslümanları arkadan vurmaya çalışan bu Yahudi kabilesi kendi kutsal kitaplarının verdiği hükme göre cezalandırılmıştır.

Peygamberimiz (s.a.v.) hicretin altıncı yılında gördüğü bir rüya üzerine Mekke’ye gidip Kâbe’yi tavaf etmeye karar verdi. Bin dört yüz sahabiyle umre için ihrama girerek yola çıkan Peygamberimiz (s.a.v.), savaş niyetiyle yola çıkmadığını göstermek amacıyla kılıçtan başka silah taşınmamasını emretti. Buna karşılık müşrikler, Halid b. Velid komutasındaki bir birlikle **Hudeybiye** mevkiinde Müslümanların önünü kestiler. Mekkeliler gönderdikleri elçilerle Müslümanların

asla şehre giremeyeceğini söylüyorlardı. Peygamberimiz (s.a.v.) ise amaçlarının savaşmak olmadığını, yalnızca umre yapmak ve Kâbe’yi tavaf etmek istediklerini belirtmek için Hz. Osman’ı (r.a.) Mekke’ye elçi olarak gönderdi. Müşrikler, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) isteklerini kabul etmedikleri gibi Hz. Osman’ı (r.a.) da bir süre hapsedtiler.

Hz. Osman’ın (r.a.) gecikmesi üzerine Müslümanlar arasında Hz. Osman’ın (r.a.) öldürüldüğü haberleri yayıldı. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) sahabilerini toplayarak asla arkalarını dönüp kaçmayacaklarına ve ölünceye kadar savaşacaklarına dair onlardan söz aldı. **Rıdvan Biati** adı verilen bu hadise üzerine Hz. Osman (r.a.) derhal serbest bırakılmış ve Mekkeliler Süheyl b. Amr’ı antlaşma yapmak amacıyla Peygamberimiz’e (s.a.v.) göndermişlerdi. Görüşmeler sonucunda yapılan antlaşmanın şartları şöyleydi:

1-İki taraf arasında on yıl boyunca savaş yapılmayacak.

2-Mekkelilerden birisi Müslüman olur, Medine’ye hicret ederse Mekke’ye geri gönderilecek, buna karşılık Medineli bir Müslüman dinden dönüp Mekke’ye giderse geri verilmeyecek.

3- Müslümanlar bu yıl Mekke’ye giremeyecek, ertesi yıl umre yapabilecek.

4-İsteyen Arap kabileleri Müslümanlarla ya da Mekkelilerle ittifak kurabilecek.

Gerek antlaşma maddeleri gerekse antlaşmanın yazımı sırasında ve sonrasında meydana gelen bazı hadiseler ve özellikle bu kadar yaklaşmış olmalarına rağmen Kâbe’yi göremeyecek olmaları Müslümanları rahatsız etmişti. Ancak bu antlaşma ile Mekkeliler İslam Devleti’ni resmen kabul etmiş oluyor-

lardı. Peygamberimiz (s.a.v.) için barış çok önemliydi. Bu barış sayesinde İslam'ı tüm Arap Yarımadası'na ve komşu ülkelere anlatabilecekti. Hudeybiye Antlaşması Peygamberimiz'in (s.a.v.) diplomatik ve siyasi zaferlerinin en önemlilerinden birisidir.

DÜŞÜNELİM

Müslümanların aleyhine gözüken Hudeybiye Anlaşması'nın Peygamberimiz (s.a.v.) tarafından bir zafer olarak nitelendirilmesi Peygamberimiz'in (s.a.v.) hangi özelliğinin bir göstergesidir?

Hicretin yedinci yılında Peygamber Efendimiz (s.a.v.) başta Bizans ve İran İmparatorlukları olmak üzere komşu devletlerin hükümdarlarına mektuplar göndererek onları İslam'a davet etti. Zira o yalnızca Araplara değil tüm âlemlere rahmet olarak gönderilmişti. Bu **davet mektupları** ırk, dil, bölge ayrımı olmaksızın tüm insanları tek bir Allah'a (c.c.) iman etmeye çağırıyordu. Bu mektuplar neticesinde Habeşistan hükümdarı Necâşi gibi bazı hükümdarlar Müslüman olmuş, pek çoğu da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) elçilerine çok iyi davranmakla birlikte, Peygamberimiz'e (s.a.v.) hediyeler göndermişlerdi.

DÜŞÜNELİM

"Senin vesilenle bir kişinin hidayete ermesi senin için kırmızı develere sahip olmaktan daha hayırlıdır."

Buhari, Fezâilü's-sahâbe 9; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 34.

Hayber'in fethi sırasında sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) Hz. Ali'ye (r.a.) söylemiş olduğu bu sözü düşünüp değerlendirdiğimizde nasıl bir yargıya varabiliriz?

Medine'den ayrılan Yahudi kabileleri **Hayber** bölgesinde toplanmış ve İslam'a karşı düşmanca faaliyetler içine girmişlerdi. Hendek Savaşı'nın ortaya çıkmasına neden olan Yahudiler, bu savaştan sonra da boş durmamış, komşu kabilelerle anlaşarak Müslümanlarla savaşıma karar vermişlerdi. Hayber Yahudilerinin Müslümanlar için büyük tehlike olduğunu gören Hz. Peygamber (s.a.v.), bin beş yüz kişilik bir kuvvetle Medine'den ayrıldı. Uzun bir kuşatmadan sonra Hz. Ali'nin (r.a.) de büyük katkısıyla Hayber kaleleri fethedildi.

Hicretin sekizinci yılında **Mûte Savaşı** meydana geldi. Peygamberimiz'in (s.a.v.) Busra Valisi'ne elçi olarak gönderdiği Haris b. Umeyr yol üzerinde bulunan Gassâni Hükümdarı tarafından yakalanarak şehit edilmişti. Bunun üzerine Zeyd b. Hârise komutasındaki üç bin kişilik İslam ordusu bölgeye gönderildi. Gassâni Hükümdarı Bizans İmparatorluğu'nun da yardımıyla yüz bin kişilik büyük bir ordu hazırladı. Mûte ovasında meydana gelen savaşta Zeyd b. Hârise ve ondan sonra orduyu komuta eden Cafer b. Ebî Talib ve Abdullah b. Revâha şehit oldu. Halid b. Velid'in komutasında yeniden toparlanan Müslümanlar, çok büyük bir kayıp vermeden Medine'ye geri döndü. Bu Müslümanların Bizans'la yaptıkları ilk savaş olmuştu.

NOT EDELİM

Peygamberimiz (s.a.v.) devrinde meydana gelen çarpışmalar, tarihin en az kan dökülen savaşlarıdır. Onun döneminde yapılan tüm savaşlarda Müslümanlardan 138 şehit verilmiş, düşmanlarının verdiği kayıp ise 216 olmuştur.

Bu durumda biz insanlığa Peygamberimiz'in (s.a.v.) düşmanlarını yok etmeyi değil, onları kazanmayı amaçladığını göstermektedir.¹⁷

Hadislerle İslam, Komisyon, Diyanet İşleri Başkanlığı,
VII, 45.

Hicretin sekizinci yılında Mekkeliler ve müttefikleri Hz. Peygamber'le (s.a.v.) anlaşmalı olan Huzaa kabilesine saldırdılar. Hudeybiye Antlaşması'nın bu şekilde bozulması üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) savaş hazırlıklarına başladı. Mekke'yi kan dökmeden fethetmek için faaliyetlerini son derece gizli yürüten Peygamberimiz (s.a.v.) on bin kişilik ordusuyla harekete geçti. Hicretin sekizinci yılı Ramazan ayının yirmisinde (11 Ocak 630) Mekke'ye giren sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), yıllar boyunca kendisiyle savaşan, pek çok eza ve cefa gösteren Mekke halkının tamamını af

fetti. Bilal-i Habeşi'nin Kâbe'nin üzerinde okuduğu ezan ve tüm putların yıkılmasıyla yeni bir dönem başladı. Peygamberimiz (s.a.v.) Mekke halkının kalbini fethetmiş, Kureyşliler hep birden Müslüman olmuşlardı.

Mekke'nin fethedilmesiyle sıranın kendilerine geldiğini düşünen Hevâzin ve Taifliler Müslümanlara yönelik top yekûn bir saldırı için hazırlık yapıyorlardı. **Huneyn Vadisi'**nde meydana gelen savaşın başlarında çokluğuna güvenen İslam ordusu, bir ara dağılmışsa da Peygamberimiz'in (s.a.v.) üstün cesareti sayesinde toparlanmış ve kesin bir zafer kazanmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) bu savaştan sonra ilk günden beri İslam düşmanlığının merkezi olan Tâif'i kuşatmış fakat o sene şehri alamamıştır.

NOT EDELİM

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) Mekke'yi fethettiği zaman kendisine ve arkadaşlarına her türlü fenalığı yapmış, acımasızca işkenceler etmiş insanlardan intikam almadı. Onlara tek bir kötü söz söylemedi. Alemlere merhamet olarak gönderilen sevgi elçisi Mekkelileri bağışladı ve şöyle buyurdu: *"Haydi gidiniz, hepiniz serbestsiniz."*¹⁸

İbn Hişâm, II, 412.

Hicretin dokuzuncu yılında Bizans İmparatorluğu'nun Medine'ye saldırmak üzere hazırlık yaptığı haber alındı. Peygamberimiz (s.a.v.) bunun üzerine seferberlik ilan etti. Havanın sıcaklığı ve düşmanın oldukça güçlü olması, ayrıca sefer için çok uzak bir yere gidilmesi durumu iyice zorlaştırıyordu. Kur'an-ı Kerim'in "güçlük zamanı"³² olarak nitelendirdiği bu dönemde otuz bin kişilik İslam ordusu **Tebük'e** kadar ilerlemişse de düşmanın ortaya çıkmayışı üzerine geri döndü.

Aynı yıl Arap Yarımadası'nın dört bir yanından Medine'ye gelen heyetler, Peygamberimiz'e (s.a.v.) bağlılıklarını bildirdiler. Peygamberimiz (s.a.v.) her kabilenin temsilcilerini en güzel şekilde ağırlıyor,

32 Bkz. Tevbe suresi, 117. ayet.

onlara İslam'ı öğretip Kur'an'dan ayetler okuyor ve hediyelerle memleketlerine geri gönderiyordu. Medine'ye gelen heyet sayısının yetmişe ulaştığı bu seneye **Heyetler Yılı** (Senetü-l Vüfud) adı verilmiştir. Hicretin onuncu yılında sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), tüm ailesiyle birlikte ilk ve tek haccını yaptı. Arafat Dağı'nda toplanan yüz yirmi bin sahabiye **Veda Hutbesi** olarak bilinen meşhur konuşmasını yaptı.

Veda Haccı'nın dönüşünde rahatsızlanan sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) sahabileriyle helalleştikten sonra hicretin on birinci yılı 13 Rebiülevvel Pazartesi günü ebedi âleme göç etti (8 Haziran 632). "*En yüce dosta*"³³ sözleriyle Rabbine kavuşan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) 63 yaşındaydı.

Mescid-i Nebi

33 Buhari, Rikâk 42.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM**A) Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.**

1. Peygamberimiz (s.a.v.) gençlik yıllarında hangi işlerle uğraşmıştır?
2. Cahiliye ne demektir? Cahiliye Dönemi âdet ve uygulamalarından örnekler vererek açıklayınız.
3. Peygamberimiz (s.a.v.) kendisine gelen ilk vahyi eşine anlattığı zaman Hz. Hatice'nin (r.a.) gösterdiği tepki nasıl olmuştur?
4. Mekkeli müşriklerin İslam'ı kabul etmeyişlerinin sebepleri nelerdir?
5. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Mescid-i Nebi'nin yanına inşa ettirdiği Suffe hakkında bilgi veriniz.
6. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye hicretini neden ve sonuçlarıyla anlatınız.
7. Hudeybiye Antlaşması'nın Müslümanlara sağladığı yararları anlatınız.

B) Aşağıdaki soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Annesi vefat edince Hz. Muhammed (s.a.v.)'i Medine'den Mekke'ye getirip dedesine teslim eden kişi kimdir?
a) Ümmü Gülsüm b) Ümmü Seleme c) Havle d) Ümmü Habibe e) Ümmü Eymen
2. Hz. İbrahim'in (r.a.) dini üzere yaşayan ve putlara tapmayan kimselere ne ad verilir?
a) Muhadram b) Hanif c) Sabii d) Müslüman e) Havari

3. İslam'ın ilk yıllarında Müslümanların toplandığı, namaz kıldığı, yeni inen ayetleri öğrendiği yerin ismi nedir?

- a) Daru'l-Erkam b) Daru'n-Nedve c) Kabe d) Suffe e) Safa

4. Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet'i kabul eden ilk Müslümanlardan biri **değildir**?

- a) Osman b. Affan
b) Zübeyr b. Avvam
c) Sad b. Ebi Vakkas
d) Abdurrahman b. Avf
e) Zeyd b. Sabit

5. Peygamberimiz'in (s.a.v.) en küçük kızı olup Hz. Ali (r.a.) ile evlenen hanım sahabi kimdir?

- a) Hz. Fatıma(r.a.) b) Hz. Ümmü Gülsüm(r.a.) c) Hz. Zeynep(r.a.) d) Hz. Rukıyye(r.a.) e) Hz. Seleme(r.a.)

6. Hudeybiye'de Hz Osman'ın öldürüldüğü şeklinde haber yayılınca Peygamberimiz (s.a.v.) sahabilerinden ölünceye kadar savaşacaklarına dair söz almıştı. Bu olay hangi isimle hatırlanır?

- a) Rıdvan Biati b) Medine Sözleşmesi c) Bi'r-i Meûne d) Cirane e) Akabe Biati

7. Hendek Savaşı'nda Müslümanlara arkadan saldırmaya kalkışan ve savaşın sonucunda Tevrat'ın hüküme göre yargılanan Yahudi kabilesinin adı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Beni Kaynuka b) Beni Nadir c) Beni Kureyza d) Beni Neccar e) Hayber Yahudileri

8. Hendek savaşı öncesi Medineyi savunmak amacıyla Hendek kazılmasını tavsiye eden sahabi kimdir?

- a) Cafer b. Ebi Talib
b) Cuayl b. Suraka
c) Selman-ı Farisi
d) Umeyr b. Ebi Vakkas
e) Ammar b. Yasir

C) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

1. Peygamberimiz'in (s.a.v.) soyu Hz. Fatıma'nın (r.a.) çocukları olan veile devam etmiştir.
2. Peygamberimiz'in (s.a.v.) babasının ismi, annesinin ismi'dir.
3. Hz. İbrahim'in (r.a.) tebliğ ettiği inanç üzere olan kimselere denilirdi.
4. Mekke'deki yolsuzluklara, adaletsizliklere, gayrı meşru uygulamalara son vermek amacıyla kurulan, Peygamberimiz'in (s.a.v.) de katıldığı birliğin ismi.....'dur.
5. Bir kimsenin haklı veya haksız olmasına bakmaksızın aynı kabileden olan yakınlarına destek olmasına denir.
6. Müslüman kadınlardan ilk şehid olan sahabi'dir.
7. Peygamberimiz'e (s.a.v.) ilk vahiyyılındamağarasında gelmiştir.
8. Hz. Peygamber'in (s.a.v.), iman etmediği halde onu himaye eden amcası, iman etmediği gibi davetini engellemeye çalışan amcası, Mekke döneminde iman ederek Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) yanında yer alan ve Uhud Savaşı'nda şehit olan amcası 'dır.
9. Hicret sırasında yapılan Mescidi, İslam'ın ilk mescidi olmuştur.
10. Medine'ye İslam'ın ilk öğretmeni olarak gönderilen, Uhud Savaşı'nda İslam Ordusunun sancağını taşımış ve bu savaşta şehit olmuştur.

D) Aşağıda verilen cümleler doğruysa başlarına 'D', yanlışsa 'Y' yazınız.

- (.....) Ahmed, hem Allah'ı (c.c.) en çok öven, hem de kullar arasında en çok övülen kimse anlamına gelir.
- (.....) Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), 20 Nisan 571 tarihinde, Rebiyülahir ayının on ikisinde Pazartesi günü Mekke'de dünyaya gelmiştir.
- (.....) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bizzat katılmayıp bir sahabinin komutasında gönderdiği birliklere gazve denir.
- (.....) Peygamberimiz'in (s.a.v.) annesi Hz. Âmine (r.a.) Medine'nin yakınlarında bulunan Ebvâ köyünde vefat etmiştir.
- (.....) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) soyu Kureyş kabilesinin Ümeyyeoğulları koluna dayanmaktadır.
- (.....) Mekkeli muhacirlere kucak açan ve onları kendi yurtlarında barındıran Medineli Müslümanlara Ensar denir.
- (.....) İslam'ın temel şartlarından oruç ve zekât hicretin ikinci yılında farz kılınmıştır.

ETKİNLİK

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatından kesitler halinde verilen aşağıdaki olayları kronolojik sırasına dikkat ederek numaralandıralım.

Mescid-i Nebi'nin inşası	—	
Hz. Hatice (r.a.) ile evlenmesi	—	
Uhud Savaşı	—	
Kâbe hakemliği	—	
Hudeybiye Anlaşması'nın imzalanması	—	
Boykot yılları	—	
Peygamberimiz'in (s.a.v.) sütanneye verilışı	—	
Veda Haccı	—	
İsrâ ve Mi'râc	—	
Fil olayı	—	
Hüzün yılı	—	
Mekke'den Medine'ye hicret	—	
Abdulmuttalib'in vefatı	—	
Heyetler yılı	—	
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hılfu'l-Fudûl'a katılması	—	
İlk vahiy	—	
Habeşistan'a göç	—	
Mûte Savaşı	—	

2. ÜNİTE

BİLGİ VE DEĞİŞİM

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İnsan hayatında bilginin yeri ve önemi nedir? Tartışınız.
2. Bilgi insan hayatında ne gibi değişikliklere sebep olur? Değerlendiriniz.
3. Geçmiş ile günümüz arasındaki bilgi edinme yöntemlerindeki değişimleri karşılaştırınız.

1. Bilginin Önemi

ARAŞTIRALIM

Yüce Rabbimizin güzel isimlerinden birisi olan ilmi ile her şeyi kuşatan, her şeyi bilen anlamına gelen Esmâ-i Hüsnâ'sı nedir?

Bilgi ve bilmek kelimeleri belki de hayatta en çok kullandığımız kavramlar arasında yer almaktadır. Bunun nedeninin, varlıkla ilişkimizin zihinsel bir boyutu olan bilme eyleminin hayatımızın büyük bir bölümünü kaplıyor olmasından ileri geldiğini söyleyebiliriz.

Burada dikkatimizi bir konuya çekmek yerinde olacaktır. İslam'ın ilk emri salt **Oku** değil, **Yaratılan Rabbinin adıyla okudur**. Yani okuma eylemi yüce Allah (c.c.) ile irtibatlı olarak başlamalı, en büyük eğitici olan Allah'ın (c.c.) emirleri doğrultusunda olmalı ve O'nun hoşnutluğunu kazanmaya yönelik olmalıdır. Yani okuma, öyle bir okuma olmalı ki doğruyu, iyiyi, güzeli öğrenme ve onları hayata geçirmeyi sağlamalıdır.

Böyle bir okuma ile öğrendiğimiz yeni bilgiler sayesinde yüce Allah'ın (c.c.) ilminin her şeyi kuşattığını fark edebiliriz. Bunun yanında, ne kadar bilgi dağarcığımıza yeni şeyler katsak da bizim bildiklerimizin Allah'ın (c.c.) ilminin yanında denizden bir damla ölçüsünde olduğunu görürüz.

Öğrenilen her yeni bilgi, üzerinde yükseldiğimiz bir basamak gibidir. Basamak sayısı arttıkça insanın ufku ve bakış açısı da genişler. Bu sayede başkalarının göremediklerini görür, anlayamadıklarını anlarız.

Allah (c.c) gökyüzünde ve yeryüzünde yarattığı bütün varlıkları insanoğlunun emrine tahsis etmiştir.¹ Fakat insanoğlu bu ayrıcalıktan bilgisi ve becerisi ölçüsünde faydalanır. Edinmiş olduğumuz bilgiler sayesinde suda yüzen gemiler, havada uçan uçaklar, uzaya çıkan roketler ve benzerleri bize hizmet etmektedir.

Bu bağlamda şu ayet-i kerimeyle Rabbimiz bilginin önemine dikkatlerimizi çekmiştir: **“De ki bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu?”**²

Allah Teala (c.c.) insanoğlunun atası Hz. Adem'i (a.s.) yarattığında meleklerle, Hz. Adem'e (a.s.) secde etmelerini emretmiştir.³

Öğrenilen her yeni bilgi üzerinde yükseldiğimiz bir basamak gibidir.

1. Lokman, 20.

2. Zümer, 9.

3. Hicr, 29.

Bu emrin sebeplerinden birisi de Hz. Adem'e (a.s.) verilmiş olan bilgiden kaynaklanmaktadır. Allah Teala (c.c.), Hz. Adem'e (a.s.) meleklerin bilmediği şeyleri öğretmiş ve bu sayede Hz. Adem (a.s.) bu mertebeye ulaşmıştır.

Allah (c.c.) Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) şöyle dua etmesini buyurmuştur: **"De ki Ey Rabbim! İlmimi artır."**⁴ Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de **ilim** kelimesi ve bu manaya yakın diğer kelimeler yüzlerce defa tekrar edilir. Kişinin, Rabbini bilmesi, dünya ve ahiret saadetine ulaştıracak bilgileri elde etmesi istenir.

Kur'an-ı Kerim'de ilim sahibi insanlar övülerek onlardan şu şekilde bahsedilir:

"Allah, içinizden iman edenlerin ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltir."⁵

"Kulları içinde Allah'tan (gereği gibi) ancak alimler korkar."⁶

"İşte biz, bu misalleri insanlar için veriyoruz fakat onları ancak alimler düşünüp anlayabilir."⁷

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de birçok hadis-i şerifinde ilmin önemini, ilim tahsil eden ve bu uğurda fedakârlık yapan kişilerin faziletini bildirmiştir. Bir hadis-i şeriflerinde Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

*"Her kim ilim tahsil etmek amacıyla bir yola gidecek olursa Allah onu cennetin yollarından birine sevk eder. Melekler, ilim yolunda olan kimseden hoşnutluklarından dolayı ona kanatlarını sererler ve göklerde ve yerde bulunan her şey hatta suda bulunan balıklar bile alimin bağışlanması için Allah'a dua ederler. Alimin abide olan üstünlüğü ayın on dördüncü gecesindeki dolunayın diğer yıldızlara olan üstünlüğü gibidir. Alimler, peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler miras olarak altın ve gümüş bırakmazlar, ilim bırakırlar. Kim o ilmi elde ederse çok büyük bir nasip elde etmiş olur."*⁸

Başka bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.v.) yine şöyle buyurur:

"Yalnız şu iki kişiye gıpta edilir:

*Allah'ın (c.c.) kendisine ihsan ettiği malı Hak yolunda harcayıp tüketen kimse; Allah'ın (c.c.) kendisine verdiği ilimle yerli yerince hükmeden ve onu başkalarına da öğreten kimse."*⁹

4. Taha 114.

5. Mücadele 11.

6. Fatır 28.

7. Ankebüt 43.

8. Ebu Davud, İlim, 1.

9. Buhari, İlim, 15.

TEMEL HADİS

Yezid bin Seleme (r.a.) bir gün Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) gelerek: *"Ey Allah'ın Rasülü! Ben senden pek çok hadis işittim. Ancak sonradan işittiklerimin, öncekileri unutturmasından korkuyorum. Bana (hepsinin yerini tutacak) bir tavsiyede bulunabilir misin?"* dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Yezid bin Seleme'ye:

"-Bildiklerin hususunda Allah'tan kork (onlarla amel et!)" buyurdu.

Tirmizi, İlim, 19.

2. Eğitimin Önemi

"Öğretim", yeni bilgilerin, yeni kişi ve topluluklara verilmesi manasına gelmektedir. Bu ise sadece akla ve hafızaya hitap eden bir çalışmadır. "Eğitim" ise öğretimden daha ileri bir safhayı ifade etmektedir. Eğitim, öğretilmek istenen bilgilerin benimsenmesini ve sindirilmesini amaçlar. Eğitim de hedef, bilginin, insanların yargı ve davranışlarına kaynak ve temel oluşturmastır. Bu niteliğiyle eğitim, şuurla birlikte alt şuura, kalbe ve ruha hitap eder ve muhataba yeterlilik ve olgunluk kazandırmayı hedefler.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde bu konuya dikkat çekerek şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ım, bana daha önce öğrettiklerinden istifa etmeyi nasip eyle, fayda verecek ilmi bana öğret ve ilmimi artır"*¹⁰

Nesiller, hayatları boyunca kazandıkları servetlerin, mal, mülk, alet ve eşyaların yanı sıra görgü, tecrübe, bilgi, dil, edebiyat, örf, âdet, hukuk gibi sosyal ve kültürel olguları da kendilerinden sonrakilere miras olarak bırakıp gitmişlerdir. Yeni nesillerin bırakılan bu manevi mirası almaları, daha önceki deneme, yanılma ve başarıları öğrenerek bunların ışığı altında eğitilip geleceğe hazırlanmaları, toplumun ilerlemesi ve güçlenmesi için şart olmaktadır. Bu manevi miraslar bir toplumu, bağlantısız ve amaçsız bir yığın olmaktan çıkarıp görgülü ve köklü bir ulus hâline yücelten bir hazine, yeni atılım ve başarılar için gerekli bir dayanak ve engin bir güç kaynağı olmuştur.

Bilgi tek başına fazilet değildir. Asıl önemli olan, bilgiyi insanların faydasına kullanmak ve onlara hizmet etmektir. Fakat ne yazık ki günümüzde yapılan araştırma ve keşifler çoğunlukla çevreyi tahrip etmektedir. Bununla birlikte bu teknolojik yenilikler ya insanları sömürmeyi ya da onları yok etmeyi amaçlamaktadır.

Yusuf İslam (Cat Stevens) şöyle der: *"Bugün Batının geliştirdiği çalışmalardan ancak çok az bir kısmı insanlığın faydasına hitap ediyor. Geri kalanı, belli bir kesimin diğerleri üzerine üstünlük kurması*

10. Tirmizi, Deavat, 128.

ŞİİR ZAMANI

Yandı kitap dağlarım, ne garip bir hal oldu,
Sonunda bana kalan, yalnız ilmihâl oldu.
İlim elinde çıra yak da Mevla'yı ara
Bilmek olmak değildir, olmaya bak olmaya!

(Necip Fazıl Kısakürek, Çile, 33,40)

yönünde kullanılması için üretiliyor. Bugün bilimin sonuçlarının %5'i insanın problemlerine çözüm getiriyorsa %95'i tehdit edici yönde..."¹¹

Raci Garaudy (Roger Garaudy) de bu gerçeği şöyle dile getirmektedir: *"Milyonlarca kişinin bir lokma yiyecek ve içecek bulmakta güçlük çektiği günümüzde, kişi başına düşen patlayıcı madde tonlarla hesaplanabilmektedir"*¹²

Cahil; bilgisiz olan, bir şey hakkında yeterli ilme ve bilgiye sahip olmayan, bir şeyin önemini gereği kadar fark edememiş olandır. Kur'an-ı Kerim'de cahil; Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı soğuk davranan¹³, iyiliği emretmeyip, kötülükten alıkoymayan¹⁴, hakkında kesin bilgileri olmamasına rağmen zanna dayanarak bazı şeylerin peşine düşen ve elde ettiği eksik bilgiler üzerine hükümler bina eden¹⁵, gönderilen elçilerin mesajlarına karşı kulak tıkayıp onları işitmeyip, anlamayan yada anlamasına rağmen anlamamazlıktan gelen¹⁶, boş ve faydasız söz, iş ve düşüncelerin peşinde olan, nerede nasıl davranacağı belli olmayan¹⁷, kendisi salih bir amel ortaya koymadığı gibi, güzel iş yapanlara engel olan¹⁸ gibi anlamlarda kullanılmıştır. Tanımlarda dikkatimizi çekmesi gereken nokta Kur'an-ı Kerim'de, bir konu hakkında bilgisi olmayandan ziyade bilgisi olduğu halde onunla amel edemeyen insanlar cahil olarak nitelendirilmiştir ve bu bağlamda Kur'an-ı Kerim bizden cehaletten yüz çevirmemizi istemiştir: **"...Sakın cahillerdenolma!"**¹⁹

Peygamber Efendimiz (s.a.v.); *"Hiçbir kul, kıyamet günü ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne yaptığından, malını nerede kazanıp nerede harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bir adım dahi atamaz"*²⁰ buyurarak bilginin nerede harcandığı sorusunun kıyametin öncelikli imtihanlarından biri olduğunu hatırlatmaktadır.

Bir başka hadis-i şeriflerinde Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ilim sahibi olmasına rağmen ilmiyle amel etmeyen bir kişinin kıyamet günündeki acıklı durumunu şu şekilde dile getirir: *"Kıyamet gününde bir kişi getirilir ve cehennemine içine atılır. Cehennemde onun bağırsakları derhâl karnından dışarı çıkar. Sonra o kişi bu halde değirmen döndüren merkep gibi döner. Bunun üzerine cehennem ahalisi o kişinin başına toplanır ve:*

"Ey Fulân! Senin bu hâlin nedir? Sen bize (dünyada) iyilikleri emreder ve bizleri kötülükten nehyetmez miydin? derler.

O da:

*"(Evet) ben size iyilikleri emrederdim, fakat onu kendim yapmazdım. Yine ben sizleri kötülükten nehyederdim fakat onu kendim işlerdim, diye cevap verir."*²¹

11. İslam Üzerine Konuşmalar, s. 39.

12. İslam Üzerine Konuşmalar, s. 59.

13. Bakara suresi, 67. ayet.

14. Araf suresi, 199. ayet.

15. Hud suresi, 46. ayet.

16. Hud suresi, 29. ayet; Ahkaf suresi, 23. ayet.

17. Kasas suresi, 55. ayet.

18. Furkan suresi, 63. ayet.

19. Enam suresi, 35. ayet.

20. Tirmizi, Kıyamet, 1.

21. Buhari, Bed'ül -Halk, 10.

İslam dini, ulaştığı her yerde köklü değişimlerin gerçekleşmesine vesile olmaktadır. Müslümanlar sahip oldukları inançları sayesinde gittikleri her yerde ciddi zihinsel, sosyal, kültürel, siyasal, hukuksal, ahlaki, eğitimsel, ailevi, ekonomik vb. değişimler gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadırlar. Bütün bunların gerçekleşebilmesi ise öncelikle bir kimsede bireysel değişimin gerçekleşmesi ile mümkün olmaktadır. Zira Hz. Muhammed, içinden çıktığı toplumda, örnek kişiliği, eylem adamlığı ve etkileyici liderliğiyle, siyasal, kültürel, hukuki, dini, ekonomik vd. değişimlerin gerçekleşmesine öncülük etmiştir. Aynı zamanda o, kendinden sonraki dönemlerde Müslümanların kendisini örnek aldığı, sünnetini, söz, davranış ve takdirlerini esas kabul ettiği bir “Peygamber insan” olarak İslam toplumlarının dününde ve bugününde meydana gelen değişimlerde belirleyicilik vasfına sahip olmaktadır.

“Mü'min, sonunda varacağı yer cennet oluncaya kadar, işittiği hiçbir hayra (ilme) asla doymaz.”

Bu doğrultuda bahsettiğimiz bireysel değişimin gerçekleşebilmesi ise ancak her bir bireyin kendisini eğitmesi ile mümkün olacaktır. Bu konuda da Peygamber Efendimiz (s.a.v.); *“İlim öğrenmek her Müslüman üzerine farzdır”*²² hadis-i şerifi ile Müslümanları tek tek ilim öğrenmeye teşvik etmektedir.

İlme ve alime büyük değer veren yüce Rabbimiz **“Sakın cahillerden olma”**²³ buyurarak kullarının cehaletten uzak durmasını istemektedir. Bunun yanında Rabbimizin bizlere ilk emri **“Oku”** olmuştur. Oku emri de herhangi bir kayıt altına alınmamıştır. Yani “şunu veya bunu oku” denmemiştir. Bu sebeple İslam’ı güzel bir şekilde yaşama gayreti içerisinde olan bir Müslüman etrafındaki her şeyi ibret nazarı ile okuyup Allah’ın (c.c.) yaratış sanatı üzerinde uzun uzun düşünmeli ve bunda Allah’ın (c.c.) kudretini görebilmelidir.

Yine *“Mü'min, sonunda varacağı yer cennet oluncaya kadar, işittiği hiçbir hayra (ilme) asla doymaz”* buyuran Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bizlere ilim öğrenme ve kendimizi geliştirme konusunda ne kadar gayretli olmamız gerektiği noktasında bir hedef belirlemektedir. Bu hedefi kendisine prensip edinen müminler, doymak bilmeyen bir arzu ile ilim öğrenme gayreti içine girmeli ve iki gününü eşit geçirmeyi ziyan olarak kabul etmelidir. Bu gayretin müşahhas bir örneği olan Hz. Ömer (r.a.) şöyle der: *‘Ensâr’dan bir komşum ile beraber Benû Umeyye ibn-i Zeyd yurdunda oturuyordum. Bu yurt Medine’nin Avâlî denilen yüksek semtindeydi. (Bir şey öğrenmek ümidiyle) Rasûlullah’ın yanına nöbetleşe inerdik. Bir gün o iner, bir gün ben inerdim. Ben indiğim zaman o gün vahiy ve saireye dair ne duyarsam haberini komşuma getirirdim. O da indiği zaman böyle yapardı.*²⁴

22. İbn-i Mace, Mukaddime, 17.

23. En’am, 35.

24. Buhari, İlim, 28.

4. Sosyal Değişim

Medine'ye hicret edildiğinde yapılan ilk iş Mescid-i Nebi'nin inşasıdır. Bu mescidin giriş kısmında da **suffe** denilen bir bölüm bulunmaktaydı. Burada kalan sahabilere **Ashab-ı Suffe** denilmiştir. Suffe, Ashâb-ı Suffe'nin vakitlerini Resûlullah'ı dinleyip ondan İslam'ın esaslarını öğrenerek geçirmeleri sebebiyle bir eğitim kurumu işlevi görüyordu. Zaman zaman Kur'an'ın nüzûlüne şahit olan Suffe ehli, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) sorular sorarak birçok meselenin aydınlanmasına vesile oluyordu. Ashâb-ı Suffe'nin eğitim ve öğretim işleriyle bizzat ilgilenen Resûl-i Ekrem Suffe'de dersler veriyordu. Ayrıca Suffe ehline yazı yazmayı ve Kur'an okumayı öğretmek üzere Ubâde b. Sâmî gibi hocalar tayin etmişti.²⁵

Ashab-ı suffe, genellikle yoksul ve kimsesiz kişilerden oluşuyordu. Buna rağmen almış oldukları eğitim sayesinde başkalarına ilim öğretecek seviyeye geliyorlar ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.) onları başka memleketlere İslam'ı öğretmek üzere öğretmen olarak gönderiyordu.²⁶

O peygamber, bizim ve babalarımızın Allah'tan (c.c.) başka tapageldiğimiz taştan vesaireden yapılmış putları bırakarak, Allah'ın (c.c.) birliğine inanmaya ve yalnız O'na ibadet etmeye davet etti.

Bize, doğru söylemeyi, emaneti sahibine vermeyi, akraba ile ilgilenmeyi, komşularımızla iyi geçinmeyi, haramlardan ve kan dökmekten vazgeçmeyi emretti.

O peygamber bize doğru söylemeyi emretti.

Bizi, her türlü çirkin, yüz kızartıcı söz ve işlerden, yalan söylemekten, yetim malı yemekten, iffetli kadınlara dil uzatmaktan ve iftira etmekten men etti.”²⁷

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) bu gayret ve tavsiyeleri sayesinde, ahlak ve bilgi bakımından insanlığın en dip noktasındaki bir topluluk ilim ve medeniyette tüm dünyaya örnek olacak zirve noktaya ulaşmıştır. İslam öncesinde kendilerine koyu cehaletlerinden dolayı **cahiliye toplumu** denirken Peygamber Efendimiz'den (s.a.v.) almış oldukları eğitim sayesinde **asr-ı saadet toplumu** olma şerefine ulaşmışlardır. Bu eşsiz değişimi, Habeş Muhacirleri adına Necaşi ile konuşan Cafer bin Ebi Talip şu sözleriyle gözler önüne sermektedir:

“Ey Hükümdar! Biz cahiliye zihniyetine sahip insanlardık. Putlara tapar, ölü hayvan eti yer, fuhuş yapardık. Akrabalık bağlarına riayet etmez, komşularımıza kötülük ederdik. Güçlü olanlarımız zayıf olanı ezerdi.

Yüce Allah (c.c.), bize kendi içimizden, soyunu sopunu, doğru sözlülüğünü, eminliğini, iffet ve nezahetini bildiğimiz bir peygamber gönderinceye kadar biz hep bu durum ve tutumda idik.

25. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 140.

26. Dia, c.37, s. 470.

27. İbn-i Hişam, c. I, s.335-336.

5. Erdemli İnsan Yetiştirmek

Eğitim ve öğretimin en önemli amacı topluma, faydalı, kendisinden emin olunan, güvenilir ve erdemli bireyler yetiştirmektir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bilgi, başlı başına insanı yücelten bir faktör değildir. İnsanın, erdemli ve güzel ahlaklı olmasını sağlayan bilgi gerçek bir bilgidir.

Bu duruma dikkatlerimizi çekmek isteyen Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“Yalnız şu iki kişiye gıpta edilir: Allah (c.c.) tarafından kendisine mal verilip de bu malı hak yolunda harcaııp tüketen kimse, Allah'ın (c.c.) kendisine verdiği ilimle yerli yerince hükmeden ve onu başkalarına da öğreten kimse.”²⁸

Ayrıca “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim”²⁹ buyuran Peygamber Efendimiz (s.a.v.); “Kim bir ilim öğretirse onunla amel eden gibi ecir alır, amel sahibinin ecrinden de hiçbir şey eksilmez”³⁰ buyurarak bizleri de erdemli insanlar yetiştirme konusunda teşvik etmektedir.

Yine “Ya ilim öğreten, ya öğrenen ya da dinleyen ol dördüncüsü olma helak olursun”³¹ buyuran Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ilme ve ilim adamlarına düşmanlık etmeyi helak olma sebebi olarak göstermektedir.

DÜŞÜNELİM

“Allah'ın benimle göndermiş olduğu hidâyet ve ilim, yeryüzüne yağın bol yağmura benzer. Yağmurun yağdığı yerin bir bölümü verimli bir topraktır: Yağmur suyunu emer, bol çayır ve ot bitirir. Bir kısmı da suyu emmeyip üstünde tutan çorak bir yerdir. Allah burada biriken sudan insanları faydalandırır. Hem kendileri içer, hem de hayvanlarını sular ve ziraatlarını o su sayesinde yaparlar. Yağmurun yağdığı bir yer daha vardır ki düz ve hiçbir bitki bitmeyen kaypak ve kaygan arazidir. Ne su tutar ne de ot bitirir. İşte bu, Allah'ın dininde anlayışlı olan ve Allah'ın benimle gönderdiği hidâyet ve ilim kendisine fayda veren, onu hem öğrenen hem öğreten kimse ile, buna başını kaldırıp kulak vermeyen, Allah'ın benimle gönderdiği hidâyeti kabul etmeyen kimsenin benzeridir.”

Buhari, İlim, 20.

Yukarıdaki hadis-i şerifin bize vermek istediğı mesajı ne olabileceğini düşünerek birkaç cümle ile ifade edelim.

İlim meclislerine uğrayıp buralardan istifade edemeyen kişilerin de durumu yukarıdaki anlatılan nasipsiz kişiden farklı değildir. Bu durumu Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şu sözleri ile açıklamaktadır:

“İlim meclisinde oturup hikmetli şeyleri dinleyeni sonra da arkadaşından duyduğu şeylerin kötülerini nakleden kişinin hali şuna benzer:

Bir kişi çobana gelir ve:

“Ey çoban, bana süründen kesmem için bir koyun ver” der.

Çoban da:

28. Buhari, İlim, 15.

29. Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 8.

30. İbn-i Mace, Mukaddime, 20.

31. Darimi, İlim, 254.

“Git, en iyisin kulağından tut getir!” der.

O kişi gider, koca sürünün içinden köpeğin kulağını tutar.”³²

Erdemli, faziletli bir fert olmanın yolu faydalı bilgiyi öğrenip o bilgiyi davranışa dökmekten geçmektedir. Aksi taktirde bilgi, kişiye yük olmaktan başka bir işe yaramaz. Bu sebeple insanlığa faydalı bilgileri edinip onunla yine insanlığa hizmet etmek bilinçli bir müslümanın öncelikli hedefleri arasında olmalıdır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), gönderilmiş olduğu bu cahil toplumu eğitirken elbette ki bazı metotları uygulayarak başarıya ulaşmıştır. Bu eğitim metotlarını kısaca şu şekilde sıralayabiliriz:

a) Rencide Etmemek

İnsanoğlu dünya hayatında her zaman doğru yollardan gidemeyebilir. Yolunu şaşırdığında ise bir yol göstericiye, hatasını düzeltecek birisine ihtiyaç duyar. Bu durumda da karşısındaki insandan anlayış bekler.

Dolayısıyla asıl mesele, bu insanlık durumunun bilincinde olmak ve hata yapan kardeşimizin, dostumuzun veya tanımadığımız herhangi bir insanın onurunu kırmadan yanlışları düzeltme gayreti içerisinde olmaktır. Böyle bir hassasiyet, en az, hata ve kusurları düzeltmek kadar önemlidir. Unutmayalım ki bunun aksine yapılacak rencide edici davranışlar, geride kırık kalplerden başka bir şey bırakmaz. Hata düzeltilemediği gibi bir de kaybedilmiş insan kalır elimizde.

Bunu en iyi şekilde bilen Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ciddi manada terbiye görmemiş, neredeyse eğitimsiz diyebileceğimiz cahil bir toplumun hatalarını, onları rencide etmeden kökten değiştirmiştir.

TEMEL AYET

Tevrat’la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir. Allah’ın âyetlerini yalanlamış olan kavmin durumu ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.

Cuma Suresi, 5. ayet.

b) Hataları Yüze Vurmamak

Yapılan hatayı kabul etmek bir olgunluktur fakat her insandan, her ortamda, her durumda ve her zaman hatasını kabullenmek gibi bir olgunluk beklemek de pek doğru değildir. Her işin genel bir usulü ve yolu varsa hata ve kusurları anlatıp düzeltmenin ince ve hassas bir usulü, yolu vardır. Çünkü insanların mizaç ve karakterleri çeşit çeşit ve ince kıvrımlarla doludur. Bu da yanlış ve eksiklikleri anlatmanın, inceliklerle dolu bir iş olduğu anlamına gelir. Genel olarak insanlara *“Senin şöyle bir hatan var”* demek yerine, hata her ne ise onu kişiselleştirmeden söylemek, bu inceliklerden biridir.

Bu incelikleri, Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) davranışlarında, en güzel şekilleriyle görüyoruz. O, bir hatayı düzelteceği zaman, hatayı sahibine yüklemek yerine, üstü kapalı bir şekilde, yapılan davranışın yanlış olduğunu ifade ederdi.

³². İbn-i Mace, Zühhd, 15.

OKUMA PARÇASI

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) yanında oturan bir bedevi, küçük abdesti gelince Mescid'in bir köşesine giderek abdest bozmaya başladı. Bedevinin bu hiç beklenmedik davranışı karşısında sahabiler telâşa kapıldılar. Kimi oturduğu yerden "Yapma, etme!" diye bağırarak, kimi öfkeye kapılıp bedevinin üzerine yürüyerek ona engel olmaya çalıştılar. Duruma hemen müdahale eden Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

"– Bırakın, adam işini bitirsin" buyurduktan sonra, bedevinin küçük abdestini yaptığı yere büyük bir kovayla su dökmelerini söyledi.

Sonra da:

"– Siz kolaylık göstermek için gönderildiniz, zorluk çıkarmak için değil!" diyerek ashâb-ı kirâmı yatıştırdı.

Ebû Dâvûd, Tahâret, 136.

Bedeviler, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) yanında fazla kalamadıkları için İslâm adabını bilmiyorlar, bu sebeple de zaman zaman Resûlullah Efendimiz'e karşı saygıda kusur ediyorlardı. Şefkat Peygamber'i (s.a.v.), onların kaba ve katı tavırlarını hep müsamahayla karşıladı. Onlara kızıp gönüllerini kırmadığı gibi, ashabından da bu insanlara karşı daha anlayışlı davranmalarını öğütledi. Fahr-i Kâinât Efendimizin dini bilmeyen kimselere gösterdiği bu müsâma, onun daha çok sevilmesini, öğrettiği esasların daha çabuk benimsenmesini sağladı. Nitekim zamanla diğer sahabilerin ahlaki kıvamına ulaşan bu bedevi zat, daha sonra başından geçen söz konusu hâdiseden şöyle bahseder:

– Anam babam ona fedâ olsun, Resûlullah Efendimiz beni ne azarladı ne de kötü söz söyledi. Beni ancak şöyle uyardı:

– Mescidlere abdest bozulmaz. Buralar Allâh'ı zikretmek ve namaz kılmak için yapılmıştır.

İbn-i Mâce, Tahâret, 78.

Bu şekilde, Peygamber Efendimiz (s.a.v.), "Bana ne oluyor ki?" ifadesiyle bir anlamda, "Acaba hata bende mi, ben mi yanlış görüyorum." buyuruyor; karşı tarafa en küçük bir eziyet ve sıkıntı vermeden, onların gönüllerini kırmadan, onurlarını incitmeden ve onları mahcup etmeden yanlış davranışları ve kusurları düzeltiyordu. Bu da engin bir incelik ve tevazuun örneğidir. Aynı zamanda burada Peygamber Efendimiz (s.a.v.) iletişimle ilgili çok güzel bir yöntem olan **Ben dili**'ni de göstererek bizlere örneklik teşkil etmiş bulunmaktadır. Çünkü sen dili doğası gereği karşımızdakini yargılayan ve durumu yorumlayan mesajlar taşıyabilmektedir. Bu tip yargılayıcı tutumlar karşısında bulunan her yetişkin ise artık söylediklerimizi dinlemekten ziyade savunma psikolojisi içerisine girmiş bulunmaktadır.

Dolayısıyla etkin iletişim kurmak için sen dili ithamlarının yerine, ben dili düşüncelerinin ve duygularının kullanımı büyük önem arz etmektedir. Ben dili kullanıldığında karşımızdaki insana durum ya da davranışla ilgili yargısız ve yorumsuz mesajlar iletmış oluruz. Bununla beraber ben dili karşımızdaki kişinin davranışının bizim üzerimizdeki etkisini içerir: “Ben bu davranışından dolayı üzuldüm, kendimi kötü hissettim.” dediğimizde bizi dinleyen kişi yargılamaya geçmeyecek, bizimle empati kurmaya çalışacaktır.

OKUMA PARÇASI

Hiz. Âişe (r.a.) diyor ki:

“Peygamberimiz (s.a.v.), birisinin kendisi hakkında yanlış ve haksız bir şey söylediğini duyduğunda:

“Falana ne oluyor ki şöyle şöyle söylüyor.” demez de “Bazı kimselere ne oluyor ki şöyle şöyle söylüyorlar.” derdi.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bazen de muhataplarının hatasını onlara yakıştıramadığını hissettirmek maksadıyla:

“– Bana ne oluyor ki sizi böyle görüyorum.” buyururdu.

Buhari, Menâkıb, 25; Müslim, Salât, 119.

c) Muhataba Alternatif Göstermek

Şayet bir kimseye bir davranışı yapmamasını öğütlüyorsak, yapmaması gereken o davranışın yerine yapması gereken şeyleri de göstermek doğru ve faydalı bir üslup olacaktır. Zira kimi zaman bazı insanlar doğruyu göremediklerinden dolayı çıkmazlara düşerek hatalı yollara sapabilirler. Bu durumdaki insanlara alternatif yollar göstermek, karanlık dehlizlerde kaybolmuş kişilere ışık tutmak kadar etkili ve yararlıdır.

Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) ashabına, yanlış ve kötü davranışların yerine alternatifler göstererek onlara, doğru olanı öğretmesiyle ilgili en güzel örneklerinden birini Râfi bin Amr (r.a.) şöyle anlatmaktadır:

Ben çocukken Ensar’ın hurma ağaçlarını taşladım. Bu sebeple beni tutup Peygamber Efendimiz’e (s.a.v.) götürdüler.

Allah Resulü (s.a.v.) bana “Yavrucuğum! Hurma ağaçlarını niçin taşıyorsun?” diye sordu. Ben “Ya Resûlallah! Açtım yemek için taşladım.” dedim. Fahr-i Kâinat Efendimiz “Bir daha taşılama! Altlarına düşenlerden al, ye!” buyurdu ve başımı sıvazladı. Daha sonra da “Allah’ım! Onun karnını doyur.” diye bana duaetti.³³

33. İbn-i Mâce, Ticârât, 67.

d) Hata Yapana Akli ve Mantıki İzahlarda bulunmak

Kişiye akli ve mantıki yollarla açıklamalarda bulunmak, onu hatasından dönmeye sevk etmenin etkili yollarından biridir. Yasak olan şeyin yasaklanma hikmetini anlatmak, çirkin ve kötü olan şeyin de neden öyle olduğunu açıklamak bu yönde girişimlerdir. Dolayısıyla *“Bunu böyle yapma!”* demektense *“Bunu şu sebeplerden dolayı böyle yapmaman daha doğru olur”* demek, her zaman için daha etkili bir üsluptur.

OKUMA PARÇASI

Bir genç Resulullah’a (s.a.v.) geldi ve:

“– Yâ Resulullah! Zina yapmak için bana izin ver.” dedi.

Oradakiler hemen üzerine yürüdüler ve azarlayarak susmasını istediler.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ise gence:

“Yaklaş!” buyurdu. Genç de Efendimiz’in yanına yaklaşıp oturdu.

Âlemlerin Efendisi ona:

“Annenin zina yapmasını ister misin?” diye sordu.

Genç:

“Allah Teâlâ (c.c.) beni senin yolunda kurban etsin, vallahi istemem ya Resulullah!” dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.):

“Diğer insanlar da anneleri için böyle bir şeyi istemezler.” buyurdu.

Allah Resulü (s.a.v.) aynı suali gencin kızı, kız kardeşi, halası ve teyzesi hakkında tekrarladı.

Genç de her defasında aynı cevabı verdi.

Efendimiz bunların ardından mübarek ellerini gencin üzerine koydu ve şöyle dua etti:

“Allah’ım bunun günahlarını bağışla, kalbini temizle ve avretini zinadan muhafaza buyur.”

O genç bundan sonra böyle bir şeye asla tevessül etmedi.

İbn-i Hanbel, V, 256.

e)Yapılan Hataya Düşman Olmak

Hataların düzeltilmesiyle ilgili dikkat edilmesi gereken önemli bir husus da hata karşısında ne yapmak istediğimizin tam olarak farkında olmaktır. Umumiyetle bu durumda istediğimiz şey, hatayı düzeltmek, telafi etmek ve ortadan kaldırmaktır. Fakat bu konuda bazen yanlışlar yapabiliyoruz. Bu yanlışlardan biri de hatayı ortadan kaldırmak yerine hata yapanı ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Yani hata ile o hatayı yapan kişiyi aynileştiriyoruz ve hedef tahtamıza hata işleyen adamı yerleştiriyor, onu ezmeye çalışıyoruz. Mesela bir devlet dairesindeki memur bir evrakta hata yapıyor diyelim. Biz bu evraktaki hatayı düzeltmek yerine memuru işten atıyoruz. Hâlbuki hatalı bir davranış gördüğümüzde, hatayı yapanı düşman görmek yerine, yapılan hataya düşman olmak en uygun ve doğru tavidir.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) ashabından Ebu'd-Derda'nın (r.a.) başından geçen hadise bizim için bu konuda en anlamlı örneklerden biridir:

Ebu'd Derda (r.a.) bir gün hasbel kader günah işlemiş olan bir adama hakaretler eden bir topluluğa rastlar. Bu insanlara:

"Bu adam bir kuyuya düşmüş olsaydı siz onu çıkarmak istemeyecek miydiniz?" diye sorunca oradakiler:

"Elbette ki çıkarırdık." diye cevap verirler. Bu cevap üzerine Ebu'd-Derda (r.a.):

"Öyleyse bu adamcağıza hakarete bulunmayın, bilakis sizi bu günahı işlemekten uzak tutan Allah'a (c.c.) şükredin." der.

Oradakiler:

"Sen bu adama buğzetmiyor musun?" diye sorduklarında ise cevabı çok manidardır:

"Ben onun ancak işlemiş olduğu günaha buğz ederim, o günahı terk ettikten sonra o yine benim kardeşimdir." ³⁴

34. İbn-i Asakir, El-Kenz, c.2, s.174.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İslam'ın bilgiye ve bilgili insana verdiği değeri vurgulayan üç ayeti kerime yazınız.
2. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) yeni Müslüman olmuş kişilerin eğitim ve bilgi seviyesini artırmak için yapmış olduğu girişimleri yazınız.
3. Bilgi ve davranış arasında olması gereken ilişkiyi açıklayınız.
4. Mescid-i Nebi'nin bir bölümü olan "suffe" hakkında bilgi veriniz.

B. Aşağıdaki soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi bilginin artmasının bize sağlayacağı faydalardan biri **değildir**?
 - a) Ne kadar çalışsak da yeterli bilgiye ulaşamayacağımızı anlarız.
 - b) Her öğrendiğimiz yeni bilgi ile Allah Teala'nın (c.c.) bilgisinin yüceliğini idrak ederiz.
 - c) Bilgimiz arttıkça ufkumuz ve bakış açımız da genişler.
 - d) Cehaletin kötülüğü bilgi sayesinde daha iyi anlaşılır.
 - e) Bilgi ve becerimiz arttıkça dünya nimetlerinden daha iyi faydalanabiliriz.
2. "Allah, içinizden iman edenlerin ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltir." (Mücadele Suresi, 15. ayet)

Bu ayetten aşağıdaki sonuçların hangisi **çıkarılamaz**?

 - a) İlim ve bilgi sahibi kişiler Allah (c.c.) katında değerlidir.
 - b) İman ve ilim insanın kıymetini artıran iki önemli değerdir.
 - c) Bilgili olmayanın değeri de yoktur.
 - d) İlim sahibi olanların derecesi hem dünyada hem de ahirette yükümlüdür.
 - e) Allah (c.c.) ve insanlar katında derecesinin yükselmesini isteyen ilme de önem vermelidir.

3. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “Yalnız şu iki kişiye gıpta edilir: Allah’ın kendisine ihsan ettiği malı Hak yolunda harcaııp tüketen kimse...” (Buhari, İlim, 15.) buyuruyor.

Gıpta edilen ikinci kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Adaletli devlet reisi
- b) Yaptığı işi iyi yapan ve hakkını veren kişi
- c) Gecesini ve gündüzünü ibadetle geçiren kişi
- d) Faydalı bilgisini başkalarına da öğretene kişi
- e) Vaktin kıymetini bilen kişi

4. Hz. Aişe (r.a.) diyor ki: “Peygamberimiz (s.a.v.), birisinin kendisi hakkında yanlış ve haksız bir şey söylediğini duyduğunda: **“Falana ne oluyor ki şöyle şöyle söylüyor.” demez de “Bazı kimselere ne oluyor ki şöyle şöyle söylüyorlar.”” derdi.** (Buhari, Menakıb, 25)

Hz. Aişe (r.a.) bu sözü ile Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) hangi özelliğine vurgu yapmaktadır.

- a) Yapılan hataları yüze vurmaması
- b) Hata yapana alternatifler sunması
- c) Hatalara karşı kayıtsız kalması
- d) Hatayı düzeltmek için uygun ortam kollaması
- e) Yapılan hatayı büyütmemesi

5. Aşağıdakilerden hangisi Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) eğitim metotlarından biri **değildir?**

- a) Hata yapana rencide etmemek
- b) Hataları örtbas etmek
- c) Hata yapana alternatif göstermek
- d) Hata yapana hatasından döndürecek mantıklı açıklamalar yapmak
- e) Yapılan hataya düşman olmak

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

- 1- Yüce Rabbimizin güzel isimlerinden birisi de ilmi her şeyi kuşatan, her şeyi bilen anlamına gelendir.
- 2- Rabbimizin bizlere ilk emri olmuştur.
- 3- Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: “Ben..... tamamlamak için gönderildim”
- 4- Bu mescidin giriş kısmına da denilen bir bölüm yapılmıştır.
- 5- Alimler, peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler miras olarak altın ve gümüş bırakmazlar..... bırakırlar.

D. Aşağıda verilen cümleler doğruysa başlarına ‘D’, yanlışsa ‘Y’ yazınız.

- (.....) Allah Teala (c.c.) insanoğlunun atası Hz. Adem’i (a.s.) yarattığında meleklerle, Hz. Adem’e (a.s.) secde etmelerini emretmiştir. Bu emrin sebeplerinden birisi de Hz. Adem’e (a.s.) verilmiş olan beden güzelliğidir.
- (.....) Yüce Rabbimiz, Peygamber Efendimiz’e (s.a.v.) sadece ilmini artırması için dua etmesini emretmiş, ilimden başka herhangi bir şey için “artır” diye dua etmesini emretmemiştir.
- (.....) Peygamber Efendimiz (s.a.v.), kendisine karşı yapılan bir kötülüğü asla unutmaz ve intikamını alır-
dı.
- (.....) Bedeviler, Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) yanında fazla kalamadıkları için İslam adabını bilmiyor-
lar, bu sebeple de zaman zaman Resûlullah Efendimiz’e karşı saygıda kusur ediyorlardı.

3. ÜNİTE

SEVGİ VE MERHAMET

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) insanlara göstermiş olduğu makbul olan sevginin nasıl olduğunu araştırınız.
2. "Seven sevdiğinin yolundan gider." sözünden hareketle Rabbimize ve Peygamberimiz'e (s.a.v.) olan bağlılığımızı nasıl göstermeliyiz? Belirtiniz.
3. Müslümanlar için sevginin ve yerginin ölçütü ne olmalıdır? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Sevgi Anlayışı

İnsanlar arasında huzurun ve barışın temel unsuru olan sevgi, İslam'da iman konusudur. Sevmek inanmanın doğal bir sonucudur. İnanan insan demek, aynı zamanda seven insan, gönlü sevgi dolu olan insan demektir.

Bütün sevgilerin başı, Allah (c.c.) sevgisidir. Allah (c.c.) sevgisi aynı zamanda O'nun yarattıklarını da gereği gibi sevmeyi gerektirir. Ayette iman edenlerin Allah'a (c.c.) olan sevgilerinin her türlü sevgiden çok daha fazla olduğu bildirilmektedir.¹

Her peygamberin öne çıkan bir vasfı vardır. Hz. Musa (a.s.) **Kelimullah** Allah'ın (c.c.) kendisine konuştuğu kimse, Hz. İsa (a.s.) **Rûhullah** Allah'ın (c.c.) rûh üflediği babasız peygamber olmakla tanınmıştır. Peygamber

Efendimiz (s.a.v.) ise **Habibullah** Allah'ın (c.c.) en çok sevdiği kimse sıfatıyla öne çıkmıştır. Bu konuyla alakalı olarak Peygamber Efendimiz (s.a.v.); *"Dikkat ediniz, ben Habibullah'ım..."*² buyurmuştur. Sevgi çift yönlü olup seven ile sevilen arasında özel bir bağıdır. Dolayısı ile bu hadis-i şerif aynı zamanda Allah'ı (c.c.) en çok seven kimsenin Rasûlullah (s.a.v.) olduğuna da işaret etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bütün hayatını Allah (c.c.) sevgisi ve bu sevginin gereği olan fedakârlıkla geçirmiştir. Vefat zamanını da sevdiği Rabbi'ne kavuşma heyecanı ile karşılayarak şöyle söylemiştir: *"Allah'ım Beni Refîk-ı A'lâ'ya (en yüce Dost'a) kavuşturdun!"*³

İman sahibi kimse, sevgisini nasıl kullanacağını bilen kimsedir. Bu manada kimi ve neyi, nasıl ve ne kadar seveceği hususunda Peygamber Efendimiz (s.a.v.), makbul bir sevginin yolunu insanlara göstermiştir.⁴ Buna göre mü'min en çok Allah'ı (c.c.), sonra Peygamberimiz'i (s.a.v.) sever. Diğer sevgiler bu iki sevginin altında yer alır. Yine bu bağlamda Peygamber Efendimiz (s.a.v.) din kardeşimizi sevmemizi, din kardeşimize olan sevgimizi dile getirmemizi, sevdiğimiz kişiyi ise ölçülü severek aşırılıktan uzak durmamızı nasihat etmiştir.

Sevgi kuru bir iddia değildir. Seven sevdiğinin yolundan gider. Bu manada Allah'ı (c.c.) sevdiğimizizin göstergesi, Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) uymaktır, sünnetlerini yap-

NOT EDELİM

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *"İman nedir?"* sorusuna, kelime-i şehadetten sonra, *"Allah ve Rasûlü'nün kişiye her şeyden daha sevimli olmasıdır"* şeklinde cevap vermiştir.

Buhari, İmân, 8, 9, 14.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: *"Biriniz beni çocuklarından, anasından, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe gerçek mümin olamaz."*

Buhari, İman, 8

1. Bakara suresi, 165. ayet.

2. Tirmizi, Menakıb, 1, No: 3616

3. Buhari, Megâzi, 84.

4. Tirmizi, Birr 15,59; Müslim, İman 93; Tirmizi, Zühhd 54.

maktır. Dini onun gibi yaşamaktır. Yaşantımızı onun hayatına uygun hale getirdiğimiz sürece Allah (c.c.) da bizi sever. Bu konu ile ilgili olarak ayet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır: **“Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun, işte o zaman Allah da sizi sever ve günahlarınızı affeder. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, koruyup gözetendir.”**⁵ Bu ayet ayrıca sevmek konusunda Rasûlullah’ı (s.a.v.) örnek almamıza da işaret etmektedir.

DÜŞÜNELİM

Bir adam Peygamber Efendimiz’e (s.a.v.) geldi ve şöyle sordu:

- Ey Allah’ın Resulü! Kıyamet ne zamandır?
- Kıyamet için ne hazırladın?
- Allah ve Rasûlü’nün sevgisini...
- Öyleyse sen sevdiğinle beraber olacaksın.

(Müslim, Birr, 163)

Yukarıdaki hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) vermiş olduğu cevapta neyi vurgulamış olduğu ile ilgili düşüncelerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Her insan doğal olarak sevgi duygusuna sahiptir. Önemli olan bu sevgisini nasıl kullandığıdır. Bu hususta Rasûlullah (s.a.v.) sevdiğimiz bir şeyi Allah (c.c.) için sevmemiz gerektiğini vurgulayarak *“Allah için sevmek ve Allah için buğzetmek imandandır.”*⁶ buyurmuştur. Allah’ın (c.c.) sevgisine layık olan her şey bizim için bir sevgi ölçüsüdür. Yine Allah’ın (c.c.) hoşnut olmadığı her şey de yergiyi hak eder.

Dinimiz birbirini Allah (c.c.) için seven ve bu sevginin gereği olarak bir araya gelen insanları övmektedir. Toplum ilişkilerini de Allah (c.c.) sevgisine dayalı oluşturmamızı istemektedir. Bu sevgi bencillikten uzak olmalı, çıkar ve menfaate dayanmamalıdır. İnsanların bizim yanımızdaki değeri, İslam’ın öğütlediği hayat tarzına göre, yani takvasına göre olmalıdır. Hadiste haber verildiği gibi birbirini Allah (c.c.) için seven ve Allah (c.c.) için buluşanlar, Allah’ın (c.c.) sevgisini hak ederler.⁷ Hatta kıyamet gününde herkesin zor durumda kaldığı zamanlarda, onlar misafir olarak ağırlanacak, arşın gölgesinde olacaklardır.⁸

TEMEL HADİS

“İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız.”

Ebû Dâvûd, “Edeb”, 13

Rasûlullah (s.a.v.) bütün inananları sevmiştir. Bu kimseler bütün çağlardaki Müslümanları kapsamaktadır. Allah Teala (c.c.) onun bir annenin yavrusuna olan düşkünlüğünden daha çok ümmetine düşkün oluşunu şu ayetle anlatmaktadır: **‘Ant olsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatli-**

5. Âl-i İmrân suresi, 31. ayet..

6. Buhari, İman, 1.

7. Müsned, IV, 386; V, 229, 233.

8. Tirmizi, Zühd, 53

dir, merhametlidir.⁹ Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) izini takip eden herkes, onun gibi bütün Müslümanlara sevgi ve şefkatle bakar. Müslüman kardeşlerinin sıkıntıya uğraması onu ilgilendirir ve çözüm bulmaya çalışır. En azından onlar için dua eder. Müslüman kardeşlerimiz derken, bunun içine önce aile bireylerimizin, arkadaşlarımızın, komşularımızın dâhil olduğunu unutmamız gerekir.

OKUMA PARÇASI

Bir gün Rasûlullah Efendimiz:

- Kardeşlerimle karşılaşp görüşmeyi çok istiyorum, buyurdu. Yanındaki sahabiler:
- Ey Allah'ın Rasûlü! Senin kardeşlerin biz değil miyiz? diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v.):
- Siz benim ashâbım, yanı arkadaşlarımsınız, benim kardeşlerim, beni görmeden bana iman edenlerdir, buyurdu.

Ahmed ibni Hanbel, Müsned, III, 155

Rasûlullah'ın (s.a.v.) sevgisi sadece insanlarla sınırlı değildi. Hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıkları da severdi. Mesela Medine'deki Uhud dağı için; *"Uhud öyle bir dağdır ki o bizi sever biz de Uhud'u severiz."*¹⁰ buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) duamızda da sevgi istememizi öğütlemektedir. Çünkü **el-Vedûd** olan, yani çok seven ve sevilen Allah'tır (c.c.). Sevginin en güzelini, kalbimize sevgiyi yerleştiren sahibinden istemeliyiz ki O bizi kendi sevgisi ile zenginleştirsın. Bunun için Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gibi sık sık şöyle dua etmeliyiz: *"Allah'ım! Senden sevgini, seni sevenlerin sevgisini ve senin sevgine ulaştıracak ameli talep ediyorum. Allah'ım! Senin sevgini bana nefsimden, ailemden, malımdan ve soğuk sudan daha sevgili kıl!"*¹¹

Allah (c.c.) ve Rasûlü'nden sonra sevgi ve saygı gösterilecek kişiler annelerimiz ve babalarımızdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) annesi bakıma muhtaç olan sahabiye, annesine bakması için cihada katılma izni vermemiştir.¹² Baba için de *"Baban cennete gidişin orta kapısıdır, onu muhafaza etmek ya da yok etmek senin elindedir."*¹³ buyurarak bakıma muhtaç anne babanın rızasını kazanmayı cihat etmekten daha üstün tutmuştur. Yine Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hudeybiye senesi umre için Mekke'ye giderken annesinin Ebvâ köyünde bulunan kabrine uğradı. Kabrini mübarek elleriyle düzeltti ve ağlamaya başladı. Onun ağladığını gören Müslümanlar da ağladılar. Daha sonra niçin böyle yaptığını soranlara sevgili Peygamberimiz (s.a.v.); *"Annemin bana olan şefkat ve merhametini hatırladım da onun için ağladım."*¹⁴ buyurmuştur.

9. Tevbe suresi, 128. ayet.

10. Müslim, Hac, 504.

11. Tirmizî, Deavât, 72.

12. Buhari, Kitabü'l-Edeb, No: 5975.

13. Tirmizî, Birr ve Sıla, III, 350.

14. Müslim, Cenâiz, 105, 108.

OKUMA PARÇASI

Seni Seviyorum

Medîne'nin yakışıklı genci Muaz uzun boylu, beyaz tenli, iri gözlü ve kıvrıkcık saçlıydı. Arkadaşları arasında yüz güzelliğinin yanında, yumuşak huyluluğu, hayâsı, cömertliği ile tanınıyordu. Onun keskin zekâsı, hazır cevaplılığı, güzel konuşma ve üstün gayretiyle akranlarından farklılığı, hemen göze çarpıyordu.

Genç sahabilerden Muaz bin Cebel Medineli idi. Efendimiz Medine'ye hicret edince İslâm'ı ondan öğrenmeye başladı. Akranları arasında ilmiyle ve ahlakıyla öne çıktı. Öyle ki Peygamberimiz (s.a.v.) onu: "Ümmetim içerisinde helâl ve haramı en iyi bilen Muâz b. Cebel'dir" Tecrid-i Sarîh Tercemesi, I, 84 buyurarak takdir etti. Bu kabiliyetli genç kısa sürede sahâbe'nin Kur'ân'ı en iyi okuyanı ve Allah'ın (c.c.) dinini en iyi bilenini oldu.

Rasûlullah (s.a.s.) zaman zaman ona: "Ey Muaz! Seni seviyorum." diyerek iltifatta bulunurdu. Yine bir gün elinden tutarak:

- Muaz! Allah'a (c.c.) yemin ederim ki ben seni seviyorum!" buyurdu. Muaz da:

- Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü (s.a.v.)! Allah'a (c.c.) yemim ederim ki ben de seni seviyorum" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şunları söyledi:

- Muaz! Sana her namazın arkasından şu kelimeleri söylemeni tavsiye ederim:

"Rabb'im! Bana, seni zikretmek, sana şükretmek ve güzelce ibadet etmek hususlarında yardımcı ol!"

Ebû Dâvud, Vitri, 26

2. Merhamet Duygusu

Merhamet acımak, esirgemek, korumak, affetmek ve şefkat göstermek anlamlarına gelmektedir. Merhamet zor durumda olan, yardıma ihtiyacı olan bütün varlıklara yardıma koşmaktır. Merhamet duygusuna sahip olan kişi merhametini iyilikte bulunarak gösterir. Dinimize göre merhamet duygusuna sahip olmak, her inananın başta gelen özelliklerindendir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: *"Merhamet edenlere Rahman olan Allah Teala merhamet eder. Yeryüzündekilere şefkat ve merhamet gösteriniz ki gökyüzündekiler de size merhamet etsin."*¹⁵ Merhamet duygusuna sahip olan kimse merhamet gösterdiği sürece cennete giden yolda ilerlemiş demektir. Rasûlullah (s.a.v.) cennetlik kimselerin üç kısım olduğunu bildirmiş, bunlardan birisinin de, *"yakınlarına ve müslümanlara karşı merhametli ve yufka yürekli olan kimse"*¹⁶ olarak tarif etmiştir.

15. Tirmizî, Birr, 16/1924.

16. Müslim, Cennet, 63.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) merhamet sahibi olmayanların Allah'ın (c.c.) merhametinden mahrum kalacağını, başkaları tarafından da merhamet göremeyeceğini belirtmiştir. Merhamet gösteren kimse zor zamanlarında Allah'tan (c.c.) ve kullarından merhamet görecektir. Müslümanın merhametsizliği bir huy haline getirmesi onun için kötüye işaret sayılmaktadır: *"Merhamet, ancak şaki olanın (cehenneme girmeyi hak edenin) kalbinden alınır."*¹⁷

Merhamet öncelikle, **Rahman ve Rahîm** çok esirgeyici ve ihsan edici olarak Allah'ın (c.c.) sıfatıdır. O yarattığı bütün varlıklara merhamet edendir. Allah Teala (c.c.), Peygamber Efendimiz'i (s.a.v.) de merhamet peygamberi olarak göndermiştir. Onu Raûf (çok şefkatli) ve Rahîm (çok merhametli)¹⁸ olarak nitelemesi de Peygamberimiz'in (s.a.v.) ne kadar büyük bir merhamet sahibi olduğunu göstermektedir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) aile hayatında da merhametin eşsiz örneklerini sergilemiştir. Eşi Hz. Hatice (r.a.) onun merhameti ile ilgili akrabalık bağlarına saygı gösterdiğini, kimsenin hakkını çiğnemediğini söylemiştir. Hz. Aişe (r.a.) de evinde ailesine yardımcı olduğunu, onların yükünü hafiflettiğini ve insanların kusurlarını bağışladığını söyler. Hizmetinde bulunanları asla azarlama-mış, onlara yumuşak söz söylemiştir. Torunlarını kucığına alarak, okşayıp iltifat eder, onlara şefkatle davranarak merhamet duygusunu en güzel şekilde sergilemiştir. Hatta Akra b. Habis Rasûlullah'ın (s.a.v.) çocuklarını öptüğünü görünce şaşkınlıkla:

- Demek siz çocuklarınızı öpüyorsunuz, ama biz onları hiç öpmeyiz, demiş, Rasûlullah Efendimiz ise şöyle buyurmuştur:

- Allah (c.c.) kalbinden merhamet duygusunu çekip almışsa ben ne yapabilirim ki!¹⁹

OKUMA PARÇASI

ÜMMET SEVGİSİ

Peygamberimiz'in (s.a.v.) sevinçli olduğu bir gündü. Hazreti Âişe bunu fırsat bilerek şöyle dedi:

- Ey Allah'ın Rasûlü (s.a.v.)! Benim için duâ et!"

- Rabb'im! Âişe'nin gelmiş ve gelecek, gizli ve açık bütün günahlarını bağışla!"

Bu duâ Âişe annemizin çok hoşuna gitti. Öyle sevindi ki neredeyse gülmekten yere düşecekti. Çünkü bu duanın kabul olacağından şüphesi yoktu. Efendimiz onun bu hâli karşısında şöyle dedi:

- Yaptığım duâ çok mu hoşuna gitti?

- Nasıl hoşuma gitmez ey Allah'ın Rasûlü (s.a.v.)?

- Allah'a (c.c.) yemin ederim ki bu duâ her namazda ümmetim için yaptığım duâdır.

(Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, X/244)

17. Tirmizî, Bîrr, 16.

18. Tevbe suresi, 128. ayet..

19. Müslim, Fezâil, 65.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ümmetine düşkünlüğü sebebiyle, onların üzüntülerini ve sevinçlerini paylaşırdı. İnsanların kusurlarını asla yüzlerine vurmaz, azarlayıp ayıplamazdı. Ümmetine çok dua eden Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir gün, *“Allah’ım, ümmetimi koru, ümmetime merhamet et!”* diye yalvararak ağlayınca, Allah Teala (c.c.) *“Ey Cebrail! -Rabbin her şeyi daha iyi bilir ama- gidip Muhammed’e niçin ağladığını sor.”* buyurdu. Cebrail (a.s.) Rasûlullah’a geldi. Efendimiz ona, ümmeti için duyduğu endişe sebebiyle ağladığını bildirdi. Cebrail dönüp durumu haber verince Allah Teala: *“Ey Cebrail! Muhammed’e git ve ona: Ümmetin hususunda seni razı edeceğiz ve seni asla üzmeyeceğiz, müjdemizi ulaştır.”*²⁰ buyurdu. O müşrikleri de içine alacak bir merhamete sahipti. Onların kurtuluşu için her türlü fedakârlığı katlanmıştı. Allah Teala (c.c.) bu hususta şöyle seslendi: **“Ey Nebi! Bu Kur’an’a inanmayanların ardından üzüldüğünden dolayı, neredeyse kendini mahvedeceksin.”**²¹ O, öyle bir merhamet deniziydi ki Uhud savaşında, kendisini öldürmek isteyen müşriklerin Allah (c.c.) tarafından helak edilmesinden endişe edince: *“Allah’ım! Kavmimi bağışla çünkü onlar bilmiyorlar.”*²² diye dua etti. Müşriklerin Müslümanları çok zor durumda bıraktıkları zamanlarda, onlara beddua etmesini teklif ettiklerinde, *“Ben beddua etmek için gönderilmedim, rahmet olarak gönderildim.”*²³ buyurmuştur.

3- Varlıklara Merhamet

Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) merhameti sadece insanlar ile sınırlı değildir. O bütün varlıklara merhamet göstermiştir. **“Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”**²⁴ ayeti Peygamberimiz’in (s.a.v.) merhametinin her şeyi kapsadığını göstermektedir.

Onun merhamet eğitiminden geçen sahabiler, merhamette öyle bir seviyeye gelmişlerdir ki bir karıncayı bile incitmeyecek kadar şefkat dolu bir yürek sahibi olmuşlardır. Müslüman olmadan önce kızını diri diri toprağa gömen biri iken Müslüman olduktan sonra bir karıncayı yanlışlıkla ezdiği için ağlayarak Rasûlullah’ın huzuruna çıkıp bunun günah olup olmadığını sormuştur.

20. Müslim, İman, 346.

21. Kehf, 18/6.

22. Buhari, Enbiya, 54.

23. Müslim, Birr, 87.

24. Enbiyâ suresi, 107. ayet.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) merhamet hususunda bir gün sahabilere şöyle hitap etti:

- Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki birbirinize merhamet etmediğiniz müddetçe cennete giremezsiniz. Onlar:

- Ya Rasûlallah! Hepimiz merhametliyiz, dediler. Peygamberimiz (s.a.v.) sözlerine şöyle devam etti:

- Benim kastettiğim merhamet, sizin anladığınız şekilde yalnızca birbirinize olan merhamet değildir. Bilakis bütün varlıkları içine alan bir merhamettir, evet, bütün varlıkları içine alan bir merhamet.²⁵

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bizlere, merhamet ufkumuzun her varlığı kapsaması gerektiğini öğütlemektedir. Müslüman, bütün dünyadaki zulüm ve haksızlıklara duyarlı insandır. Dünyanın diğer ucunda acımasızca katledilen insanlar, hayvanlar ve bitkilerden kendini sorumlu hisseder. Efendimiz, hayvanları haksız yere öldürenleri uyararak şöyle buyurmuştur: *"Kim bir serçeyi boş yere sırf eğlence olsun diye öldürürse kıyamet günü o serçe feryad ederek Allah'a şöyle davacı olur: "Ey Rabbim! Falan kişi beni gereksiz yere öldürdü, herhangi bir fayda için öldürmedi."*²⁶

Sahabilerden İbn-i Ömer, canlı bir kuşu hedef alarak ona ok atan Kureyşli gençlere rastlamıştı. Hedefe isabet etmeyen her ok için, kuşların sahibine para ödüyordular. Gençler, İbn-i Ömer'in geldiğini görünce yaptıklarının yanlış olduğunu bildiklerinden oradan kaçıştılar. İbn-i Ömer arkalarından şöyle seslendi: *"Bunu yapan kim? Allah ona lanet etsin. Canlı bir hayvanı hedef olarak dikip ona atış yapana, Rasûlullah (s.a.v.) de lanet etmişti."*²⁷

Peygamberimiz (s.a.v.) bir sahabinin bahçesine uğramış, orada bir deve görmüştü. Deve, Peygamber Efendimiz'i (s.a.v.) görünce inledi ve gözlerinden yaşlar aktı. Efendimiz, devenin yanına gitti, kulaklarının arkasını şefkatle okşadı. Deve sakinleşti. Hz. Peygamber (s.a.v.):

- *Bu deve kimindir?* diye sordu. Medineli bir genç yaklaştı ve:

- *Bu deve benimdir ey Allah'ın Rasûlü,* dedi. Efendimiz ona:

- *Sana lütfettiği şu hayvan hakkında Allah'tan korkmuyor musun? O senin, kendisini aç bıraktığını ve çok yorduğunu bana şikâyet ediyor."*²⁸ buyurdu.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bir ağacın dallarına acımasızca vurarak yapraklarını döken bir bedevi gördü. Bu kaba davranışla hem yapraklar, hem de dallar zarar görüyordu. Sonuçta ağaç da bir canlıydı. Adam o yaprakları hayvanlarına yedirecekti. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) yanında bulunan birine: *"O bedeviyi bana getirin, ancak ona yumuşak davranın, onu korkutmayın!"* buyurdu. Bedevi yanına geldiğinde nazikçe onu uyardı: *"Ey bedevi! Yumuşak bir şekilde, tatlılıkla sallayarak yaprak dök, vurup kırarak değil!"*²⁹ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) zulümler ve haksızlıklar karşısında kullandığı bu ifadeler onun merhametine aykırı değildir.

25. Hâkim, el-Müstedrek, IV, 185, nr. 7310

26. Nesâî, Dahâyâ, 42.

27. Buhari, Zebâih, 25; Müslim, Sayd, 59.

28. Ebû Dâvûd, Cihâd, 44/2549.

29. İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, VI, 378

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) izinden gitmeye çalışan Osmanlı padişahlarımızdan Kanûni Sultan Süleyman'a sarayın bahçesindeki armut ağaçlarını kurutan karıncalar şikayet edildi. O da Şeyhulislam Ebu's-Suûd Efendi'den öldürölüp öldürölemeyeceğini aşağıdaki beyitle sormuştu:

*Dırahta ger ziyan etse karınca
Zararı var mıdır anı kırınca?*

Padişah'ın bu fetva isteğine karşılık, cevaben Ebu's-Suûd Efendi şu beyitle cevap karşılık verdi:

*Yarın Hakk'ın divanına varınca;
Süleyman'dan hakkın alır karınca!*

Osmanlı İmparatorluğu İslam'ın merhamet anlayışını çok güzel temsil etmişti. Tespit edilebildiği kadarıyla yirmi altı bin civarında vakıf kurmuşlardı. Son baharda göç eden leyleklerden hastalanan veya ayağı kırılıp göçe katılamayan leyleklere bakmak için bile vakıf vardı. Onlar bütün varlıkları Allah'ın (c.c.) bir emaneti olarak görmüşler ve çevrelerindeki varlıklara duyarlı yaşamışlardır.

Allah Teala (c.c.) insanı varlıkların en şerefli olarak yaratmıştır. Diğer varlıkları ise onun hizmetine vermiştir. Hayvanlar ve bitkiler insanlar için vardır. Ancak aynı zamanda onlar birer emanettir. Onlara yapılan haksızlıklar kıyamet günü, haksızlık yapanların karşısına çıkacaktır. Yine çeşitli bahanelerle acımasızca öldürülen veya birbiri ile dövüşürülen hayvanların, yakılan ekinlerle ölen böceklerin de kıyamette davacı olacağı unutulmamalıdır.

4. Merhametin Yaygınlaştırılması

TEMEL HADİS

“Merhametli olana Allah da merhamet eder. Siz yeryüzündekilere şefkat ve merhamet gösterin ki göktekiler de size merhamet etsinler.”

Tirmizi, Birr, 16

Kendisi Rahman ve Rahim olan Allah (c.c.), merhamet duygusunu yarattıklarının en üstünü olan insanın fitratına da koymuştur ve bu duygular en üst düzeyde Allah'ın (c.c.) hidayet rehberi olarak gönderdiği peygamberlerde bulunur. Allah'ın (c.c.) kalplerine yerleştirdiği bu şefkat hissiyle peygamberler bütün çabalarını ümmetlerinin kurtuluşu yolunda sarf etmişlerdir. Ümmetine şefkat konusunda en fazla öne çıkan peygamber ise şüphesiz son peygamber olarak görevlendirilen ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'dir (s.a.v.).

Tüm evrene rahmet vesilesi olarak gönderilen Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şefkati ve merhameti de evrenseldi. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) bütün varlıklara göster-

diğı sayısız merhamet örneklerini onun bir ümmeti olarak bizlerin de hayatına taşıması gerekir. Merhameti insanlara, hayvanlara, bitkilere ve bütün varlıklara yaymak ve bir merhamet ortamı oluşturmak başlıca vazifelerimiz arasında gelir. İnsani ilişkilerimizin temelinde rahmet ve şefkat olmalıdır. Kur'an'da yoksullar, yetimler, yaşlılar, engelliler, her yerdeki muhtaç ve mazlumlara merhametle davranmamız öğütlenmektedir. Yine onları incitecek davranışlardan kaçınmamız, sıkıntılarını giderecek imkânımız olmadığı durumlarda bile güzel sözlerle gönüllerini almamız istenmektedir.³⁰ Hiçbir şey yapamıyor isek, en azından duamızda onlara yer vererek merhamet duygumuzu canlı tutmalıyız. Merhametimizi öncelikle yakın çevremizde göstermeliyiz. Mesela okulumuzda yardıma ihtiyacı olanlardan haberdar olmaya çalışmalı, onların dertlerini gidermek için elimizden gelenleri yapmalıyız.

Muhtaç ve zor durumda birini gördüğümüzde önce kendimizi onların yerine koymalı *“Ben de onların durumunda olabilirdim”* diye düşünmeliyiz. O zaman onların derdini kendi derdimiz bilir, merhametin gereği olarak yardımlarına koşabiliriz.

Merhamet sadece yoksul ve muhtaçlara maddi yardım etmek şeklinde anlaşılmamalıdır. Onlara zaman ayırmak, dertlerini dinlemek ve moral vermek de merhamet kapsamında yer alır. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) örneğinde gördüğümüz gibi yanlış yolda olan, kötü alışkanlıklara kapılan kimselere, hatta iman nimetinden mahrum olanlara da merhametle yaklaşmak gerekmektedir.

dir. Onlara güzel ahlakımızla örnek olmalı ve iyi ilişkiler kurarak İslam'ı anlatabilmeli, dinin kurtuluş yolu olduğunu gösterebilmeliyiz.³¹

Bir insan engelli olabilir, fakir olabilir ama Allah'a (c.c.) iman eden ve O'nu tanıyan bir kalbe, zikreden bir dile sahipse sağlıklı ve zengin kimselerden manevi olarak daha üstündür. Bu açıdan bakıldığında asıl kendisine merhamet edilecek kimse kalbi Allah'ı (c.c.) tanımayan, şeytanın yoluna sürüklenmiş olanlardır.

Merhametin yaygınlaştırılması ile ilgili olarak ayrıca çevremizde bulunan güvenilir yardım kuruluşlarının faaliyetlerine gerek zaman ayırıp hizmet ederek, gerek maddi bakımdan destek olarak merhamet konusundaki hassasiyetimizi ortaya koyabilir, çevremizdeki insanlara örnek olabiliriz.

30. Bkz. En'âm suresi, 52. ayet; İsrâ suresi, 28 ayet; Kehf suresi, 28 ayet; Abese suresi, 1. ayet.

31. Gazali el-Maksadü'l-esna, s. 39-40

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A) Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

- 1- İslam'da iman ve sevgi arasında nasıl bir ilişki vardır?
- 2- İnsanlar arsında huzurun ve barışın temel unsuru olan sevgi, İslami anlayışına göre nasıl olmalıdır?
- 3- Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) merhamet anlayışı nasıldı? Açıklayınız.

B) Aşağıdaki soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Resulullah'ın tabiriyle gerçek manada mümin olmanın şartı nedir?
 - a) Allah'a (c.c.) karşı sürekli ibadet halinde olmak.
 - b) Allah'ın (c.c.) haram kılmış olduğu her şeyden sakınmak.
 - c) Allah (c.c.) ve Resulünün kişiye her şeyden daha sevimli olması.
 - d) İnsanlara karşı tevazu sahibi olmak.
2. Allah (c.c.) ve Resul sevgisine dayalı oluşturulan toplumsal ilişkiler nasıl olmalıdır?
 - a) Dünyalık kazançları ve ilişkileri önemsememeliyiz. Sadece ahirete yönelmeliyiz.
 - b) Bencillik ve çıkarılıktan uzak durmalıyız, birlikte olacağımız insanları takvalarına göre değerlendirmeliyiz.
 - c) Bir arada olacağımız insanları seçerken maddi durumları en önemli etken olmalı.
 - d) Ahireti önemsemeden dünyalık çıkarlarımız neyi gerektiriyorsa onu yapmalıyız.
3. Sevgi ve şefkat yönünden Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) izini takip eden kişi nasıl bir tutum içinde olmalıdır?
 - a) İnsanlara sevgi ve merhametle bakar. Müslüman kardeşinin sıkıntısı onun sıkıntısıdır. Başkalarının sorunlarına çözümler arar hiç olmazsa onlar için dua eser.
 - b) Kendisine sevgiyle yaklaşanlara o da sevgiyle yaklaşır ancak hatalara karşı merhametsizdir.
 - c) Kendisi zarar görmediği takdirde başkalarını sıkıntılarıyla ilgilenmez.
 - d) Kendisinden yardım isteyen muhtaçlara yardım etmez onları azarlar ve yanında kovar.

4. Aşağıdakilerden hangisi merhamet sahibi kimselerin özelliklerinden **değildir**?

- a) Merhamet edenlere rahman olan Allah Teala (c.c.) merhamet eder.
- b) Kişi merhamet gösterdiği sürece cennete giden yolda ilerlemiş olur.
- c) Cennetlik kimselerin bir kısmı yakınlarına ve Müslümanlara karşı merhametli olan kimselerdir.
- d) Müslümanlara karşı merhametli olduğu halde, Müslüman olmayanlara karşı merhametsizdir.

5. Allah Teala'nın (c.c.) Hz. Muhammed'i (s.a.v) rauf ve rahim olarak nitelemesi onun hangi yönüne işarettir?

- a) Güvenilir ve dürüst olması
- b) Doğru sözlü ve zeki olması
- c) Şefkatli ve merhametli olması
- d) Allah'tan (c.c.) aldığı vahiyleri aynen insanlara aktarması ve kendisinin bizzat yaşayarak örnek olması.

6. Aşağıdaki ifadelerden hangisi Hz. Peygamber'in (s.a.v) insanlarla olan ilişkilerine ters bir durumdur?

- a) Hz. Hatice'nin, akrabalık bağlarına saygı gösterdiğini, kimsenin hakkını çiğnemediğini söylemesi
- b) Hz. Ayşe'nin, evinde ailesine yardım ettiğini, yüklerini hafiflettiğini, insanların hatalarını affettiğini söylemesi
- c) Hizmetinde bulunanları asla azarlamaması, onlara yumuşak söz söylemesi, çocuklara şefkatle yaklaşması
- d) Vaktiyle kendisine kötü davranıp, hakaretler eden ve öldürmeye yeltenen kişileri affetmemesi

7. Merhamet sembolü Efendimiz'in (s.a.v) izinden gitmeye gayret eden Müslümanlar olarak aşağıdakilerden hangisine hayatımızda yer vermemeliyiz?

- a) İhtiyaç sahibi ve zor durumda birilerini gördüğümüzde yardımına koşmalıyız.
- b) Sıkıntı içinde olan kimselere vakit ayırmalı, yardımcı olmaya gayret etmeli, onların dertlerini dinlemeli, morallerini yükseltmeye çalışmalıyız.
- c) Yanlış yolda olan, kötü alışkanlıklara kapılan kimselerle hiçbir şekilde irtibata geçmemeliyiz. Onlar haktan habersizdirler ve hakka dönmez diye düşünmeliyiz.
- d) İman nimetinden mahrum olanlara merhametle yaklaşıp onları imana davet etmeli, sevgi ve merhameti aramızda yaymaya çalışmalıyız.

C) Aşağıda verilen cümleler doğruysa başlarına 'D', yanlışsa 'Y' yazınız.

- (.....) İman sahibi her mümin çok kıymetlidir ve onu imanından dolayı sevmemiz gerekir.
- (.....) “Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” ayetinden Peygamberimiz’in (s.a.v.) rahmetinin her şeyi kapsadığını görmekteyiz.
- (.....) Resulullah hayatı boyunca sadece Müslümanlara karşı merhametli olmuştur.
- (.....) Merhamet sadece yoksullara ve muhtaçlara karşı maddi yardımdan ibarettir.
- (.....) Hayvanlar ve bitkiler insanlar için vardır ama onlar aynı zamanda insanlara emanettir.
- (.....) Hz Muhammed diğer canlılara karşı, insanlara merhametli olduğu kadar merhamet göstermemiştir.

4. ÜNİTE

TOPLUMSAL PAYLAŞIM

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Huzurlu bir toplum için insanlar arası ilişkiler nasıl olmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Günlük hayatta karşılaşılan toplumsal sorunların neler olduğunu ve bu sorunların nelerden kaynaklandığı konusundaki fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) topluma karşı nasıl davranmıştır? Bu konuda araştırma yapınız ve bu bulduğunuz davranış örneklerini arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Kur'ân-ı Kerim'den fakirlere yardım etmeyi konu alan iki ayet meali bularak defterinize yazınız.

1. Duygusal Paylaşım

İnsanın yeryüzündeki amaçlarından birisi de sevgi, saygı ve yardımlaşmanın hâkim olduğu bir dünyada hayatı mutlu bir şekilde yaşamaktır.

Başkalarıyla iyi ilişkiler kurmak, onlara karşı hep iyi davranabilmek kolay değildir. Bunu gerçekleştirmek için sevgi ve saygı temel şartlardandır. İnsan sevdiği hakkında daima iyi şeyler düşünür, onlar için her türlü fedakârlıkta bulunabilir. Bu yüzden dostluk ve kardeşliğin temeli sevgi ve saygıdır. İnsan sevdiği kişinin iyiliğini kendi iyiliğinden bile öne alabilir ve bu uğurda her türlü zorluğa katlanabilir.

BULALIM

“Müminler birbirini sevmeye, birbirilerine merhamette, birbirlerine şefkatte bir bedene benzer. Bedende bir organ rahatsız olsa diğer organlar uykusuz kalır, rahatsız olur ve hemen onun yardımına koşarlar.”

Buhari, Edep, 27.

Yukarıdaki hadiste müminlerin hangi özelliklerine değinilmiştir?

Sevginin en yücesi Allah (c.c.) sevgisidir. İnanan insan Allah'ı (c.c.) her şeyden daha çok sever. Onun koyduğu sınırlara saygı gösterir. Öğüt ve uyarılarını dikkate alır. Allah (c.c.) sevgisi aynı zamanda insanı, Peygamber (s.a.v.) sevgisine yönlendirir. Bu duruma bir ayette şöyle işaret edilmiştir: **“De ki: Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah'ta sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın...”** Sevgi ve saygı ile her türlü problem çözülebilir. Bütün kötülükler iyiliğe, bütün çirkinlikler de güzelliğe dönüştürülebilir. Sevgi ve saygı, kıskançlığı, nefreti ve diğer kötülükleri yok eder.

İnsanlar arasındaki birlik ve beraberliğin kalıcı olması için toplumun fertleri üzerine bazı görev ve sorumluluklar yüklenmiştir. Örnek bir aile ve toplumun kurulması için bireyler kendi üzerine düşen görevleri sevgi ve saygı çerçevesinde eksiksiz yerine getirmelidir. İnsanların fikir, düşünce ve yaşam biçimlerine saygı göstermek, eşit hak ve imkânlardan yararlanmaları için çaba harcamak, sevgi ve merhametle onların yardımına koşmak, kardeşliğin vazgeçilmez değerlerindendir. Dargınlık, kusur araştırmak, söz taşımak, can, mal ve namus dokunulmazlığını çiğnemek sevgi ve saygıyı zedeleyen davranışlardır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.), "Sizden biriniz kendisi için istediğini din kardeşi için de istemedikçe gerçek anlamda iman etmiş olamaz."¹ sözünü ilke edinen müminler hayatları boyunca sevgi, saygı ve yardımlaşma temelinde oluşturulan kardeşliğin en güzel örneklerini oluşturmuşlardır. Aynı şekilde Hz. Peygamber (s.a.v.), sevmenin inanmanın bir gereği olduğunu şöyle belirtmiştir: "Allah'a yemin ederim ki iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gereğince iman etmiş olmazsınız."²

DÜŞÜNELİM

Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: "Allah Resulü'nün (s.a.v.) yanında bir adam vardı. Bu esnada oradan bir başkası geçti. Peygamber'in (s.a.v.) yanındaki kimse: "Ey Allah'ın Resulü! dedi, ben şu geçeni seviyorum." "Peki ki kendisine haber verdin mi?" diye sordu. "Hayır!" deyince, "Ona haber ver!" dedi. Adam kalkıp gidene yetişti ve: "Seni Allah için seviyorum!" dedi. Adam da: "Kendisi adına beni sevdiğin seni de sevsin!" diye karşılık verdi."

Ebu Davut, Edep, 122.

Yukarıda ki olayda Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) sahabiye neden o şekilde yönlendirdiği üzerinde düşünelim ve fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Mekke'den Medine'ye hicret eden (muhacirler) müminlere içten bir sevgi ile kucak açan, onlara her türlü yardımı yapan Medineli Müslümanların (ensar) fedakârlıkları Allah (c.c.) tarafından şu şekilde övülmüştür: **"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler..."**³

KONUŞALIM

Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim, sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.
Yunus Emre

Yukarıdaki dizelerden hareketle sevginin önemi üzerine arkadaşlarınızla konuşunuz.

2. Ekonomik paylaşım

TEMEL AYET

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, her başağında yüz dane olmak yedi başak veren bir danenin durumu gibidir. (Kazandıkları sevap böyledir.) Allah dilediği kimseler için bunu kat kat artırır..."

Bakara suresi, 261. ayet.

1 Buhari, İman, 7.

2 Müslim, İman, 93.

3 Haşr suresi, 9. ayet.

İnsanların beceri, imkân ve güçleri farklı olduğundan gelirleri de farklılık gösterir. Sosyal adalet, barış ve huzurun sağlanması için bireyler sevgi ve merhamet ile birbirlerine yaklaşmalı, kardeşlik ve dayanışma bilinciyle birbirlerine yardımcı olmalıdırlar.

Yaşadığımız toplumda barış ve huzurun gerçekleşmesi için kardeşlik duyguları içinde yaşamalı ve birbirimize yardımcı olmalıyız. Dinimiz yardımlaşma ve dayanışma üzerinde önemle durmuştur. Bu amaçla zekâtı ve fitır sadakasını emretmiş, akrabaya, komşuya, yetime ve yolda kalmış kimselere yardım etmemizi istemiştir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin..."**⁴ Başkalarının huzur ve mutluluğu bizi de mutlu eder. Yardımlaşma ve dayanışma, bencilliği ortadan kaldırır ve kıskançlığı yok eder. İnsanlar arasında sevgi ve iyilik köprülerinin kurulmasını sağlar. Elimizdeki nimetlerin bereketlenmesine vesile olur.

Sadaka verenin rızkı artar ve duası kabul olur. İbni Mace

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) yardımlaşma ve dayanışma konusunda bizleri özendirmiş, kimsesizlere, fakir ve sıkıntısı olanlara yardım elini uzatarak onları sevindirmemizi şöyle tavsiye etmiştir: *"...Din kardeşinin ihtiyacını karşılayanın, Allah da ihtiyacını karşılar. Müslüman'dan bir sıkıntıyı gidere-nin Allah da kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Bir Müslüman'ın ayıbını örtenin, Allah da kıyamet gününde ayıplarını örter."*⁵

Ahlaki erdemlerden biri olan cömertlik, insanın elinde bulunan her türlü nimeti karşılık beklemeksizin muhtaç kimselerle paylaşmasıdır. Allah (c.c.), Kuran'ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: **"...Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."**⁶ Ayrıca zekâtı ve fitır sadakasını emretmiş; akrabaya, komşuya, yetime ve yolda kalmış olanlara yardım yapmayı öğütlemiştir.

TEMEL AYET

Akrabaya, fakire ve yolcuya hakkını ver! Elindekini de saçıp savurma. Çünkü saçıp savuran-lar şeytanın kardeşleridir. Şeytan ise Rabb'ine karşı nankördür. Eğer Rabb'inden ummakta oldu-ğün bir rahmeti beklerken (darlıkta olduğundan) onlara sırt çevirecek olursan, bu durumda onlara yumuşak söz söyle."

isra suresi, 26-28. ayetler.

4 Nisâ suresi, 36-37. ayetler.

5 Buhari, Mezalim, 3.

6 Haşr suresi, 9. ayet.

Hız. Peygamber (s.a.v.) elinde bulunan giyecek veya yiyeceklerden cömertçe dağıtmış, fakir ve düşkünlere kol kanat germiştir. Ayrıca cömertçe davrananları övmüş ve onları şu sözle müjdelemiştir: “Cömert kimse Allah’a (c.c.) yakındır, insanlara yakındır, cennete yakındır, cehennemden uzaktır...”⁷ Başka bir sözle de cimriliğin kötü huylardan olduğuna şu şekilde işaret etmiştir: “İki özellik vardır ki bir müminde asla bulunmazlar: cimrilik ve kötü ahlak.”⁸ Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) her şeyini başkalarıyla paylaşırdı. Verecek bir şeyi kalmadığında da onlara güler yüzle ve kibarca durumu anlatırdı.

ŞİİR ZAMANI

Altmış üç yaşındasın
Refik-i Âla duasındasın
Senin için siyah yünden çizgili bir cüppe dokunmuştu
Kenarları beyazdı
Onu giyerek ashabının yanına çıkmıştın
Ve mübarek ellerini dizine vurarak :
“ Görüyor musunuz ne kadar güzel “ demiştin
Meclisinde bulunan biri sana seslenmişti :
“ Anam babam sana feda olsun ya Resulallah, onu bana ver “
Niye istemişti ki senden sevdiğini bile bile
İstendiğinde katiyyen “ hayır “ demediğini bile bile
“ Peki “ dedin o zata
Ve sen yine yamalı, eski cübbeni giydin

Dursun Ali ERZİNCANLI
40 Yaşındasın
(En Sevgiliye 3)

İyilik sahibi insan her durumda, her şartta başkalarının iyiliğini düşünen kişidir. Kendi içinde bulunduğu şartları ne olursa olsun çevresindekiler ondan hep iyilik görmelidir. Yüce Rabb’imiz, Kur’an-ı Kerim’de, Allah’a (c.c.) saygısı olan insanların her şartta başkalarına iyilik yaptıklarını şöyle açıklar: **“O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.”**⁹

İyilik sahibi insan başkalarına yardım etmeye çalışır. Onun bir önemli özelliği de bu yardımı içten gelerek ve severek yapmasıdır. O, yaptığı yardımın boşa gitmeyeceğini bilir. Bu konuda Peygamberimiz’in (s.a.v.) hayatında şöyle bir örnek olay

yaşanmıştır: Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) eve gelir, eşine sorar: “Dünkü koyundan bize ne kaldı?” Bir gün önce kesilen koyunun çoğu ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. Eşi cevap verir: “Bir but kaldı ey Allah’ın Rasûlü!” Gerçekten de evlerinde bir parça et kalmıştı. Çoğu konu komşuya, fakir fukaraya dağıtılmıştı. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bu durumdaki cevabı bize gerçekte yapılan yardımların boşa gitmediğini gösterir niteliktedir. Şöyle cevap verir Hz. Peygamber (s.a.v.): “Hayır, asıl bir bütün dışındakiler bize kaldı...”¹⁰

İyi insan, elinden geldiğince başkalarına yardım eder. Eğer yardım etmeye gücü yoksa kendisi de ihtiyaç sahibi ise bunu en güzel şekilde anlatır. Yardım isteyenleri azarlamaz, onlara kötü davranmaz. Kur’an-ı Kerim’de bu konuda şöyle buyrulur: **“Rabbin’den ümit ettiğin rahmeti isterken, onlardan yüz çevirmek zorunda kalırsan, onlara hiç değilse tatlı bir söz söyle.”**¹¹

7 Tirmizî, Birr, 40.

8 Tirmizî, Birr, 41.

9 Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.

10 Tirmizî, Kıyamet, 33.

11 İsrâ suresi, 28. ayet.

ARAŞTIRALIM-BULALIM

İsra Suresi 26-30. ayetlerden hareketle bir Müslüman'ın toplumdaki ekonomik sorumlulukları neler olabileceğini düşünüp fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Hız. Peygamber'in (s.a.v.) arkadaşları da iyilikte yarışarlardı. Her nerede bir hayır işi olsa sevabını kaçırmak istemezlerdi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) zamanında Tebük Savaşı için hazırlık yapılmaktaydı. O yıllar kıtlık zamanlarıydı. Erzak ve mala şiddetle ihtiyaç duyulmaktaydı. Hazırlıklar için herkes elinden gelen yardımı yapmaya başladı. Maddi gücü olan Müslümanlar ordunun ihtiyaçları için varlıklarının bir kısmını bağışladılar.

Abdurrahman b. Avf'ın sekiz bin dirhem (gümüş para birimi) değerinde zenginliği vardı. Yarısını evi için ayırdı, yarısını getirdi. Peygamberimiz (s.a.v.) onun için hayır duada bulundu. Bu yardımların en büyüğü ise Medine'nin en zenginlerinden olan Hız. Osman'dan (r.a.) gelmiştir. Kaynaklarda Hız. Osman'ın (r.a.) hazırlıklar için 300 deve yükü eşya ile 1000 altın para verdiği yazılıdır.¹²

İyilikte yarışma konusunda Hız. Ömer (r.a.) ile Hız. Ebu Bekir (r.a.) arasında tatlı bir rekabet vardı. Hız. Ömer (r.a.) bu rekabetle ilgili bir anısını şöyle anlatır: "Bir gün Hız. Peygamber (s.a.v.) herkesin elinden geldiğince sadaka vermesini istedi. O zamanlarda benim maddi durumum iyiydi. Ebu Bekir'i geçebileceğim bir gün varsa işte o bu gündür, dedim. Malımın yarısını gidip Hız. Peygamber'e (s.a.v.) teslim ettim. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bana bir soru sordu: "Çoluk çocuğuna ne bıraktın?" Ben de "Getirdiğim kadarını onlar için ayırdım." dedim. Sonra Ebu Bekir de elindekileri getirdi. Peygamberimiz (s.a.v.) ona da sordu: "Ailene ne bıraktın?" Ebu Bekir şöyle cevapladı: "Allah ve Resulünün sevgisini!" Kendi kendime dedim ki: "Hiçbir iyilikte Ebu Bekir'i asla geçemeyeceğim."¹³

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) iyilikte yarışılmasını isterdi. Kendisi de elinden geldiğince başkalarına iyilik yapardı. Kendisine bir ihtiyaç için gelenleri elinden geldiğince geri çevirmezdi. Fakirleri gözetmek ve muhtaç kimselerin ihtiyaçlarını karşılayarak onları sevindirmek her türlü övgüyü hak eden güzel bir davranıştır. Örneğin sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) kimsesizlere ve fakirlere sahip çıkanları şöyle müjdelir: "Dul kadınların ve bir günlük geçimi olmayan fakirlerin nafakalarını karşılamak için koşuşturan Müslüman, Allah yolunda cihat eden kimse gibidir. Yahut geceyi namazla gündüzü oruçla geçiren kimse gibidir."¹⁴

¹² Tirmizi, Menakıb, 18.

¹³ Ebu Davud, Zekât, 27.

¹⁴ Tirmizi, Birr ve Sıla, 44.

Gerek Kur'an-ı Kerim'de bulunan ayetlerde gerekse Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hadislerinde Müslüman kişinin cömert ve yardımsever olması gerektiği anlatılır. İyilik sadece bireysel bir sorumluluk olarak değil, aynı zamanda herkesin katılımının sağlandığı toplumsal bir faaliyet olarak görülmelidir. İnsanların başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarlı olduğu toplumlarda birlik ve beraberlik hâkimdir, huzur ve güven esastır. İyiliklerin toplumun geneline yayılması amacıyla vakıflar, dernekler ve yardım örgütleri kurulmuştur. Büyük çaplı yardım gerektiren ihtiyaçlarda iş birliği yapmak amaca daha uygundur. Kaynaklar daha verimli kullanılabilir. Dünya üzerinde birçok devlete ait bu türden kurumlar bulunur. Ülkemizde de Kızılay, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi devlete ait kurumların yanında birçok özel kuruluş bu konu ile ilgili çalışmalar yapmaktadır.

DÜŞÜNELİM

Peygamberimiz (s.a.v.) zamanında Müslüman olanlar Medine'ye gelirlerdi. Böylece Peygamberimiz'i (s.a.v.) daha yakından tanır, İslam'ın kurallarını öğrenme fırsatı yakalarlardı. Bir süre sonra memleketlerine döndüklerinde öğrendiklerini çevrelerindekiilere aktarırlardı. Medine'de kaldıkları süre içinde orada bir evleri olmadığı için Medine'nin yerli halkı tarafından misafir edilirdi. Bu amaçla bir adam Medine'ye misafir olarak gelmişti. Peygamberimiz'in (s.a.v.) arkadaşlarından biri onu evine götürdü. Yemek için sofraya oturacaklardı. Evin hanımı evde ancak bir kişiye yetecek kadar yiyecek olduğunu söyleyince kocası dedi ki: "Çocukları uyut, kandili de söndür, yemeği de misafirin önüne yaklaştı." Kadın denileni yaptı. Çocuklarını, aç oldukları hâlde uyuttu, ışığı söndürdü ve yemeği misafirin önüne koydu. Ev sahibi loş ışıktaki yer gibi yaparken misafir onların aç olduğundan habersizdi. Karnını doyurduktan sonra herkes uyudu. O evin halkı, çocuklar da dâhil aç olarak sabahladılar. (Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 59.) Allah (c.c.) da o kimselerin bu davranışını överek haklarında ayet gönderdi: "Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip misafir olarak gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri muhtaç olsalar bile onları önde tutarlar. Kim kendini cimrilikten korumuşsa işte onlar saadete erenlerdir."

Haşr suresi, 9. ayet.

Yukarıda anlatılan paylaşma örneğinde dikkatinizi çeken ne oldu? Bu metinden nasıl bir sonuç çıkarabiliriz, fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Prencip olarak İslam, özel mülkiyet hakkına ve bireysel özgürlüklere saygılıdır. Mal sahibi, ne yaptığını bilmeyen bir çocuk veya deli olmadığı sürece, helal dairede mülkünü istediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. Ancak ehliyet sahibi değilse bu tasarrufu elinden alınabilir. Aşırı israf ve savurganlık bu haciz durumunun oluşmasının önemli belirtilerinden birisidir. Bununla beraber İslam, israf ve cimriliği ahlak dışı davranışlar arasına koyup kötülemek suretiyle insanları onlardan uzak tutmaya çalışarak insanları, mallarının bir kısmını fakir ve muhtaç olan kimselerle paylaşmaya teşvik eder.

TEMEL AYET

"O takva sahipleri ki, gayba iman ederler, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler."

Bakara suresi, 3. ayet

3. Zaman paylaşımı

İnsanın Allah'a (c.c.), peygambere, topluma, ailesine ve kendisine karşı bazı sorumlulukları ve görevleri vardır. Tüm insan ilişkilerinde olduğu gibi anne-baba ile çocuk, birey ile akrabalar, birey ile komşular, eşler arasında ki ilişkide zamanın paylaşımı, etkileşimi ve karşılıklı duygu alışverişi şeklinde geçirilebilmesi önemlidir.

Anne baba ve büyüklerimiz bizi büyük emek ve fedakârlıkla yetiştiren insanlardır. Onlar bizim için birçok güçlüğü katlanırlar. Annemiz, babamız, aile büyüklerimiz ve akrabalarımız hayata daha iyi hazırlanmamız için bize yardımcı olur ve yol gösterirler.

Anne ve babaya gösterilecek sevgi ve saygının, onların bize yaptıklarına karşı bir teşekkür mahiyeti taşıdığı Kur'an-ı Kerim'de şöyle belirtilir: **"Biz insana, anne babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anesi onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır."**¹⁵

Anne babanın çocukları üzerinde pek çok hakkı vardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bunlardan bir kısmını şöyle dile getirmiştir: *"Anne baba ölmüş iseler onlara dua etmek, günahlarının affı için Allah'tan istiğfar etmek, vasiyetlerini yerine getirmek, onlar vasıtasıyla akraba olanlarla sılayı rahmi (akraba ziyaretini) yerine getirmek ve dostlarına ikramda bulunmak."*¹⁶ Bu örneklerin hepsi bize onlara gereken ehemmiyeti vererek zamanımızın bir kısmını anne babamıza ayırmamız gerektiğini göstermektedir. İslam, aile etrafında şekillenen değerlerin ve ilişkilerin korunması için bazı kurallar koymuştur.

Aile ve akraba ilişkilerini önemli görmüş, akrabalık bağlarını koparmayı ise doğru bulmamıştır.

KONUŞALIM

Anne, baba ve akrabalarımıza karşı görev ve sorumluluklarımızı nasıl yerine getirebiliriz?

GÖZLEMLEYELİM

"Anne babasının ikisi veya biri yanında yaşlandığı hâlde cennete giremeyeceğine yazıklar olsun!"
Müslim, Birr, 9.

Yukarıdaki hadisi dikkate alarak çevrenizdeki yaşlı anne-babalara ana babalara nasıl davranıldığıyla ilgili gözlem yapınız. Elde ettiğiniz sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nisâ Suresinin 36. ayetinde bizden anne babamıza iyilik yapmamız istendikten hemen sonra akrabaya da iyilik yapmamız gerektiği vurgulanmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) de insanı cennete ulaştıracak ameller arasında akrabaya iyiliği saymış ve şöyle buyurmuştur: *"Allah'a ibadet eder ve ona hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namaz kılar, zekât verir ve akrabayı gözetirsin."*¹⁷

İslam dini akrabayı ziyaret etmeyi ve onlara yardımda bulunmayı öğütlemiştir. Bu konu hakkında Kur'an-ı Kerimde, **"Şüphesiz Allah; adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder..."**¹⁸ buyrulmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) de, *"Allah'aveahiretgününe imaneden kimse akrabalarını ziyaret etsin."*¹⁹ diyerek akraba ziyaretinin önemini vurgulamıştır.

¹⁵ Lokman suresi, 14. ayet.

¹⁶ Ebu Davut, Edep, 129.

¹⁷ Buhari, Zekât, 1.

¹⁸ Nahl suresi, 90. ayet.

¹⁹ Buhari, Edep, 31.

Anne ve babamıza yapacağımız iyilik gibi akrabalarımıza karşı da güler yüz göstermeli, selam ve esenlik dilekleriyle hâl-hatırlarım sormalıyız. Onları ziyaret edip işlerinde yardımcı olarak onlara gereken zamanı ayırmalıyız.

Diğer yandan sosyal hayatımızın en önemli öğelerinden biri komşuluktur. Komşuluk ilişkilerini canlı tutmak birlik ve beraberliğimizi pekiştirir. İslam dini de komşuluk ilişkilerine büyük önem verir. Komşularla iyi geçinmeyi ve her türlü dayanışma içinde bulunmayı öğütler. Bu konuda yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: **“Allah’a ibadet edin... yakın ve uzak komşuya iyi davranın...”**²⁰

Hız. Muhammed (s.a.v.), komşularına karşı duyarlı olmuş; onları ziyaret etmiş, nazik ve güler yüzlü davranarak onlarla aralarındaki bağı güçlendirmiştir. Onların bir ihtiyacı olduğunda hemen yardımlarına koşmuş, komşularını sevinçli ve üzüntülü anlarında yalnız bırakmamıştır. Komşuluk ilişkilerine çok önem veren Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur: *“Allah katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşlarına en hayırlı olanıdır. Komşuların en hayırlısı da komşusuna en hayırlı olanıdır.”*²¹

NOT EDELİM

Cahiliye Devri Arap toplumunda kabilenin hâkim ailesini ifade eden ehl-i beyt tabiri, İslami dönemden günümüze kadar sadece Hız. Peygamber’in (s.a.v.) ailesi ve soyu anlamına gelen bir terim olarak kullanılmıştır. Genel manada Hız. Peygamber’in (s.a.v.) birinci dereceden akrabaları, eşleri, çocukları ve torunları ehl-i beytten sayılmıştır. Daha özel anlamıyla ehl-i beyt, Hız. Muhammed’in (s.a.v.) soyunun kendileri ile devam ettiği Hız. Fatıma (r.a.), Hız. Ali (r.a.), Hız. Hasan (r.a.) ve Hız. Hüseyin’den (r.a.) oluşur.

YORUMLAYALIM

“Cebrail bana komşu hakkında o kadar çok tavsiyede bulundu ki Allah komşuyu komşuya mirasçı kılacak zannettim.”

Buhari, Edep, 28.

Yukarıdaki hadisi komşu hakkının önemi yönünden yorumlayınız.

Eşler arasındaki zaman paylaşımına geldiğimizde yine sevgili Peygamberimiz’den (s.a.v.) örnekler verelim, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ev işlerine yardımcı olmaktan kaçınmazdı. Yeri geldiğinde özel işlerini kendisi yapar, ayakkabılarını kendisi onarır, söküğünü kendisi diker ve koyun sağardı.²² Ev halkıyla şakalaşır, bazen onlarla yarışır. Ev halkının sevinç ve üzüntülerini paylaşırdı. Aile bireyleri ile sohbet etmeyi severdi.

Peygamberimiz (s.a.v.) çocuklarını ve torunlarını çok sever, onlara değer verirdi. Onları öper, onlarla şakalaşır ve onlara hediyeler sunardı. Enes bin Malik bu konuda şöyle demektedir: *“Ben Resulullah kadar çocuklarına merhamet ve şefkatle davranan hiçbir kimse görmedim.”*²³

20 Nisâ suresi, 36. ayet.

21 Tirmizî, Birr, 28.

22 Afzalurrahman, Siret Ansiklopedisi, C 1, s. 63.

23 Müslim, Fedail, 62.

Araştırmalar anne ve babanın aile içi eğitimde çocuğa zaman ayırmasının ve birlikte geçirilen zamanın kalitesi yani içeriğinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Aile içi çocuk eğitiminde birlikte zaman geçirmek, “nitelikli ve sürekli beraberlik” kurmak vazgeçilmezdir. Çocuklar, anne-babalarının kendi dünyalarına aktif olarak katılmalarını isterler. Birlikte geçirilen zaman içinde çocuğu dinlemek, anlamak, ihtiyaçlarını, mutluluklarını, üzüntülerini paylaşmak gerekir. Bunların benzer örneklerini ise Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hayatında bizzat görmekteyiz.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) çocuklarını çok sever ve onlara sevgisini gösterirdi. Hayatta kalan tek çocuğu Hz. Fatıma (r.a.) yanına geldiğinde onu ayakta karşılar, öper ve yanına oturturdu. O giderken yine ayağa kalkar ve onu yolcu ederdi. Aynı zamanda Hz. Hasan'ı (r.a.) ve Hz. Hüseyin'i (r.a.) de çok sever, onları öper ve onlarla şakalaşırdı. Hz. Hasan'ı (r.a.) bir defasında öpüyordu ki Temim Kabilesi'nden birinin bu durum tuhafına gitti. Kendisinin on tane çocuğu olduğu hâlde hiçbirini öpmediğini söyledi. Peygamberimiz (s.a.v.) çok üzüldü, “Allah senin kalbinden merhameti aldıysa ben ne yapabilirim?” cümlesiyle tepkisini gösterdi ve “Merhamet etmeyene merhamet edilmez.”²⁴ buyurdu.

4. Güçsüzlere yardım

Alemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.v.), güçsüz durumda olan insanlara ve diğer canlılara karşı çok merhametli ve şefkatliydi. Akrabalarını ve komşularını ziyaret eder, onlara şefkat gösterir; yetimi, düşkünü ve mazlumu gözetirdi.

Allah Resulü (s.a.v.), “**Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir.**”²⁵ ayetinin gereği olarak Müslümanlara şefkat kanatlarını açmış, onların üzüntü ve sevinçlerini paylaşmıştır. Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu ruh hâli bir ayette şöyle ifade edilmiştir: “**Ant olsun size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir.**”²⁶ Bu ayette Allah (c.c.), kendi isimlerinden olan Rauf (şefkatli) ve Rahim (merhametli) sıfatlarını peygamberine layık görerek onun merhametinin büyüklüğüne işaret etmiştir.

Kendisi bir yetim olarak dünyaya gelen ve henüz altı yaşındayken annesini de kaybederek bir de öksüz kalmış olan sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) yetimlerin gözetilmesine dikkat çekmiş ve bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “*Müslüman evlerinin en hayırlısı, içinde yetime bakılıp iyilik edilen evdir; Müslüman evlerinin en kötüsü ise içinde yetime kötülük edilen evdir.*”²⁷

Allah'a (c.c.) en sevgili ev, içinde ikram gören yetim bulunan evdir. Hz. Ömer (r.a.)

24 Buhari, Edeb, 18.

25 Şuarâ suresi, 215. ayet.

26 Tevbe suresi, 128. ayet.

27 İbn Mace, Edeb, 6.

Yetimlere sahip çıkmak, onlara en güzel şekilde bakmak, müminler için önemli bir sorumluluktur. Hz. Peygamber (s.a.v.), *"...Yetimlerin ihtiyacına koşan, Allah yolunda savaşa giden askerlerle, gündüzün oruç tutup geceyi ibadetle geçiren gibidir."*²⁸ buyurmuştur. Efendimizin evi yetimlerin ve kimsesizlerin bakıldığı, doyurulduğu, ihtiyaçlarının giderildiği bir yer halindedir. O, yetimlere bakmanın başışlanmaya ve cennete girmeye vesile olacağını belirterek *"Her kim Müslümanlar arasında bir yetimi tutar, götürür, yiyecek ve içeceğine onu ortak ederse Allah onu mutlaka cennete koyacaktır..."*²⁹ buyurmuştur.

DÜŞÜNELİM

Üniversite sınavına hazırlanan iki liseli genç gecenin bir yarısı otobüs beklemektedir. Evlerine gitmek için son otobüs seferini beklemektedirler ve sabaha kadar yeni bir sefer yoktur. Az sonra ilerden otobüs görünür ve hava oldukça soğuktur. Biletleri çıkarmak için güç bela uyuşmuş ellerini ceplerine sokarlar. Durakta da bir hareketlilik olur o anda. Kendileri gibi son seferi bekleyen genç bir çift arasında endişeli bir konuşma geçer. Biletleri kalmamış ve o saatte açık bir yer bulmak da mümkün değildir. Kucağında küçük bir bebek tutan adam korkuyla etrafa bakınırken gençlerden Mehmet Naci elindeki dört öğrenci biletini adama uzatır. Dört yarım bilet iki tam biletin karşılığıdır. Adam rahatlamamanın verdiği bir yüz ifadesiyle elini cebine atar ve para çıkarır.

Mehmet Naci parayı geri çevirir. Genç baba ısrar eder ancak her ısrarında geri çevirir. Sonunda Mehmet Naci "Lütfen siz de böyle zor durumda kalan biriyle karşılaşırsanız aynısını yapın." der. Hep birlikte otobüse binerler.

Hikayenin sizde uyandırdığı duygu nedir? Zor durumdaki kişi siz olsaydınız yardım eden hakkında ne düşünürdünüz? Sizce insanlar başkalarına niçin karşılıksız yardım ederler?

Hz. Muhammed (s.a.v.), hayatının her aşamasında fakir ve kimsesizlerle yakından ilgilenmişti. Onun bu güzel tavrı başta sevgili eşi Hz. Hatice (r.a.) olmak üzere bütün Mekkeliler tarafından takdir edilmekteydi. Hira Mağarası'nda kendisine ilk vahiy geldiğinde, Efendimiz telaşa kapılmıştı. Hz. Hatice (r.a.) ise onu şu sözleriyle teselli etmişti: *"Üzülme, sen fakiri doyurur ve akrabaya yardım edersin. Allah seni utandırmaz!"* Efendimiz (s.a.v.), peygamberlikle görevlendirildikten sonra da fakir ve kimsesizlerin en büyük yardımcısı olmuştu. Onun konuyla ilgili pek çok hadisi, müminleri kimsesizlere yardım etmeye teşvik etmektedir. O bir hadiste şöyle buyurmaktadır: *"Zayıf, kimsesiz ve fakirleriniz arasında beni arayın, beni ancak onların yanında bulursunuz, çünkü sizler o fakir ve zayıf insanlar yüzünden rızıklandırılıyor ve Allah tarafından yardım görüyorsunuz."*³⁰

28 Buhari, Edebü'l-Müfred, 59.

29 Tirmizi, Birr ve Sila, 14.

30 Tirmizi, Cihad, 24.

TARTIŞALIM

Toplumda öksüz ve yoksulların korunup gözetilmesi niçin önemlidir? Arkadaşlarınızla tartışıp sonuç çıkarınız.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) fakirlere ve korunmaya muhtaç kimselere yardım etmek için bazen aç kaldığını belirten Ebu Hureyre *"Efendimizin aç kalması, etrafını saran fakir kimselerin ve misafirlerinin çokluğundan kaynaklanıyordu. Zira Resulullah beraberinde bir kısım ashabı ve mescitteki ihtiyaç sahipleri olmadan asla yemek yemezdi."* demektedir.³¹

Ebu Hureyre'nin sözünü ettiği fakir ve kimsesizlerin büyük çoğunluğunu, Mescid-i Nebi'de bulunan ve kendilerine Ashab-ı Suffa adı verilen kimseler oluştuyordu. Bu kimseler

kendilerini ilim yoluna vakfetmiş, kimi kimsesi olmayanlardı.

Her toplumda çeşitli nedenlerden dolayı mağdur olmuş kimseler bulunabilir. Mağduriyet, insanlar tarafından haksızlık ve zulme uğratılmak suretiyle meydana gelmiş olabilir. İşini yahut sahip olduğu şeyleri kaybetmek suretiyle de olabilir. Yaşlılık, dul, yetim, öksüz kalmak gibi durumlar sebebiyle de bir mağduriyet durumu meydana gelebilir. Kişinin gerek doğuştan, gerekse sonradan başına gelen kazalar sebebiyle, bedensel ve zihinsel engelli olmasından kaynaklanan mağduriyetler de olabilir. Hangi nedenle olursa olsun yardıma ihtiyacı olan mağdurlara yardım etmek, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) önem verdiği hususlardandır. Onun bu konuda örnek alınması gereken pek çok uygulaması vardır. Hz. Muhammed (s.a.v.), henüz gençlik yıllarındayken haksızlığa uğrayan insanların haklarını korumak amacıyla kurulan ve işlevi itibarıyla bugünkü sivil toplum örgütlerinin bir benzeri olan Hılful-Fudul teşkilatına üye olmuştur. Bu teşkilat, o günün şartlarında zulme ve haksızlığa uğramış insanlara hiçbir karşılık beklemeeksizin yardım etmek amacıyla kurulmuştu. Hz. Muhammed (s.a.v.), yüce Allah (c.c.) tarafından peygamber olarak görevlendirildikten sonra da bu teşkilattan övgüyle söz etmiştir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), Medine'ye hicretten sonra, durumları iyi olan ensar ile, sahip oldukları her şeyi bırakıp Allah (c.c.) rızası için hicret eden muhacirleri kardeş ilan ederek, örnek bir uygulama gerçekleştirmiştir. Muhacir kardeşleriyle evlerini, kazançlarını, yemeklerini paylaşan Medineli müminler, Peygamberimiz'in (s.a.v.) önderliğinde, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel örneğini sergilemiş oldular.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir toplumda zayıf, güçsüz ve yardıma muhtaç insanların olmasının, o toplum için bir imtihan vesilesi olduğunu hatırlatır, Allah'ın (c.c.) yardım ve rahmetinin o topluma böyle kimseler vasıtasıyla gönderildiğini belirtir. O, bu konuyla ilgili bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: "Bana zayıf ve fakirlerinizi getirin de onlara yardım edip iyi muamele edeyim. Çünkü sizler zayıflarınız vasıtası ile rızıklanır ve yardım görürsünüz."³² Böylece o, Müslümanları muhtaç durumda olanlara yardım etmeye yönlendirir. Peygamberimiz (s.a.v.), engelli kimseleri toplumsal hayatın içinde tutmuş ve onlara yapabilecekleri türden görevler vermiştir. Böyle kimseleri kendilerinin güç yetiremeyeceği şeylerden de muaf tutmuştur. Mesela engelli olanları savaşa katılmaktan muaf tutmuştur. Bununla birlikte katılmak için özellikle ısrar edenlere de müsamaha göstermiştir.

31 İbn Sa'd, I, 409.

32 Nesai, Cihad, 43.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A) Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İnsanlar arası ilişkilerde iş birliği ve dayanışmanın önemini kısaca bilgi veriniz.
2. Dinimizin başkalarına maddi yardımda bulunmakla ilgili öğütleri nelerdir? Bilgi veriniz.
3. İnsanlarla olan ilişkilerimizde sevgi ve saygının önemini belirtiniz.

B) Aşağıdaki soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Sosyal hayat ve onu oluşturan birey hakkında aşağıda verilen yargılardan hangisi yanlıştır?

- a) Sosyal hayatta güçlükler paylaşarak insan hayatı kolaylaşır.
- b) Sosyal şartlanmalar bireylerin kişiliklerini geliştirir ve en mutlu toplumları oluşturur.
- c) İnanan insanlar, sosyal hayatın akışı içinde değerlerinin kaybolmasına izin vermezler.
- d) Kişilikli insanlar sosyal hayatta uyum içinde yaşamayı başarırlar.

2. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ı Kerim'in yaklaşımına uygun bir görüş değildir?

- a) Toplumda farklı gruplara adil davranmak bireyler arasında sevgiyi güçlendirir.
- b) Düşmanlarına adaletli davranan toplumlar çökmüştür.
- c) Doğruluk Kur'an'da kesin olarak emredilir.
- d) İman ve ibadetler insanı sürekli daha ahlaklı olmaya yöneltmektedir.

3. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.), aile bireylerinin görüşlerine değer verdiğinin bir göstergesidir?

- a) Torunlarını kucağına alıp sevmesi
- b) Çocukları arasında ayırım yapmaması
- c) Kızlarını evlendirirken onların da fikirlerini alması
- d) Ev işlerine yardımcı olması

4. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı dönemlerde kuralık nedeniyle kıtlıklar olmuştur. Gıda maddeleri bulunmayan bu yıllarda, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesinde sıkıntılar paylaşılmıştı. Bu kuraklık anlarında şikayet edilmemiş, sıkıntılara el birliği ile karşı konulmuştur.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesinin örnek davranışının anlatıldığı yukarıdaki paragraftan çıkarılabilecek üç değer aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Sevgi- Saygı- Hoşgörü
- b) İşbirliği-Sabır- Dayanışma
- c) Hoşgörü-Sevgi-Dayanışma
- d) İyilik-Adalet-Hoşgörü

5. **“O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.”** (Âl-i İmran Suresi, 134. Ayet)

Yukarıdaki ayete göre aşağıdakilerden hangisi Takva sahiplerinin bir özelliği değildir?

- a) Affedici dirler.
- b) Allah (c.c.) için harcama yapmayı severler.
- c) Güzel davranışlar yapanları sevmezler.
- d) Öfkelerini kontrol ederler.

C) Aşağıda verilen cümleler doğruysa başlarına ‘D’, yanlışsa ‘Y’ yazınız.

(.....) Hz. Muhammed (s.a.v.), ailesini ilgilendiren konularda kararları tek başına alırdı.

(.....) Hz. Muhammed (s.a.v.) insanlarla olan ilişkilerinde sevgiyi ve saygıyı temel almıştır.

(.....) Hz. Muhammed (s.a.v.), insanların komşularıyla iyi ilişkiler kurmasını öğütlemiştir.

(.....) Medineli Müslümanlar hicret sonrasında Mekke'den gelen Müslümanlara evlerini açarak mükemmel bir dayanışma örneği göstermişlerdir.

5. ÜNİTE

EVLİLİK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İslam'ın beş temel ilkesinden 'neslin korunması' ilkesinin, nikâh ve aileyle olan ilgisini düşününüz.
2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) aile hayatı Müslümanlar için ne ifade eder, tartışınız.
3. Eş seçiminde hangi özellikler öncelenmelidir?
4. Evlilik öncesinde insanlar birbirini nasıl tanıyabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
5. İslam'ın hoş gördüğü ve önerdiği nikâh biçiminin kişiye ve topluma kazandırdıklarını araştırınız.
6. Meşru evlilikle dinimizce hoş görülmeyen birlikteliklerin farkı nedir?
7. Zorla evlendirilen birini duyduğunuzda neler hissediyorsunuz?

1. Evliliğe Teşvik

TEMEL AYET

“Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O’ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.”

Hucurat Suresi, 13. ayet.

Rahman ve Rahim olan Allah (c.c.), insanı çift olarak yarattı. Hayat zorluklarının üstesinden birlikte gelsinler diye birbirilerine muhtaç bıraktı, biri olmazsa diğeri yarım kaldı. Kadında **zarafet** sıfatı öne çıktı, erkeğe ise **merhamet** çok yakıştı. Dünya, insana; insan yine insana emanet edildi.

Varlığı sevgi ile yaratan, önce rahmet ve merhamet sıfatlarıyla kendini bize tanıtan Rabbimiz ne yücedir. O, bu sevginin yansımalarını kullarının gönüllerinde de var etmiş ve böylece insanlar birbirlerine yakınlık duymuşlardır.

Bu yakınlık karşılıklı güven esasına dayandığında kişiler huzurlu ve mutlu olmuşlar, güven zedelen-
diğinde ise bunalımlara varan yıkımlar yaşamışlardır.

TEMEL AYET

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının) ve kudretinin delillerindendir.”

Rum Suresi 30/2.

Kadın ve erkek, hayatı paylaşmayı istedikleri zaman evlenerek hem birbirlerine hem topluma hem de Allah’a (c.c.) karşı bir söz vermiş olurlar. Bu söz, hayatı birlikte omuzlama sözüdür. Sevinçleri-üzüntüleri, mutlulukları-hüsranları, kazanımları-kayıpları kısacası her şeyi birlikte karşılama sözüdür. “*Sen yanımdasın, ben de senin yanındayım.*” sözüdür. Bu söz birlikte iyiliğe ulaşma sözüdür. Kişiyi; yıkıldığı zaman kaldıran, ayağı kaydığına elinden tutan, yanlış yaptığına doğrultan bir sözdür.

Kadın ve erkek, evlenerek;

***İffetlerini korurlar.** Bu durumun gelip geçici bir heves olmadığını birbirilerine kanıtlarlar. Gözü dışarıda olmayan, huzuru mutluluğu yakalamaya çalışarak evinden razı olan ve razı olunan kimseler olurlar.

***Nesillerini teminat altına alırlar.** Çocuklarının sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesi için gerekli hazırlığı yapmış olurlar.

***Anne-baba olma mutluluğunu tadarlar.** Bu tarifsiz duyguyla birlikte hayırlı bir evlat yetiştirdiklerinde dünyaya en güzel mirası bırakmış olurlar. Yetiştirdikleri çocuklarla hem ülkelerinin geleceğine katkıda bulunur hem amel defterlerinin kapanmamasını sağlayarak ahirete yatırım yaparlar.

***Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini yerine getirmiş olurlar.** Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) tavsiyesine uyarak hem bulundukları durumu bir ibadete çevirebilir hem de iffetli bir toplum modeli olma yolunda önemli bir adım atmış olurlar.

TEMEL HADİS

Abdullah b. Mesud anlatıyor: Biz Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanında olan ve evlenme imkânı bulamayan gençlerdik. Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu: "Gençler! Evlenme imkânı bulanınız evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur. Evlenme imkânı bulamayan da oruç tutsun..."

Buhari, Nikâh 3.

2. Eş Seçimi

İnsanlar yetişkin bir birey olup kendi yuvalarını kurmak istediklerinde kendilerine bir eş ararlar. Bu insanın fitratında var olan bir güdüdür. Ülkemizde örfe dayalı olarak genç yaşlarda evlenildiğini düşünürsek ve ortalama bir insan ömrü 70-80 yıl ise kişiler, kendi anne babalarından çok eşleriyle bir arada yaşamaktadırlar.

İyi ve Kötü Eş

- İyi bir eş, güçlüklerle baş edebilmesi için eşine destek verecek, her şeyini paylaşacak ve onu yükseltecektir.

- İyi bir eş, bakıldığında kalbe huzur verecek ve evini sıcacık sevgi dolu bir yuva haline getirecektir. Bu yuvadan taşan huzurla insanlar, topluma karşı daha üretken daha sevgi dolu ve yapıcı davranışlar sergileyecektir.

Aksi takdirde;

- Kötü bir eş, insanı hayattan bezdirecek, bencil tavırlarıyla eşinin hayatın yükü altında ezildikçe ezilmesine yol açacaktır.

- Kötü bir eş, kişinin diğer insanlarla olan iletişimini de bozacak onun mutsuz, huzursuz ve verimsiz olmasına yol açacaktır.

Sevgi En Temel İhtiyaç

Eş seçiminde insanlar sevgiyi öncelemektedirler. Bu çok tabidir. Çünkü insan sevgiyle zorlukların üstesinden gelebilir. Yoksa en ufak bir problem dahi katlanılmaz olacaktır.

Beğeni, tutku, hayranlık, aşk, sempati, şefkat, tapınma gibi duygular yer yer sevgi kelimesinin yerini almaktadır. Duygular birbirine karışmakta, hatta zamanla değişmekte kişi kendini bile tanımlamakta zor-

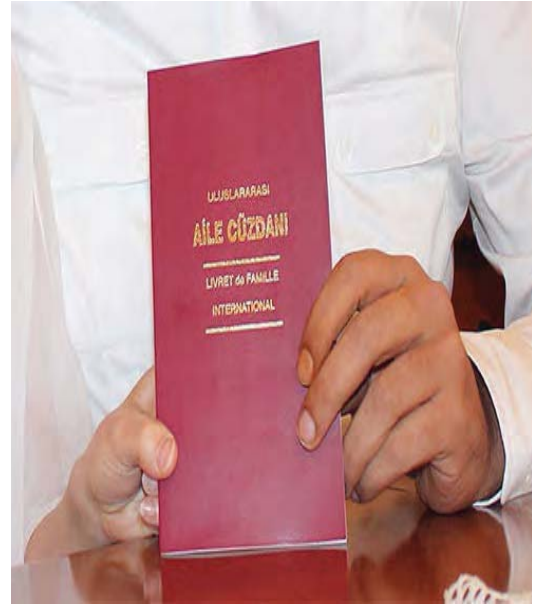
lanmaktadır. Böyle durumlarda hayat arkadaşını seçerken kişinin takip edeceği en sağlıklı yol Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) tavsiyelerine kulak vermek olacaktır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Eş Seçimi Konusundaki Tespit ve Tavsiyeleri

İnsanlık, var olduğu günden bu yana devam eden hadiselerde bir ortak akıl oluşmuştur. Bu tecrübe çoğu zaman kişilere yol göstermiş, Allah (c.c.) tarafından gönderilen peygamberler ve dinler de insanlara ışık tutmuşlardır. Seçilen eş, sadece bireyin arkadaşı olarak kalmamış tüm aileye hatta çevreye katılan yeni bir birey olarak algılanmıştır. Bu gibi sebeplerle evlenirken eşte gözetilen öncelikler, toplumlara göre değişkenlik arz etmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), insanların ortak olarak rağbet ettiği özellikleri sıralamış sonra da tercih sırasında hangi özelliği başa almamız gerektiğini bize bildirmiştir.

“Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı, asaleti, güzelliği ve dini (dindarlığı) için. Sen dindar olanı seç ki elin bereket görsün.”¹

Yukarıdaki hadis-i şerifte insanların tercihlerine dair bir tespit yapılmakta özelde Arap toplumu genelde ise tüm insanların önceledikleri durumlara dikkat çekilmektedir. Konu kadın üzerinden dile getirilmekte ve rağbet edilen özelliklerden biri daha fazla öne çıkarılmaktadır. Çünkü mal ve güzellik gelip geçicidir, anlık mutluluklar sağlasa da ebedi mutluluk için bir kıstas değildir. Mal ve zenginlik dediğimiz şey, varken yok olabilir; dış güzellik ise küçücük bir hastalık ya da kazayla zedelenebilir. Asalete gelince elbette ki hatırı sayılır bir aileden kız almak pek çok kişinin hayallerini süsleyebilir. Ancak kız, her zaman o asaletle uygun davranışlar sergileyebilir ya da asaletini bir üstünlük vesilesi olarak kullanabilir. Böyle olacağı iddia edilmez ama bu durumlar ihtimal dâhilindedir.

Dindarlık ise bitmez tükenmez bir hazinedir. Allah (c.c.) ve Rasûlü'nün (s.a.v.) yine insanların mutluluğu ve huzuru için yerine getirilmesi gereken emirlerini bilen bir hanım, nerede nasıl davranacağını bilir. İyi bir insan olma çabası, onu tüm davranışlarında güzel olana sevk eder. O; iyi bir aile kurmanın, eşini ve çocuklarını mutlu etmenin Allah (c.c.) rızasına erme noktasında önemli bir adım olduğunun bilincinde olarak hareket eder ve kendini hem dünya hem ahiret hanımefendisi olarak konumlandırır. Diğer yandan başta sayılan üç özellik; insanın hazır bulduğu özellikler, dine dayalı güzel ahlak sahibi olmak ise kişinin kendi gayretiyle ortaya koyduğu durumlardır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) eş seçimiyle ilgili önemli tavsiyelerinden biri de evlenecek kişilerin birbirilerine denk olmasıdır. Bu konu Arapçada küfüv kavramıyla ifade edilmektedir. Konu ile ilgili hadis-i şerif şöyledir: *“Eş konusunda seçici davranın, denginizle evlenin. (Kızlarınızı da) emsalleriyle evlendirin.”²*

¹ Müslim, Radâ 53.

² İbn Mace, Nikâh 46.

Tanışma Aşamasında Dikkat Edilmesi Gerekenler

Günümüzde insanlar evlenecekleri kişilerle bazen kendileri tanışmakta bazen de tanıdıkları birileri tarafından tanıştırılmaktadırlar. Yalnız gençler, tanışma süreçlerinde dikkatli olmalı, kutsal bir birliktelik olan aile müessesesine zarar vermeyecek yaklaşımlarda bulunmalıdırlar. Çünkü her tanışma evlilikle noktalanamayabilir. Bu bağlamda birbirilerini tanıma ve karar verme süreçleri gönül eğlendirme ya da hoşça vakit geçirmenin ötesinde “*Bir ömrü birlikte paylaşabilir miyiz?*” sorusunun cevabını aramakla geçmelidir. Yoksa diğer türlü insan psikolojisini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Kişiler, doğru ve dürüst yaklaşımlarla kendilerini ortaya koymalı, gerekirse birbirlerini eş-dost, komşu ve akrabalarından, sosyal çevrelerinden araştırmalı ve onun gerçekte nasıl bir kişi olduğu hakkında fikir edinmelidirler. Kendisine danışılan ve sorulan kişiler de sorumluluk gereği dedikoduya kaçmadan ve subjektif yorumlarını katmadan bildiklerini aktarmalıdırlar. Ne abartılı övgülere girişmeli ne de yersiz eleştirilerde bulunmalıdırlar.

Gözetilmesi gereken diğer bir husus da şudur: Bir kıza talip olan varken rekabet ortamı oluşturacak şekilde başkalarının talip olması uygun düşmemektedir. Hadis-i şerifte bu konuda şöyle bir uyarı bulunmaktadır: “*Birinci talip vazgeçmeden veya sizin istemenize izin vermeden dönür olmayın.*”³

Aynı zamanda evlilik toplumsal bir olay olduğu için ruhi uyumun yanı sıra ailevi uyum ve yakınlığın gözetilmesi de sonrası açısından kolaylaştırıcı bir etken olacaktır.

Unutmayalım ki insanlar, **eş seçerken gelecek nesillere anne baba**, ailelerine **gelin ve damat**, yakınlarına ise **akraba** seçmektedirler.

3. Nişan Ve Nikâh

Kız isteme

Evlenmeye karar veren kişiler, evlilik öncesi birbirlerini seçtiklerinin bir ifadesi olarak söz ya da nişan yaparlar. Bu törenlerin öncesinde kız istemeye gidilir, kahveler içilir ve söz, sebep-i ziyarete gelir. Kız isteme merasimlerinde “*Allah’ın emri ve Peygamber’in kavliyle*” denmesi âdetlendirdir. Bu ifadeler hiç de boşa söylenmiş sözler değildir. Gençler mukaddes bir işe talip olmakta, aile büyükleri de “*İçinizden bekâr olanları evlendirin.*”⁴ buyruğunca hareket etmektedirler. Peygamber’in kavliyle denmesinin sebebi de Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) nikâhla ilgili teşvik edici sözlerinin ve kız isteme merasimlerinde yaptığı konuşmaların hatırlanmasından ileri gelmektedir.

³ Buhari, Nikâh 46.

⁴ Nur Suresi 24/32.

BİLGİ KUTUSU

Küfûv: Evlenecek olan kadın ile erkek arasında dinî, ahlaki, ekonomik ve sosyal bakımdan olması gereken yakınlık ve denklik demektir. Ailede mutluluğun oluşumunda ve devamında önemli bir etkenidir.

TEMEL HADİS

“Dinini ve ahlakını beğendiğiniz bir kimse size (dünür olarak) geldiğinde onu (kızınızla) nikâhlayın. Böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve bozgunculuk çıkar...”

Tirmizi, Nikâh 3.

“Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir.”

Müslim, Nikâh 5.

Kız isteme merasimlerinde genelde aile büyüklerinden biri “*Münasiptir.*” der ve gençler yeni bir hayata adım atmış olurlar.

Ülkemizde bu aşamadan sonraki devreler yüzük takmak deyimiyle ifade edilir ki artık gençlerin evliliğe hazırlandıklarının bir işaretidir. Yüzük takmak dini bir zorunluluk değil kültürel bir semboldür.

Söz ve Nişan

Söz ya da nişan merasimleri, dinî bir gereklilik değil örfi bir ihtiyaçtır. Çiftlerin “*Biz evlilik yolunda ciddi adımlar atıyoruz.*” mesajını topluma vermeleri ve çevrede oluşabilecek dedikoduların önünü kesmesi açısından önemlidir. Ancak bu dönemde kişiler, Allah (c.c.) katında henüz evli olmadıklarından mahremiyet konularında dikkatli olmalı ve görüşmelerini meşru çerçeveye içerisinde sürdürmelidirler.

Diğer yandan söz ve nişan dönemlerinde çiftler birbirlerini, dünyevi isteklere boğarak ya da törensel günleri abartarak “*Acaba evlenmekle yanlış mı yapıyoruz?*” yılgınlığına düşürmemelidirler. Anne-baba ve akrabalar bu duruma hoşgörüyle yaklaşmalı, kendi heves ve arzularını, koruma içgüdülerini kontrol altında tutmalıdırlar.

Nişan dönemleri yuva kurmaya hazırlık dönemidir. Elbette yeni bir ev kurulmaktadır. Pek çok ihtiyaç vardır. Ancak aileler birbirilerine eşya aldırma yarışına girdiklerinde hem kendileri hem evlatları bunalmakta, olmazsa olmazların sayısı arttıkça toplum yeni yükler altına girmektedir. Hâlbuki Allah Rasûlü (s.a.v.) “*En bereketli nikâh, külfeti en az olanıdır.*”⁵ buyurmaktadır. Mutluluklarını eşyaya endeksleyenler, hiçbir zaman mutlu olamayacaklardır. Çünkü her yeni eskir. Çılgınca değişen dünyada eskimeyen duygulara yatırım yapmak, en güzel ve huzuru sağlayan en kestirme yoldur. **Teknolojik aletler eskiyebilir ama kanaatkârlık eskimez. Yeni aksesuar ve modalar eskiyebilir ama fedakârlık ve şefkat eskimez.** Bu yüzden çiftler, eşya alımına harcanan emekten çok daha fazlasını “Nasıl iyi bir eş olunur?” düşüncesiyle geçirmelidirler.

5 İbn Hanbel, VI,83.

DÜŞÜNELİM

“Kişi evlendiğinde dininin yarısını tamamlamıştır. Diğer yarısı için de Allah’tan korksun!”

Beyhaki Şuabu’l-İman IV,382

Yukarıdaki hadis-i şerifle Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) vermek istediği temel mesajın ne olduğu üzerinde düşünelim.

Nikâh

Evlilik yüzüğü, esaret halkası değil bir hürriyet nişanesidir. Bekârlık sultanlık değil, henüz karar verilememiş bir sürecin sancılı bekleyişidir. Evlilik, yarımı tamamlamaktır. Evlilik, zihni sürekli meşgul eden gönlün sesini dindirmektir. Evlilik, huzur ve sükündür.

Evlenmeye karar veren çiftler nişan süresini çok fazla uzatmamalı, ailelerinin de rızasıyla nikâh kıymak suretiyle evlenmelidirler. Nikâh kıymak için yasaklanan bir gün bulunmamaktadır. Nikâhta kişilerin karşılıklı rızası ve şahitler olmalı ayrıca nikâh, ilan edilmelidir. Günümüzde ilan, nikâh töreni ve düğün gibi çeşitli şekillerde yapılmaktadır.

Evliliğe yeni adım atan kişiler tebrik edilmeli ve onlar için hayır ve bereket duaları yapılmalıdır. Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) yeni evlileri şöyle tebrik ettiği bilinmektedir: “Allah (c.c.) mübarek etsin, sana bereketler ihsan etsin, eşini de seni de hayır ve iyiliklerde ortak etsin.”⁶

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Velîme: Düğün sırasında gelen misafirlere verilen yemeğe “velîme” adı verilir. Düğün yemeği Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tarafından tavsiye edilmiş, abartıya ve gösterişe kaçmadan ikram edilmesinin güzelliğine değinilmiştir.

Ülkemizde bu güzel günde “Hayırlı olsun.”, “Allah (c.c.) mübarek etsin.”, “Allah (c.c.) mesut etsin.” gibi cümleler söylenmektedir. “Allah (c.c.) bir yastıkta kocatsın.” ifadesi de yine kültürümüzde yerini almış bir dua cümlesidir. “Birlikte bir ömür sürüp birlikte yaşlanasınız.” anlamına gelen bir iyi dilek temennisidir.

Abdurrahman b. Avf’ın evlendiğini öğrendiği zaman Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisine şöyle demiştir: “Bir koyun keserek de olsa düğün yemeği ver!”⁷

Yine başka bir hadis-i şerifte Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “İlk gün velîme (düğün yemeği vermek), yerinde ve olması gereken bir davranıştır. İki gün vermek âdettendir. Üç gün vermek ise riya ve gösteriştir.”⁸

6 Ebû Davud, Nikâh,35-36.

7 Buhari, Büyü’ 11.

8 İbn Mace, Nikâh 21.

Eğlence: Düğün elbette ki bir dönüm noktasıdır. Bu mutlu günlerinde insanların eğlenmeleri doğal bir haktır. Ancak eğlence sırasında başka insanların hakları ihlal edilmemeli onları rahatsız edecek hâl ve davranışlardan sakınılmalıdır. Diğer yandan düğün diye her şey meşru görülmemeli, içki vb. haramları kullanarak düğünler bir kâbusa çevrilmemelidir.

Mehir: İslam dini dünya tarihi boyunca ve özellikle kendi geldiği Cahiliye Dönemi'nde; ezilen, hor görülen, pek çok sosyal haklardan mahrum kalan kadının durumuna yönelik ciddi düzenlemeler getirmiştir. Bu konulardan biri de nikâhlanan kadına **mehir** verilmesidir. Mehir, kadına evliliği sebebiyle verilen bir haktır. Üstelik miktarını kadının belirleme imkânı vardır. Mehir, evlenen kadının bir hakkı olarak görülmekte ayrıca Kur'an-ı Kerim'de erkeklere, evleneceği kadının mehrini, istemeyerek ve cimrilikle değil gönül hoşluğuyla ve cömertçe vermeleri uyarısında bulunmaktadır.

TEMEL HADİS

"Kadınlara mehirlerini gönül rızasıyla cömertçe verin."

Nisa Suresi 4/4.

"Şüphesiz şartların yerine getirilmeye en layık olanı, kadınları kendinize helal kıldığınız (mehir) şartıdır."

Müslim, Nikâh 63.

Mehir başlık parasıyla karıştırılmamalıdır. Çünkü başlık parası, kızın ailesine zorunlu olarak verilen yanlış bir uygulama iken mehir bizzat evlenen kadına verilmektedir. Ayrıca kadının, mehrini eşine hibe etme (bağışlama) hakkı da bulunmaktadır.

Kabul Edilemez Evlenme Çeşitleri

Peygamberimiz'in (s.a.v.) yaşadığı dönemde cahiliye diye adlandırılan bir toplumda ahlaki değerlere uygun düşmeyecek evlilik uygulamaları vardı. Dinimiz bu uygulamaları kaldırmış ve kabul etmediğini açıklamıştır. **Örneğin** şigar, kişinin kendi istediği bir kadınla evlenebilmek için kızını veya kız kardeşini feda etmesi yani o aileden biriyle zorla evlendirmesi demektir. Günümüzde bu durum, **berdel** vb. yöntemlerle sürdürülmeye çalışılmaktadır. Ayrıca dinimiz evli kadınla boşanmadan evlenmeyi, ateist, müşrik, mürted ve ehli kitapla yapılan evlilikleri de yasaklamıştır.

Dinimiz zorla evlendirilmelere hiç hoş bakmamaktadır. Evlilik iradeli başlanması gereken bir olaydır. Zorla kaldırılabilir bir yükümlülük değildir. İslam dini bu konuda kadınların haklarını koruyacak düzenlemeler getirmiş ve izni olmaksızın kızları evlendirmeyi yasaklamıştır.

Kız kaçırma da yine bir sorun yumağı olarak karşımızda durmaktadır. Kızın zorbalıkla kaçırılması kabul edilemez bir durumdur. Kız razı olsa dahi aile razı olmadığı zaman ciddi problemler yaşanmakta, huzurlu bir evlilik hayal olmaktadır.

TEMEL HADİS

“Kendisinden onay alınmadıkça dul bir kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da bir kızla nikâh yapılmaz.”

Buhari, Nikâh 42.

Gizli Nikâh: Nikâhı zinadan ayıran en önemli fark **ilan** yani etrafa duyurmaktır. İlan sayesinde taraflar artık evli bir çift olduklarını çevrelerine bildirmiş, birbirilerine bağlılıklarını duyurmuş ve artık bir aile sorumluluğu almış olurlar. Bu durum onları iffetsizlikten, birbirilerini kolayca terk edivermekten korur. Gelecek nesilleri de teminat altına alır. Şahitsiz ve ilansız, yalnızca erkekle kadının karşılıklı rızaları ve irade beyanları (seninle evlendim, evleniyorum demeleri) ile yapılan evlenme akdinin sahih ve geçerli olmadığı, böyle bir evlenme ile birleşenlerin zina etmiş olacakları konusunda ictihad birliği vardır. Bütün mezheplere göre de nikâhın ilan edilmesi; yani gizlenmemesi, çevreye duyurulması sünnettir.

ARAŞTIRALIM

Nikâhı Yasak olanlar

Erkek için:.....

Kadın için:.....

Konu ile ilgili ayetleri araştırarak boş bırakılan yerleri bu ayetler doğrultusunda dolduracağım.

Ailelerin haberi olmaksızın sadece iki şahitle gizli saklı kıyılan nikâhlar, ne örfümüze ne de dinimize uygun değildir, yapılmamalıdır.

TEMEL HADİS

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) : “Veliden izinsiz nikâh sahih olmaz.” buyurmuştur.

Ahmed bin Hanbel, Müsned, C VI, s. 260.

Nikâhsız Birliktelik: Dinimiz nikâh dışı ilişkileri yasaklamış ve bu durumu zina olarak nitelendirmiştir. Zina, dinen büyük günahlar arasında sayılmaktadır.

TEMEL AYET

“Zinaya yaklaşmayın çünkü o pek çirkindir ve kötü bir yoldur.”

İsra Suresi, 32. ayet.

“Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz sopa vurun; Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah dini(ni tatbik) hususunda sizi sakın acıma duygusu kaplamasın! Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun.”

Nur Suresi, 2. ayet.

Kişi evliliğe kadar iffetini muhafaza etmeli; sadece nikâhın koruyucu şemsiyesi altında karşı cinsle bir araya gelmelidir. Unutulmamalıdır ki **“Temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara layıktırlar.”**⁹

4. Evlilik Hukuku

Önce aile

Fertler evlenerek bir **aile** olurlar. Artık onlar birbirilerinin mahremidirler. Kadın, erkek için erkek de kadın için koruyucu bir örtü gibidir.¹⁰ Üzerlerinde onları dış tehlikelerden koruyan pırıl pırıl bir fanus vardır sanki. Artık özel hayatlarını birlikte paylaşacaklar; hatalarını, kusurlarını, ayıplarını birlikte örteceklerdir. Eksiklerini birlikte telafi edecekler, sevgilerini saygıyla perçinleyeceklerdir. Sabır, merhamet, kanaat, karşılıksız verme, fedakârlık gibi güzel huylar zorluklara katlanmalarını kolaylaştıracak ve huzur dolu yuvalarında dinleneceklerdir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), dışarıdaki insanlara güler yüz ve anlayış gösterip kendi aile halkına karşı kaba, katı yürekli olanları hoş görmemiştir. Yine ailesini gerek geçim gerek ilgi noktasında ihmal ederek onlar yokmuş gibi davrananlara da uyarılarda bulunmuştur. Allah Rasûlü (s.a.v.) bütün bunların tam aksine önce kendi ailesine anlayışlı ve iyiliksever olmuş, aile içi iyi davranış modellerinin en güzel örneklerini sergilemiştir. Ve bu konuda şöyle buyurmuştur:

*“Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır.”*¹¹

*“Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter.”*¹²

Aile kişiyi korur, ona değer verir, onu yardımsız ve yalnız bırakmaz. Böyle bir ailede kişi eşine minnettardır. Kişi anne babasına minnettardır. Kişi çocuklarına minnettardır.

DÜŞÜNELİM

Teşekkür, günlük hayatımızda pek çok kez kullandığımız bir nezaket ifadesidir; ancak teşekkürlerimizden kaçını ailemiz için kullanırız?

9 Nur Suresi 24/26.

10 Bakara Suresi 2/187.

11 İbn Mace, Nikâh 50.

12 Ebû Davud, Zekât, 45.

OKUYALIM-PAYLAŞALIM

Ümmü Seleme Validemizle İstişare: Allah Rasûlü (s.a.v.), Hudeybiye Antlaşması sonrası yaşadığı bir sıkıntıyı eşi Ümmü Seleme'nin fikrini alarak gidermişti. Sadece umre niyetiyle yola çıkan Müslümanlarla, buna izin vermeyerek onları Mekke'ye sokmayan müşrikler arasında imzalanan Hudeybiye Antlaşması'nın ağır şartları, ashabın o kadar zoruna gitmişti ki antlaşma sonrası kurbanlarını kesip tıraş olmalarını söyleyen Peygamberlerinin emrine kimse karşılık verememişti. Son derece üzülen Allah Rasûlü (s.a.v.), eşi Ümmü Seleme'nin yanına gidip olanları anlatarak onların bu durumunu hanımıyla istişare etmişti.

Ümmü Seleme: "Ey Allah'ın Rasûlü (s.a.v.), sen bunu yapmak istiyor musun? O halde çık, kurbanını kesinceye ve berberini çağırıp tıraş oluncaya kadar kimseyle tek bir kelime konuşma." diyerek ona çıkış yolu gösterdi. Eşinin bu fikrini uygulayan Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ashabına örnek olmuş; sahabe de onun yaptıklarını yapınca gerginliğe son verilerek bunalım atlatılmıştı. Böylece Rasûlullah, hanımının desteğiyle bu sıkıntılı durumu aşmış oldu.

Hadislerle İslam c.VI, s. 371

Bizlerde başımıza gelen sıkıntılı bir anımıza ailemizi danışarak nasıl atlattığımızı arkadaşlarımızla paylaşalım.

Aile İçi Şiddet

TEMEL AYET

"... Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır..."

Bakara Suresi, 228. ayet.

Aile içi şiddet Peygamberimiz'in (s.a.v.) karşı çıktığı konuların başında gelmektedir. Cahiliye Dönemi'nde kadının insan yerine konulmadığı dönemleri ve anlayışları değiştirmeyi hedef alan Hz. Peygamber (s.a.v.) kız çocukları ile ilgili: "*Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse kıyamet günü o kimseyle ben şöyle yan yana bulunacağız*"¹³ buyurarak cahiliye zihniyetini ortadan kaldırmak istemiştir. Unutulmamalıdır ki Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hayatı boyunca ne bir kadına, ne bir hizmetçiye ve ne de bir çocuğa el kaldırmış, şiddet uygulamış değildir.¹⁴ Burada "O bir peygamberdi." diyerek konu ile ilgili sorumluluğumuzu hafifletemeyiz. Evet, o bir peygamberdi ancak aynı zamanda bir insan ve bir eşi. Yine hanımları da birer insandı. Nitekim

Ailede sevgi esastır.

¹³ Müslüm, Birr, 149.

¹⁴ Müslim, Fedâil, 79.

zaman zaman Hz. Peygamber'le (s.a.v.) aralarının açıldığı durumlar dahi olmuştur. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.) bu gibi durumları güzellikle ve konuşarak çözmesini bilmiş, sükûnetini muhafaza etmiş ve olayları şiddete başvurmada açıklığa kavuşturmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadislerinde kadınları dövenlerin Müslümanların iyileri, hayırlıları olmadığını ifade ederek Ebû Dâvûd, Nikâh, 43. Müslüman erkekleri bu konuda sert bir dille uyarmıştır. Günümüzde kadına karşı şiddet önemli bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. Oysaki Hz. Peygamber'in (s.a.v.) erdemli hareketleri ve uyarıları önemsenmiş ve onun hanımlarıyla olan davranışları örnek alınmış olunabilseydi sosyal bir hastalık haline gelen acı durumların yaşanması da mümkün olmayacaktır.

TEMEL HADİS

"Kadınlara iyi davranmanızı tavsiye ediyorum; vasiyyetimi tutunuz..."

Buhari, Enbiya 1

Mahremiyet

Aile içi özel hayat, evlilikte dikkat edilmesi gereken önemli konulardan biridir. Özel hayat, adı üzerinde kişilere özeldir. Dış gözlerden gizlenmeli; konuşma, anlatma, ima suretiyle dahi olsa eşlerin özel halleri başkalarıyla asla paylaşılmamalıdır.

Aile içi sırlar başkalarına söylenmemeli, eşlerden sürekli şikâyet edilmemeli başkalarının kendi eşi hakkında onun saygınlığını zedeleyecek şekilde konuşmalarına müsaade edilmemelidir.

TEMEL HADİS

"Kiyamet günü Allah katında hesabı sorulacak en büyük ihanetlerden biri, kişinin eşiyle ilgili sırrını ifşa etmesidir."

Müslim, Nikâh 124

Eşler birbirlerine karşı nezaket tavırları içerisinde olmalı, temizliğe dikkat etmeli, abdest ve gusül abdesti almaya özen göstermelidirler.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kadınları kristallere benzeterek¹⁵ onların kırılmaması için erkeklere nasihatlerde bulunmuştur. Hanımların haklarını gözetmeleri konusunda erkekleri özellikle uyarılmış, onları hoş tutmaları için güzel sözlerle iltifat etmeleri tavsiyesinde bulunmuştur.

Kadınlar da bu ilgi ve alakayı boş çevirmemeli, güler yüz ve sadakatle eşini mutlu etmek için çabalamalı ve en ufak bir kırgınlıkta *"Zaten senden ne gördüm ki!"* dememelidirler.

Gözünü gönlünü sadece eşine hasreden iffetli kimseler için evlilik bir ibadete dönüşmekte ve kendilerinden gelecek nesiller isimlerinin unutulmamasını sağlamaktadır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) aile içi mahremiyet konusunda dikkat edilmesi gerekenlere dair tavsiyeleri, eşleri vasıtasıyla bizlere ulaşmıştır. Hadis kitaplarında da bu konularla ilgili yeterince bilgi bulunmaktadır.

TEMEL HADİS

"Hepiniz birer sorumlusunuz ve hepiniz yönettiklerinizden mesulsünüz. Devlet başkanı bir sorumludur ve yönettiklerinden sorumludur. Evin beyi bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin hanımı da bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Hizmetli de yanında çalıştığı kişinin malı üzerinde bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür."

Buhari, İstikraz, 20.

¹⁵ Buhari, Edep 90.

Sorumluluk

Evlilik elbette ki ağır bir söz ve yükümlülüktür. Evlilik bir mesuliyettir. Ancak bu durum kaçılması gereken değil talip olunması gereken bir mesuliyettir. Yetişkin olan insanlar, fitratları gereği artık kendi ayakları üzerinde durmak ve kendi yuvalarını kurmak isterler. Bu bir terk ediş değil kendi kanatlarıyla uçacak evreye geldiklerinin bir göstergesidir. Diğer yandan mesuliyet herkes için geçerlidir. Hangimiz mesul değiliz ki?

DUA EDELİM

“Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle.”

Furkan Suresi, 25/74.

Her insan çevresindekilerden mesuldür. Hadis-i şerifte devlet başkanından hizmetliye kadar sayılmasının sebebi, herkesin mesuliyet alanı olduğuna işaret etmek içindir. Bu bir duyarlılıktır. Beraber iyiye ve güzele doğru adım atmak, insanları iyiliğe ve hayra teşvik etmek mutluluğun ta kendisidir.

Zor Zamanda Ne Yapmalı?

Farklı ailelerde yetişen iki kişinin yeni bir aile kurması elbette ki kolay olmayabilir. Alışkanlıklar, anlayış farklılıkları, eğitim düzeyleri, beklentiler, çevre faktörleri gibi pek çok unsur değişik olabilir. İki ayrı topraktaki çiçeği bir toprağa ekmek gibi bir şeydir evlilik. İkisinin de bakımı ayrı iken artık aynı toprağı, güneşi, suyu paylaşmak durumundadırlar. Ne biri diğerinin güneşini kesmeli ne de diğeri kökleriyle toprağı kavrayıp öbürünün nefes almasını engellemelidir. Eşler birbirlerine karşı kul köle olma beklentisine girmek yerine birlikte Allah’a (c.c.) nasıl iyi kul olacaklarını düşünmelidirler. Evler hâkimiyet yarışına girilen bir arenaya değil birbirinin yardımına koşulan, sığınılan, huzur bulunan bir gül bahçesine dönmelidir.

Kadın ve erkeğin evlilikte birbirilerini olduğu gibi kabullenmeleri ve geliştirici rol oynamaları en iyi çözüm olacaktır. Böylece kişilerin tahammül sınırları genişleyecek ve daha uzlaşmacı davranışlar sergileyeceklerdir.

DÜŞÜNELİM

“Mümin kişi, hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir.”

Müslim Radâ’ 61.

Hadis-i Şerifte verilmek istenen temel mesajın üzerinde düşünelim ve fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Problemleri abartmak yerine çözüme odaklanmak, özür dilemesini bilmek, birbirinin istek ve ihtiyaçlarına önem vermek, içinden çıkılmaz durumlarda da hakkı ve sabrı tavsiye edecek aile büyüklerine danışmak en güzel çözüm yolları olacaktır.

Bu konuda eskilerden bize kalan çok güzel bir özdeyiş vardır: *“Eşin deliyken veli ol, sen deliyken de eşin veli olsun.”*

En Tatlı Gönül Meyvesi: Çocuk

Dinimizde evliliğin teşvik edilmesinin en büyük nedenlerinden biri de hayırlı nesiller yetiştirmektir. Dinî değerleri yüksek, birbirini seven sayan çiftlerin oluşturduğu ailelerde çocuklar, sevgi-saygı ortamında yetişecek, iyi insanlar olarak toplumdaki yerlerini alacaklardır. Aileye yeni katılan bebeklerle evler şenlenecek, aile büyükleri dede, babaanne/anneanne olmanın onurunu ve keyfini yaşayacaklardır. Aile bireyleri evlatlarına güzel bir isim bulma yarışına girecekler; onu veren Allah’a (c.c.) şükredip, dinine, vatanına, milletine hayırlı bir evlat olarak yetiştirme yolunda çaba sarf edeceklerdir. Zorlansalar da bu çaba ve gayretle gönüllerinden sevgi ve dillerinden şu dua hiç eksik olmayacaktır: **“Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a (c.c.) karşı gelmekten sakınanlara önder eyle.”**¹⁶

Aile yuvasının mutluluk kaynağı olan çocuk, anne ve babaya Allah’ın bir emaneti olacaktır. Anne ve baba bu emanetin terbiyesinden ve yetiştirilmesinden hem Allah’a, hem de topluma karşı sorumludur. Bu bağlamda anne ve babanın çocuklarına karşı vazifelerinden bazıları ise şunlardır:

- Çocuğa güzel bir ad koymak,
- Çocuğu sağlıklı olarak besleyip büyütme,
- Çocuğu sevmek, onunla ilgilenmek,
- Çocuğuna haram lokma yedirmemek,
- Çocuğu iyi terbiye etmek, ona ahlak yönünden güzel örnek olmak,
- Çocuğu okutmak, geçimini sağlayıcı bir meslek sahibi yapmak,
- Çocuklara sevgi gösterirken, hediye verirken ayırım yapmamak, eşit ve adaletli davranmak,
- Evlenme çağına geldiği zaman çocuğu evlendirmek.

¹⁶ Furkan Suresi, 25/74.

OKUMA PARÇASI

Yavrusu olunca kadın, “anne” olur. Onu bağına bastığı an öylesine şefkat doludur ki Rabbimizin kullarına karşı merhametini hatırlatır Peygamberimiz’e (s.a.v.). Anne taşıdığı, doğurduğu, doyurduğu bu küçük canı kendisine tercih eder ve ondan ayrılmaya dayanamaz. Öyle bir bağıdır ki aralarındaki, bu bağı koparanları şiddetle uyarır Peygamberimiz (s.a.v.). Ve öyle bir an gelir ki anne, ağzına atmak üzere olduğu hurmayı kendisinden isteyen yavrularına kıyamayıp bölüştürür de bu davranışı ile cenneti kazanır.

Anne fedakârdır, emeğinin hesabını tutmaz. Sevgi doludur, yüreğinin kapısını kapamaz. Affedicidir, kucağından geri çevirmez. Annenin adımları cennete öylesine yakındır ki Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ona hizmeti cihad olarak adlandırmaktan çekinmez.

Ve yavrusu olunca “baba” olur erkek. Artık kıyamete kadar onun adıyla anılacak, ona ait bir can vardır. “Ailenin senin üzerinde hakkı var!” diye uyarın Peygamberi’nin (s.a.v.) kendisine yüklediği sorumluluğu yerine getirebilmek için çırpınmaya başlar. Bir taraftan eline geçen nimeti ailesi ile bölüşmeli ve evine iyilik taşımalıdır. Diğer taraftan, her türlü kötülüğü yuvasından uzak tutmak için çabalamalı, bu uğurda canını bile verse şehit olacağı müjdesini kulak ardı etmemelidir.

Hadislerle İslam C IV, s.16.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Evliliğin kişiye ve topluma kazandırdığı yararları anlatınız.
2. Peygamberimiz'in (s.a.v.) eş seçimi konusundaki tespit ve tavsiyeleri nelerdir?
3. Evlenecek kişilerin tanışma sırasında dikkat etmesi gereken hususlar nelerdir?
4. Peygamberimiz'in (s.a.v.) aile hayatında nasıl biri olduğunu anlatınız.

B. Aşağıdaki soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi erkekler için evlenilmesi yasak olan kişilerden biri **değildir**?

- a) Gelinleri b) Üvey kızları c) Süt anneleri
d) Teyzesinin kızları e) Kardeşlerinin kız çocukları

2. Aşağıdakilerden hangisi kadınlar için evlenilmesi yasak olan kişilerden biri **değildir**?

- a) Damatları b) Amcasının oğulları c) Süt annesinin kocası
d) Üvey oğulları e) Erkek torunları

3. "Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı,, ve dini (dindarlığı) için. Sen dindar olanı seç ki elin bereket görsün." (Müslim, Radâ 53.) hadis-i şerifinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- a) asaleti-güzelliği b) cömertliği-güzelliği c) asaleti-tutumluluğu
d) güzelliği-cesareti e) cömertliği-dürüstlüğü

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

mehir

nişan

velime

küfüv

söz

1. Evlenecek olan kadın ile erkek arasında dinî, ahlaki, ekonomik ve sosyal bakımdan olması gereken yakınlık ve denklige denir.
2. Düğün sırasında gelen misafirlere verilen yemeğe adı verilir.
3. İslam'da kadına evliliği sebebiyle eşi tarafından verilen mal ya da paraya..... denir.
4. Evlenecek olan kişilerin nikâhtan önce birbirlerine söz verme dönemine ya da denir.

D. Aşağıda verilen cümleler doğruysa başlarına ‘D’, yanlışsa ‘Y’ yazınız.

- (.....) Peygamberimiz (s.a.v.) eş seçiminde dindar olanın tercih edilmesini tavsiye etmiştir.
- (.....) Nikâh, Peygamberimiz’in (s.a.v.) sünneti değildir.
- (.....) Dinimiz nikâh dışı ilişkileri yasaklamış ve bu durumu zina olarak nitelendirmiştir.
- (.....) Evlenilecek kişiler, birbirilerini eş dost, komşu ve akrabalarından, sosyal çevrelerinden araştırmalı ve onun gerçekte nasıl bir kişi olduğu hakkında fikir edinmelidirler.
- (.....) Evlenen kişilerin yüzük takması dini bir zorunluluktur.

ETKİNLİK

HZ. PEYGAMBER (s.a.v.) AİLE HAYATINDA NASIL BİRİYDİ?

Aşağıdaki davranış modellerini, verilen cümlelere uygun düşecek şekilde boşluklara yerleştiriniz.

Vefalıydı	Şakalaşırđı	Temizlenen ve temizleyendi
Sevgisini söylerdi	Yardımseverdi	İstişare ederdi
Koruyup gözetendi	Anlayışlıydı	Hoş görendi
Akrabalık bağını kesmezdi	Namaza sürekli davet ederdi	

.....	HZ. HATİCE (r.a.) validemizin vefat etiğı seneye “Hüzün Yılı” adını veren, onun arkadaşlarına hürmet gösterip ikramda bulunan ve Mekke Fethi sırasında gelip kabrini ziyaret eden bir eştı.
.....	Hicret sonrası ilk fırsatta ailenin geride kalan fertlerini Medine’ye aldırın ve yetimleri himaye eden bir aile büyüğüdü.
.....	Günlük işlerini başkasına yük olmadan kendi hallederdi.
.....	Hanımıyla koşu yarışı yapar ve kıskandığı zaman onu sakinleştirmesini bilirdi.

“En çok kimi seviyorsun?” sorusuna “Aişe” diye cevap vermekten çekinmezdi.

Hanımlarına danışıp makul çözümleri uyguları.

Hız. Aişe (r.a.) istediğı için mescitte gösteri yapan Habeşlileri onunla izlerdi.

Dişlerini sık sık misvaklar, abdest alır ve guslü emrederdi.

Yengesine (Ebû Talib’in hanımı), sütannesine yıllar sonra bile hürmet ederdi

Kızı Fatıma ile damadı Ali’ye sabah namazında seslenirdi.

Torunları hutbedeyken yanına geldiklerinde onları dizine alıverirdi. Namaz kılarken sırtına çıktıklarında ses etmezdi.

6. ÜNİTE

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. “Uluslararası ilişkiler” kavramının kapsamı içerisine neler girer? Araştırınız.
2. Bir devletin, dışa kapalı bir şekilde, dünyadaki diğer devletlerle irtibat içerisinde olmadan varlığını devam ettirmesi mümkün müdür? Düşününüz.
3. Günümüzde yapılan savaşların sivil vatandaşlara olan etkilerini araştırınız.

1. Dış Politikanın Önemi

Allah Teala (c.c.), kullarını dünya ve ahiret saadetine ulaştırmak için her topluma bir uyarıcı, bir peygamber göndermiştir. Bu peygamberler, gönderilmiş oldukları toplumları içinde bulundukları cehalet karanlığından kurtarıp iman aydınlığına ulaştırmak için gayret sarf etmişlerdir. Bu peygamberlerin sorumluluk alanları ise sadece gönderilmiş olduğu toplumu uyarıp Allah Teala'nın (c.c.) emir ve yasaklarını tebliğ etmektir. Bu sebeple Peygamber Efendimiz'den (s.a.v.) önceki dönemlerde aynı zamanda yaşayan fakat farklı toplumlara gönderilen peygamberler olmuştur. Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. Lut (a.s.), Hz. Musa (a.s.) ve Hz. Harun (a.s.), Hz. Yakub (a.s.) ve Hz. Yusuf (a.s.) aynı dönemde yaşamış olan peygamberlere örnek olarak verilebilir.

ARAŞTIRALIM

Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen peygamberleri ve hangi kavimlere gönderildiklerini araştırıp aşağıya yazalım.

.....

.....

.....

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ise diğer peygamberlerden farklı olarak bütün insanlığa uyarıcı olarak gönderilmiştir. O peygamberlerin sonuncusudur. Ondan sonra başka peygamber gelmeyecektir. Dolayısı ile onun sorumluluğu, kıyamete kadar, bütün dünyayı kapsamaktadır. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) peygamberliğinin bütün âlemi kuşattığını Kur'an-ı Kerim'deki şu ayeti kerimelerden anlayabiliriz:

“De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepini- ze, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın elçisiyim.”¹

“Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönder- dik.”²

“Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler.”³

Bu sorumluluğun bilincinde olan Peygamber Efendimiz (s.a.v.), öncelikle İslamı duyurmak ve tebliğ vazifesini yerine getirmek için Arapların dışındaki diğer devlet ve milletlerle irtibata geçmiş ve onlarla olumlu ilişkiler geliştirme gayreti içerisinde olmuştur.

Ayrıca hicretin ardından Medine şehri bir İslam devleti haline gelmiştir. Bu devletin tanınması ve resmiyet kazanması, iktisadi faaliyetlerini sürdürebilmesi için diğer devletlerle görüşmeler ve anlaşmalar yapılması gerekmektedir. Bu sebeple Peygamber Efendimiz (s.a.v.), yakın uzak demeden, Habeşistan, Mısır, Bizans, İran gibi zamanın büyük devletleri ve çevre kabileler ile irtibat halinde olmuştur.

1 Araf suresi, 158. ayet.

2 Enbiya suresi, 107. ayet.

3 Sebe suresi, 28. ayet.

2. Uluslar Arası Anlaşmalar

a) Medine Sözleşmesi:

ARAŞTIRALIM

Ensar ve muhacirler arasındaki güzel kardeşlik örneklerini araştırarak sınıfımızda paylaşalım.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Medine'ye hicret ettiğinde, Medine toplumu tam bir dayanışma ve bütünlük içerisinde değildi. Medine toplumu, Araplar, Yahudiler ve Hıristiyanlardan oluşan karma bir toplumdur. Medine'de yaşayan Araplar, Evs ve Hazreç adlı iki kardeşin soyundan türeyen iki kabileden oluşmaktaydı. Bu iki kabile arasında kanlı kardeş kavgaları süregelmekteydi.

Yahudiler ise Beni Kaynuka (Kaynuka oğulları), Beni Nadir (Nadir oğulları) ve Beni Kurayza (Kurayza oğulları) adında üç ana kabileye ayrılmıştı. Bu üç kabile arasında da birlik ve beraberlik yoktu. Menfaatlerine uygun bir şekilde Evs ve Hazreç kabileleri ile işbirliği içine giriyorlar ve onların düşmanlarını kendilerine düşman kabul ediyorlardı. Hıristiyanlar ise yok denecek kadar az sayıda idi.

Gerek Araplar ve gerekse Yahudiler arasında her bir kabile, müstakil bir hukuki birlik oluşturuyor ve bizzat kendi başkanları dışında başka bir siyasi otorite tanımıyorlardı.

Bu karışıklığa son verip Medine içerisinde bir düzen kurulmalıydı. Aynı zamanda adalet, eğitim, maliye, askerlik ve din alanlarında bir takım kurumlar oluşturarak toplum hayatını teşkilatlandırmak gerekmektedir.

Medine Sözleşmesi (Temsili)

Bu anayasa, ilk İslam Devletinin anayasası olmakla birlikte yeryüzünde bir devletin ortaya koyduğu **ilk yazılı anayasa** olma özelliğini de taşımaktaydı. Anayasa 47 maddeden oluşuyordu.⁴ Bu maddeler özet olarak şöyledir:

- Mü'minler bir ümmettir.
- Bozgunculuk yapılmayacak ve başkalarının haklarına tecavüz edilmeyecektir.
- Cinayet işlenmeyecek ve kan diyetleri kabileler arasında eşit olarak ödenecektir.
- Medine içinde ve dışında güvenlik sağlanacaktır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ilk adım olarak Medine'nin yerli halkı Evs ve Hazreçli Müslümanlarla (Ensar) Mekke'den Medine'ye hicret etmiş olan muhacirler arasında kardeşlik akdi gerçekleştirdi.

Böylece uzun zamandır süregelen Evs ve Hazreç kabileleri arasındaki düşmanlık sona erdirildi. Ardından hem Müslüman sahabilerle hem de henüz Müslüman olmayan diğer Medine halkı ile fikir alışverişinde bulundu. Hep birlikte Enes (r.a.)'ın evinde toplandılar ve bir şehir-devlet yapısı ortaya çıkartmak için anlaştılar. Bu anlaşma sonucunda bir anayasa ortaya konuldu.

⁴ Bu anayasanın tam metni için bkz. Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C. 1, s. 202-210.

- Yahudiler din hürriyetine sahip olacaktır. Herhangi bir savaş olursa taraflar birbirlerine yardım edecektir.
- İki taraf da müşrikleri himaye etmeyecektir.
- Medine içinde savaş yasaktır. Dışarıdan bir saldırı olursa taraflar bölgelerini koruyacaklar, Medine birlikte savunulacaktır. Bir tarafın yaptığı anlaşmayı diğer taraf da kabul edecektir.
- Anlaşmazlık çıkarsa mesele Allah (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) arz edilecek, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in verdiği hükme riayet edilecektir.

Bu anlaşmanın neticesinde Medine’de siyasi birlik sağlanmış oldu.

DÜŞÜNELİM

Medine sözleşmesinin maddelerinin Medine’deki birlik ve beraberliğe ne gibi katkılar sağlayabileceğini düşünüp fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

b) Hudeybiye Anlaşması

Müslümanlar ve Mekkeli müşrikler arasında yapılan savaşlar her iki tarafın da yıpranmasına sebep olmuştu. Geçim kaynağının büyük çoğunluğu ticaret olan Mekkelilerin kuzey ticaret pazarları (Suriye, Mısır, Irak) ile ilişkileri kesilmişti. Bu sebeple iktisadi durumları ciddi manada zayıflamıştı. Bunun yanında o sene (hicri 5. yıl) Mekke’yi kuraklık vurmuştu.

Müslümanlar için de durum bundan pek farklı değildi. Medine’nin güneyinde saldırmak için sürekli tetikte bekleyen bir Mekke, kuzeyinde ise meslek ve hünelerleri yağmacılık olan Gatafan ve Fezare kabileleri ile Hayber Yahudileri bulunuyordu. Yani, yeni yeni teşekkül etmekte olan Medine İslam Devleti, iki ateş arasında idi. Bu iki düşmandan da kurtulmak gerekiyordu. Bunun en iyi yolu iki taraftan biri ile anlaşma sağlamaktı. Anlaşma sağlamaya en müsait olan taraf ise güçlü akrabalık bağları bulunan Mekkelilerdi.

Anlaşma zeminin oluşması için ilk adım Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tarafından geldi. Kıtık içerisinde olan Mekke tahıl ihtiyacını Necd bölgesindeki Yemame’den karşılamakta idi. Yemame’nin reisi Sümame ise Müslüman olmuş ve Mekkelilere tahıl ürünlerini ihraç etmiyordu. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu yasağı kaldırarak Mekke’ye tahıl gönderilmesine izin verdi.⁵ Ardından Mekke’de fakirler arasında dağıtılmak üzere 500 dinar gibi önemli miktardaki bir parayı Mekke’ye gönderdi. Ayrıca Mekke’nin reisi Ebu Süfyan’a büyük miktarda hurma göndererek bu hurma

Hudeybiye kuyusu (Mekke-i Mükerrreme’ye yaklaşık 17 km. uzaklıktadır.). Hudeybiye Anlaşmasının yapıldığı yer.

⁵ İbn-i Hişam, s.997-998.

ile Mekkelilerin ellerinde kalmış bulunan derileri değış tokuş etme teklifinde bulundu.⁶ Son olarak Efendimiz (s.a.v.), Ebu Süfyan'ın Habeşistan'da muhacir olan ve kocası irtidat ettiğı için boşanmış olan kızı Ümmü Habibe (r.a.) ile evlendi.⁷

YORUMLAYALIM

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) atmış olduğı bu adımlara bakarak **"Sulh da-ima hayırlıdır..."** (Nisa suresi, 128. ayet) ayetini yorumlayalım.

Bütün bu barış adımlarından sonra Peygamber Efendimiz (s.a.v.), herkesin önünde o yıl Mekke'ye hacca gitmek niyetinde olduğunu ilan etti. Yaklaşık bin dört yüz kişi ile yola çıktı. Resûlullah (s.a.v.), hiçbir savaş niyeti taşımadığını göstermek üzere Medine'den silah kuşanmamış olarak ayrıldı.

Mekkeliler bu durum karşısında nasıl bir tutum sergileyeceklerini bilemez haldeydiler. Bu şaşkınlık içerisinde Mekke'nin batı tarafında 15 km. ka-

dar uzaklıktaki geçit bölgesi olan Hudeybiye denilen mevkide toplandılar. Müslümanlar da buraya gelip konakladılar ve derhal siyasi görüşmeler başladı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) karşılığı ne olursa olsun bir barış anlaşması için buraya gelmişti. Fakat Mekkeliler ortamı germekten geri durmuyorlardı. 40-50 kişilik bir grup çıkararak Müslüman ordugahını ok ve taş atışları ile taciz ettiler. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bunları affetti.⁸ Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) elçi olarak göndermiş olduğı Hıraş bin Ümeyye'nin devesini dizlerinden keserek katlettiler.⁹ Bunu da önemsemeyip ikinci bir elçi olarak Hz. Osman'ı (r.a.) gönderdi. Mekkeliler, Hz. Osman'ı (r.a.) hapsedtiler. Hatta bir müddet sonra Hz. Osman'ın (r.a.) öldürüldüğü şeklinde bir haber yayıldı. Bütün bu tahrikler Peygamber Efendimiz'i (s.a.v.) büyük bir üzüntüye sevk ettiyse de soğukkanlılığını asla kaybetmedi. Oradaki bir ağacın altına oturarak sonuna kadar dövüşeceklerine dair sahabilerinin her birinden söz aldı. Bu söze **Beyatü'r-Rıdvan** ya da **Hudeybiye Beyati** denir. Bunu gören Mekkeliler durumun ciddiyetini kavrayarak Süheyl bin Amr başkanlığında yetkili bir heyet gönderdiler. Bu heyet öncelikle Hz. Osman'ın (r.a.) öldürülmediğini bildirdi. Ardından görüşmeler başladı. Uzun ve hararetli geçen münakaşalar oldu. Anlaşmanın başına "Bismillahirrahmanirrahim" yerine Arapların İslam öncesi alışkanlığı olan "Bismikellahümme" ibaresi yazıldı. "Allah'ın Resulü Muhammed" ibaresine de itiraz edilince "Abdullah'ın oğlu Muhammed" şeklinde yazıldı. Anlaşma maddeleri şu şekilde belirlendi:

- Anlaşmanın süresi on yıldır.
- Müslümanlar Kâbe'yi bu yıl ziyaret etmeyecekler, bu ziyaret bir yıl sonra yapılacaktır. Ziyarete gelenler Mekke'de üç kalacak, bu zaman zarfında müşrikler Mekke dışına çıkacaktır.
- Kureyşlilerden biri, Müslüman olarak dahi olsa Medine'ye sığındığı takdirde iade edilecek, fakat Medine'den Mekke'ye sığınan biri iade edilmeyecektir.
- Diğer Arap kabileleri dilerlerse Müslümanların tarafına, dilerlerse Kureyşlilerin safına katılabilecektir.

İlk bakışta Müslümanların aleyhine gibi görünen bu antlaşmayı kabul etmekle Peygamber Efendimiz (s.a.v.), daha sonra yaşanan olaylar ile antlaşmanın lehlerine dönmesi sonucu ne kadar ileri görüşlü olduğunu da göstermiş oldu. Çünkü bu anlaşma sayesinde Mekkeliler, Medine İslam Devletini muhatap olarak kabul etmişlerdir. Hayber Yahudileri müttefikleri olan Mekkelilerden koparılmıştır. Bu

⁶ Serahsi, Mabsut, X, 91-92.

⁷ İbn-i Hişam, 783.

⁸ Taberi, I, 1542.

⁹ İbn-i Hişam, s. 745.

anlaşmadan sonra Müslümanların sayısı o zamana kadar olan Müslüman sayısının iki katı olmuştur. Zaten bu anlaşmanın akabinde Medine'ye dönülürken, bu anlaşmanın büyük bir başarı ve fethin başlangıcı olduğunu ifade eden Fetih suresinin ilk üç ayeti indirilmiştir:

“Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik. Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir. Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder.”

3. İslama Davet Mektupları

a) Mısır Hükümdarı Mukavkıs'a Mektubu:

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), komşu ülkeleri İslam'a davet etmek için o ülkelerin hükümdarlarına mektuplar göndermiştir. O dönemde Mısır Koptların yönetimi altında idi ve hükümdarlarına Mukavkıs deniliyordu. Efendimiz (s.a.v.), **Hatib bin Ebi Belta'a** ile Mısır Mukavkısına şu mektubu göndermiştir:

Mukavkıs, bu mektuba, Arabistan'dan bir peygamber çıkma ihtimalini düşünmediğini belirterek cevap vermiş ve İslam'ı kabul etmemiştir. Buna rağmen, nazik bir şekilde davranarak Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) bazı hediyeler göndermiştir.

“Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla!

Allah'ın (c.c.) kulu-kölesi ve Resûlü Muhammed'den Kiptilerin Büyük Başkanı el-Mukavkıs'a:

Allah'ın (c.c.) selâmı, hidâyet yoluna girmiş bulunan kimse üzerine olsun! Buna göre ben seni, tam bir İslam daveti ile (İslam'a) çağırıyorum. İslam'a gir, sonunda emniyet ve selâmet içinde olursun ve Allah (c.c.) sana iki defa sevap verecektir. Şayet bundan kaçınacak olursan, bütün Kiptilerin günahı senin üzerinde toplanacaktır. Ve (siz) ey (mukaddes) Kitap sahipleri! Gelin, sizinle bizim aramızda müşterek olan tek bir kelimedeyi, yani Allah'tan (c.c.) başka hiç bir ilaha tapmamak, O'na hiç bir şeyi şerik ve ortak koşmamak, Allah'tan (c.c.) başka aramızdan hiç bir kimseyi âmir ve efendi yapmamak (hususunda) birleşelim. Şayet onlar sırtlarını dönüp (bundan) kaçınacak olurlarsa şöyle deyiniz:

“ – Siz şâhit olun ki kesinlikle bizler, (Allah'a) itaat edip teslim olan müslümanlarız.” (Al-i İmran suresi, 64. ayet.)

Muhammed Hamidullah, El- Vesaiku's-Siyasiyye, No: 49.

b) Gassanilere Gönderilen Mektup:

İslama davet edilen komşu krallar arasında Gassanilerin kralı Haris bin Şemir de vardır. Gönderilen mektup şu şekildedir:

*"Bismillahirrahmânirrahîm!
Allah'ın Resûlü Muhammed'den (s.a.v.), Hâris b. Ebî Şimr'e!
Doğru yolda gidenlere, Allah'a (c.c.) iman ve Peygamberini tasdik edenlere selam olsun!
Ben seni, eşi, ortağı olmayan bir Allah'a (c.c.) imana davet ediyorum.
Davetimi kabul edersen, hükümdar olarak yine mülkünde kalacaksın!"*

A.g.e. no: 37.

Bu mektubu alan Gassani kralı Haris, kibre kapılarak Medine'ye bir ordu çıkaracağı tehdidinde bulundu. Fakat Bizans imparatorundan gerekli desteği göremeyince bunu gerçekleştirememiştir. Bu mektuptan başka Peygamber Efendimiz (s.a.v.), elçisi Haris bin Umeyr'i, Busra Valisine göndermiştir. Diğer bir Gassani reisi olan Şurahbil bu elçiye kendi topraklarından geçerken katletmiştir. Bu sebeple Busra Valisinin ismi ve ona gönderilen mektubun içeriği hakkında bir bilgi yoktur.¹⁰

c) Bizans İmparatoru Heraklius'a Gönderilen Mektup:

İslam'a davet mektuplarından bir diğeri Bizans İmparatoru Heraklius'a, elçi **Dihyetü'l Kelbi** ile gönderilmiştir. Mektup şöyledir:

*"Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla!
Allah'ın (c.c.) kulu-kölesi ve elçisi Muhammed'den Rûm'ların Başbuğu Heraklius'a:
Allah'ın (c.c.) selâmı, hidâyet yoluna girmiş bulunan kimse üzerine olsun! Buna göre ben seni tam bir İslâm dâveti ile (İslâma) çağırıyorum. İslâma gir, sonunda emniyet ve selâmet içinde olursun. Ve Allah (c.c.) sana iki defa sevap verecektir, şayet bundan kaçınacak olursan, köylülerin (yani tebeanın) günahları da senin üzerinde toplanacaktır. Ve "(Siz) ey (Mukaddes) Kitap sâhipleri! Gelin, sizinle bizim aramızda müşterek olan bir tek kelimede, (yani) Allah'tan (c.c.) başka bir tanrıya tapmamak, O'na hiç bir şeyi şerik ve ortak koşmamak, Allah'tan (c.c.) başka aramızdan hiç bir kimseyi âmir ve efendi yapmamak (hususunda) birleşelim. Şayet onlar sırtlarını dönüp (bundan) kaçınacak olurlarsa şöyle deyiniz:
"– Siz şâhit olun ki kesinlikle bizler, (Allah'a) itaat edip teslim olan müslümanlarız."
(Al-i İmran suresi, 64. ayet.)*

Muhammed Hamidullah, el-Vesaiku's-Siyasiyye, no: 26.

¹⁰ Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C. I, s. 330.

Heraklius, elçiye saygı ve itibar gösterse de Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) davetini kabul etmemiştir. Bu arada Heraklius durumu daha iyi tetkik etmek için Hz. Muhammed'i (s.a.v.) tanıyan birilerinin olup olmadığını araştırmıştır. Bu sırada ticaret için Suriye'de bulunan Ebu Süfyan ve arkadaşları Heraklius'un huzuruna getirilmişti. Ebu Süfyan ile aralarında geçen konuşma şöyledir:

Heraklius : Peygamber'im diyen bu zata nesebçe en yakın olan hanginizdir?

Ebu Süfyan : Nesebce en yakınları benim.

Bunun üzerine **Heraklius:** Onu bana yakın getiriniz. Arkadaşlarını da yakına getiriniz, lakin arkasından dursunlar.

(Daha sonra tercumanına dönüp dedi ki:)

Heraklius : Bunlara söyle. Ben bu zat hakkında bu adamdan (bazı şeyler) soracağım. Bana yalan söylerse onu tekzip etsinler.

Ebû Sufyân: Vallahi arkadaşlarım yalanımı ötede beride söylerler diye utanmasaydım, onun (yani Peygamber) hakkında yalan uydururdum. Ondan sonra bana ilk sorduğu şu oldu:

Heraklius : Sizin içinizde nesebi nasıldır?

Ebû Sufyân : Onun içimizde nesebi pek büyüktür.

Heraklius : Sizden bu sözü ondan evvel söylemiş (yani ondan evvel peygamberlik iddiasında bulunmuş) hiçbir kimse var mıydı?

Ebû Sufyân : Yoktu.

Heraklius: Babaları içinde hiçbir hükümdar gelmiş midir?

Ebû Sufyân : Hayır.

Heraklius : Ona tabi olanlar halkın şereflipleri mi, yoksa zayıfları mıdır?-

Ebu Süfyan : Halkın zayıf olanlarıdır.

Heraklius : Ona tabi olanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu?

Ebu Süfyan : Artıyorlar.

Heraklius : İçlerinde onun dinine girdikten sonra beğenmemezlikten dolayı dininden dönenler var mıdır?

Ebu Süfyan: Yoktur.

Heraklius: Şu dediğini demezden (yani dine davetten) evvel, hiç yalan ile itham ettiğiniz oldu mu?

Ebu Süfyan: Hayır.

Heraklius: Hiç verdiği sözden döner mi?

Ebu Süfyan: Hayır, ancak biz şimdi onunla bir müddete kadar mütareke halindeyiz. Bu müddet içinde ne yapacağımızı bilmiyoruz.

(Ebû Sufyân dedi ki: O'nun hakkında kötüleyecek bu sözden başkasını bulamadım.)

Heraklius: Onunla hiç harb ettiniz mi?

Ebu Süfyan: Evet, ettik.

Heraklius: Onunla harbiniz nasıldır?

Ebu Süfyan: Kimi savaşta o bize zarar verir, kiminde biz ona zarar veririz.

Heraklius: Size ne emrediyor?

Ebu Süfyan: Bize yalnız Allah'a (c.c.) ibadet ediniz, hiçbir şeyi O'na ortak etmeyiniz. Dedelerinizin inanıp söyleye geldikleri şeyleri terk ediniz, diyor. Bize namazı, doğruluğu, iffetliliği ve akrabayı görüp gözetmeyi emrediyor.

Bunun üzerine Heraklius tercümana dedi ki: “Ona söyle, nesebini sordum, içinizde yüksek nesebli olduğunu beyan ettin. Peygamberler de zaten böyle kavimlerinin neseb sahipleri içinden gönderilirler. İçinizden bu sözü ondan evvel söylemiş hiçbir kimse var mıydı diye sordum; hayır dedin. Ondan evvel bu sözü söylemiş bir kimse olsaydı, bu da kendisinden evvel söylenilmiş bir söze tabi olmuş bir kimsedir, diyebilirdim diye düşünüyorum. Babaları içinde hiçbir hükümdar gelmiş midir diye sordum; hayır dedin. Babaları içinden bir hükümdar olsaydı, bu da babasının mülkünü geri almaya çalışan bir kimsedir diye hükmederdim diyorum. Bu davasına kalkışmadan evvel onun bir yalanını gördünüz mü diye sordum; hayır dedin. Ben ise muhakkak biliyorum ki (önceden) halka karşı yalan söylememiş iken (sonradan) Allah’a (c.c.) karşı yalan söylemeğe cür’et edemezdi. Ona tabi’ olanlar halkın eşrafı mı, yoksa zayıfları mı diye sordum; ona tabi olanlar insanların zayıfları olduğunu söyledi. Resullerin tabileri de (zaten) onlardır. Ona uyanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu diye sordum; artıyorlar dedin. İman işi de tamam oluncaya kadar hep bu şekilde gider. İçlerinde onun dinine girdikten sonra beğenmemelikten dolayı dininden dönen var mıdır diye sordum; hayır dedin. İman edenler imanın lezzetini aldıktan sonra dinlerinden dönmezler. Hiç ahde vefasızlık eder mi diye sordum; hayır dedin. Peygamberler de böyledir; verdikleri sözden dönmezler. Size ne emrediyor diye sordum. Yalnız Allah’a (c.c.) ibadet edip, O’na hiçbir şeyi ortak kılmamayı size emrettiğini, putlara ibadetten sizleri nehyettiğini, aynı şekilde namaz ile doğruluk ve iffetliliği emrettiğini söyledi. Eğer bu dediklerin doğru ise şu ayaklarımın bastığı yerlere yakında o zat malik olacaktır. Zaten bu peygamberin zuhur edeceğini bilirdim. Lakin sizden olacağını tahmin etmezdim. Onun yanına varabileceğimi bilsem, onunla buluşmak için her türlü zahmete katlanırdım. Yanında olaydım (hizmet arz ederek) ayaklarını yıkardım!”¹¹

d) İran Kisrasına Gönderilen Mektup:

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), İran Kisrasına, elçisi **Huzafe es-Sehmi** ile şu mektubu göndermiştir:

“Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla!

Allah’ın Resûlü Muhammed’den İran’lıların Büyük Başkanı Kisrâ’ya:

Hidâyet yoluna girip tâbi olana, Allah’a (c.c.), O’nun Resulüne iman edene, Allah’tan (c.c.) başka tanrı olmadığına, onun bir tek ve ortaksız bulunduğuna, Muhammed’in onun Resulü ve kulu-kölesi olduğuna şehâdet edip bunu kabul edene selâm olsun! Buna göre ben seni tam bir İslam daveti ile (İslama) çağırıyorum. Zirâ ben, kim olursa olsun can taşıyan herkese belli bir tehlikeyi haber verip bunları uyandırmak ve inanmayanlar üzerinde Allah’ın (c.c.) sözünü gerçekleştirmek için istisnâsız bütün insanlara gönderilmiş bir Allah Resûlüyüm (s.a.v.). O halde sen İslam’a gir, sonunda emniyet ve selamet içinde olursun! Şayet kaçınacak olursan, bu halde hiç şüphesiz Mecûsîlerin günahı senin üzerinde toplanacaktır”

Muhammed Hamidullah, el- Vesaiku’s-Siyasiyye, no: 53.

11 Buhari, Bedül Vahy, 6.

Elçi, Kisranın huzuruna çıktığında Kisra, mektubun okunmasını ister. Fakat okuma son bulmadan tercümanı durdurur ve mektubun başındaki hitap cümlesini gururuna yediremediğinden öfkeye kapılıp mektubu yırtar.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) bu davranış karşısındaki tepkisi sadece şunu demek olmuştur: "O bizim mektubumuzu nasıl yırttıysa Allah (c.c.) da onun saltanatını yırtсын!.."

e) El Ahsa (Bahreyn) Valisi el Münzir'e Gönderilen Mektup:

Bu mektubu Peygamber Efendimiz (s.a.v.), **Ala ibnü'l-Hadrami** ile göndermiştir. Mektup şöyledir.

'Bismillahirrahmanirrahim.

Allah Resulü Muhammed'den, El-Münzir b. Sava'ya! Selam üzerine olsun. Seni, kendisi dışında hiçbir ilah olmayan tek bir Allah'a (c.c.) hamd etmeye çağırıyorum ve ilan ediyorum ki O'ndan başka hiçbir ilah yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve Resulüdür. Sana Kadir-i Mutlak ve Şanı yüce Allah'ı (c.c.) hatırlatırım ki zira kim iyi bir nasihate kulak verirse kendi iyiliği içindir; ve kim benim elçilerime itaat eder ve emirlerine uyarsa bizzat bana itaat etmiş olur. Ayrıca, kim onlar hakkında iyi düşünürse benim hakkımda iyi düşünmüş olur. Muhakkak benim elçilerim seni övmüşlerdir. Ben de senin halkına şefaatinin kabul ediyorum. İmdi, Müslüman olmadan evvel sahip oldukları şeyleri Müslümanların elinde bırak. Ve ben suçluları affediyorum. İmdi sen de onların pişmanlıklarını kabul et. Biz ise sen iyi davrandığın sürece seni görevden azletmeyeceğiz. Aksine, kim ki Yahudilik ya da Mecusilikte ısrar ederse cizyeye tabi olacaktır.'

A.g.e. no: 57.

Bu mektubu alan Vali el Münzir İslamı kabul etmiş ve Peygamber Efendimiz'le (s.a.v.) başka yazışmalarda da bulunarak bundan sonra ne yapması gerektiğini sormuştur. Ardından kendisine gelen emirler doğrultusunda hareket etmiştir.

f) Uman Melikleri Ceyfer ve Abd'e Gönderilen Mektup:

Bu mektubu **Amr bin el-As** götürmüştür. Mektup şöyledir:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla,

Allah Resulu Muhammed'den, Culanda'nın iki oğulları Ceyfer ve Abd'e: Selam, hakikat yoluna tabi olanlar üzerine olsun! Sizin her ikinizi İslam'ın davetine çağırıyorum. İslam'a tabi olun ve kurtuluşa erin. Zira ben, Allah'ın (c.c.) tüm canlıları uyarmak üzere ve vaadini kafirler üzerine tamamlaması için tüm insanlığa gönderdiği elçisiyim. Şimdi, eğer her ikiniz de İslam'ı tanırsanız, her ikinize de iktidar vereceğim. Ama ikiniz de (İslam'ı) kabul etmeyi reddederse, ikinizin de krallığı sizden uzaklara yok olup gidecektir. Süvarilerim, ülkenizde ordugah kuracaklar ve peygamberlik vasfım krallığınıza galip gelecektir."

A.g.e. no: 76.

Bu mektubu alan her iki başkan da İslam'ı kabul etmişlerdir. Kendileri yönetimde kalmakla birlikte Amr bin el-As onlara yardımcı olmuştur.

4. Savaş ve Barış

İslam, her şeyden önce barışı tercih eder. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) tebliğ hayatı yirmi üç sene sürmüştür. Bunun ilk on dört senesinde savaşa kesinlikle izin verilmemiştir. Müslümanların meselelerini anlaşılarak ve barış yolu ile çözmesi istenmiştir. Bu konudaki ayeti kerimede şöyle buyrulur:

“Bir kötülüğün cezası ona denk bir kötülüktür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa onun mükâfatı Allah'a aittir. Doğrusu O, zalimleri sevmez.”¹²

Bu konuda karşımıza cihat kavramı çıkmaktadır. Cihatla savaş kavramları ise eş anlamlıymış gibi kullanılmaktadır. Bu doğru değildir.

İslam'ın doğru anlaşılması, anlatılması, sevdirilmesi için ortaya konulan her türlü gayret cihadın kapsamına girmektedir. Savaş ise gerektiğinde İslam düşmanları ile yapılan fiilî mücadelenin sadece bir kısmıdır. Savaş ancak bir mecburiyet sonucu, yani başka türlü hareket etme imkânı kalmadığı zaman söz konusu olur. Yani cihad, savaşı da içine alan bir harekettir. Fakat savaş kelimesi, cihadın ihtiva ettiği manayı tamamen kapsamaz.¹³ İslami literatürde ‘dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslam'ı tebliğ, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek’ şeklindeki genel ve kapsamlı anlamı yanında fıkıh terimi olarak daha çok Müslüman olmayanlarla gerektiğinde savaş anlamına gelen cihadın belirgin gerekçesi şudur: **“Size savaş açanlarla Allah yolunda siz de savaşın, ancak (sakın) aşırı gitmeyin.”¹⁴**

İslam'da savaşa, yalnızca bazı durumlarda belirli şartlar çerçevesinde izin verilmiştir. Herhangi bir Müslüman veya bir grup, İslam adına istediği zaman savaş ilan edemez, kendi kendine karar verip, terör ve intihar saldırısı düzenleyemez, Gayrimüslimlerle savaşı ise ancak devlet başkanı, belirli gerekçelere binaen ilan edebilir. Devlet başkanının ileri sürebileceği gerekçeler şunlardır:

1. Müdafaa/Savunma Savaşı (Meşrû Müdafaa)

“Kendilerine savaş açılan müminlere, savaşmaları için izin verildi. Çünkü onlar zulme maruz kaldılar. Allah onlara zafer vermeye elbette kadirdir.”¹⁵

“Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın. Fakat haksız yere saldırmayın. Muhakkak ki Allah haddi aşanları sevmez.”¹⁶

¹² Şura suresi, 40. ayet.

¹³ Davut Ayduz, www.yeniumit.com.tr/konular/detay/islamda-savas-ve-baris

¹⁴ Bakara suresi, 190. ayet.

¹⁵ Hac suresi, 39. ayet.

¹⁶ Bakara suresi, 190. ayet.

2. Zulmü Durdurmak veya Haksızlığa Uğrayan Müslümanlara Yardım Savaşı

3. İrşad Hürriyeti

İslam'da savaş ve cihad, İslam dinini irşat etme hürriyeti engellenirse o hürriyeti korumak ve sağlama almak için yapılır.

4. Yapılmış Bir Barış Anlaşmasının Düşman Tarafından Bozulması Sonucu Başlayan Savaş

“Eğer anlaşmadan sonra yeminlerini bozarlar, bir de dininize hücum ederlerse artık kâfir güruhunun o öncüleri ile savaşın! Çünkü onların gerçekte artık yeminleri ve ahitleri kalmamıştır. Umulur ki hiç değilse bu durumda, inkâr ve tecavüzlerinden vazgeçerler. Ahitlerini ve yeminlerini bozup Peygamber'i vatanından sürmeye teşebbüs eden bir toplulukla savaşmayacak mısınız ki aslında savaşı size karşı ilk başlatanlar da onlar olmuşlardı. Ne o, yoksa onlardan korkuyor musunuz? Ama eğer mümin iseniz, asıl Allah'tan çekinmeniz gerekir.”¹⁷

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bizzat 29 gazveye katılmış, bunların 16 tanesinde fiili olarak hiçbir çatışma çıkmamıştır. Taraflar karşılıklı anlaşma yapmıştır. Diğer 13 gazvede ise fiili çatışmaya girmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu gazvelerde ise toplam 140 Müslüman şehit olurken düşmanlardan 335 kişi ölmüştür.¹⁸

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), herhangi bir askeri birliği sefere göndereceği zaman kumandana, Allah'a (c.c.) karşı takvalı, yanındaki Müslümanlara karşı hayırlı olmasını ve iyi davranmasını tavsiye eder, sonra da şöyle buyururdu:

“Allah'ın (c.c.) ismi ile, Allah (c.c.) yolunda gaza ediniz! Allah'ı (c.c.) tanımayanlarla çarpışınız! Ganimet mallarına hıyanette bulunmayınız! Zulmetmeyiniz. Mûsle (kulak, burun gibi azaları keserek işken-ce yapmak) yapmayınız. Çocukları öldürmeyiniz!”¹⁹ Diğer rivayetlerde de Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“...Çocukları, mabetlerine çekilip ibadetle meşgul olan kişileri ve yaşlıları öldürmeyiniz! Kiliseleri yakıp yıkmayınız, ağaçları kesmeyiniz!” buyurmuş ve binaların yıkılmasını da yasaklamıştır.²⁰

YORUMLAYALIM

Mr. B. H. Tawansend, 31 Ocak 1943 senesinde Hindistan'da yayımlanan günlük bir İngilizce gazetede neşrettiği makalesinde II. Dünya savaşında yaralananların 37. 513. 886 kişi, ölenlerin ise 8.543.515 kişi olduğunu kaydetmiştir.

Hiroşima Belediye Başkanının 20 Ağustos 1949 yılında radyoda yaptığı konuşmaya göre, 6 Ağustos 1945 tarihinde Hiroşima'da tek bir bomba ile ölen Japonların sayısı 210.000-240.000 arasındadır.

¹⁷ Tevbe suresi, 12-13. ayetler.

¹⁸ Prof. Dr. Hamidullah, Hz. Peygamberin Savaşları, İstanbul, 1991.

¹⁹ Müslim, Cihad, 3.

²⁰ Taberani, Evsat, I, 48/135.

Bir gazvede bir kadının öldürüldüğünü gören Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buna çok üzülmüş, kadınların ve çocukların öldürülmesini yasaklamıştır.²¹

Görüldüğü gibi İslam, savaşta ölçülü, adaletli ve insaniyetli davranmayı, hiçbir zaman aşırı gitmeyi emretmektedir. Zira Allah (c.c.) şöyle buyurur:

“Size karşı savaş açanlara, siz de Allah yolunda savaş açın. Sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırıları sevmez.”²²

a) Bedir Gazvesi (Hicretin 2. Yılı, M.624):

Müslümanların Medine’ye hicret etmesi Mekkeli müşrikleri oldukça rahatsız etmişti. Onları Medine’de rahat bırakmaya niyetleri yoktu. Bu sebeple ya Medine’nin yerli halkı olan ensarı tehdit ediyorlar ya da Medine yakınlarına kadar gelip orada otlayan sürülere zarar vererek Müslümanları taciz ediyorlardı. Bu tahrik ve saldırılar üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Abdullah bin Cahş komutasındaki sekiz kişiden oluşan küçük bir askeri birliği çevreyi kontrol etmek üzere Batn-ı Nahle denilen mevkiye yolladı.²³ Abdullah ve arkadaşları Batn-ı Nahle’ye ulaştıklarında Kureys’e ait olan bir ticaret kervanı ile karşılaştılar. Aralarında çıkan çatışma sonucu müşriklerden biri öldürüldü, iki tanesi de esir alındı. Kervanın mallarına da el koyarak Medine’ye Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) yanına döndüler. O sırada haram aylar içerisinde idiler. Fakat Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Abdullah’a, *“Ben size haram aylarda savaşmayı emretmemiştim”* dedi ve el konulan ticaret mallarına hiç dokunmadı.

Bu durumu fırsat bilen Mekkeli müşrikler *“Muhammed ve arkadaşları haram ayı ihlal ettiler. Kan döküp mallarımıza el koydular”* diye yaygara koparttılar.²⁴

Bu anlamda dedikodular etrafı sarınca Allah Teala (c.c.) şu ayetleri indirerek Müslümanların endişelerini giderdi:

“Sana haram ayı, yani onda savaşmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır. (İnsanları) Allah yolundan çevirmek, Allah’ı inkâr etmek, Mescid-i Haram’ın ziyaretine mâni olmak ve halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahtır. Fitne de adam öldürmekten daha büyük bir günahtır. Onlar eğer güçleri yeterse sizi dininizden döndürünceye kadar size karşı savaşa devam ederler. Sizden kim, dininden döner ve kâfir olarak ölürse onların yaptıkları işler dünyada da ahirette de boşa gider. Onlar cehennemliktirler ve orada devamlı kalırlar.”²⁵

Bedir Gazvesi (Temsili Resim)

21 Buhari, Cihad, 148. ayet.

22 Bakara suresi, 190. ayet.

23 Taberi, IV, 262.

24 İbn-i Hişam, Sire, C.2, s. 254-256.

25 Bakara suresi, 217. ayet.

Batn-ı Nahle’de öldürülen kişinin diyeti ödendi. Esirler malları ile geri verildi. Fakat müşriklerin Müslümanlara olan kını gün geçtikçe artıyordu. Çünkü Müslümanların sayısı 1500’ü bulmuş ayrıca Medine ticaret yollarının üzerinde olduğu için ticaretlerini zorlaştırmıştı.

O sırada Ebu Süfyan büyük bir ticaret kervanı ile Şam’dan dönmekte idi. Batn-ı Nahle olayını fırsat bilerek kendi durumlarının da tehlikede olduğu yalanıyla kervanı korumaları için Mekke’ye kasıtlı bir şekilde haber yolladı. Oysa Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) kervan basmak gibi bir emri yoktu. Kervan herhangi bir saldırıya maruz kalmadan Mekke’ye ulaştı fakat Kureyş ordusu yoluna devam etti. Müslümanlar ile Kureyş ordusu Bedir kuyuları civarında karşı karşıya geldiler. Kureyş ordusunun mevcudu 900-1000 civarında idi. Müslümanlar ise 300 kişi idi. Neticede Allah Teala (c.c.) zaferi Müslümanlara nasip etti. Ebu Cehil de dâhil olmak üzere Kureyşin ileri gelenlerinden 70 kişi öldürüldü bir o kadar da esir alındı. Müslümanlardan ise 14 sahabe şehid oldu.²⁶

Üç gün Bedir’de kalındıktan sonra Medine’ye dönüldü. Alınan esirler, istişare sonucunda fidye karşılığında serbest bırakıldı. Fidye veremeyecek durumda olanlar ise on Medineli çocuğa okuma yazma öğretme karşılığında serbest kalacaktı.

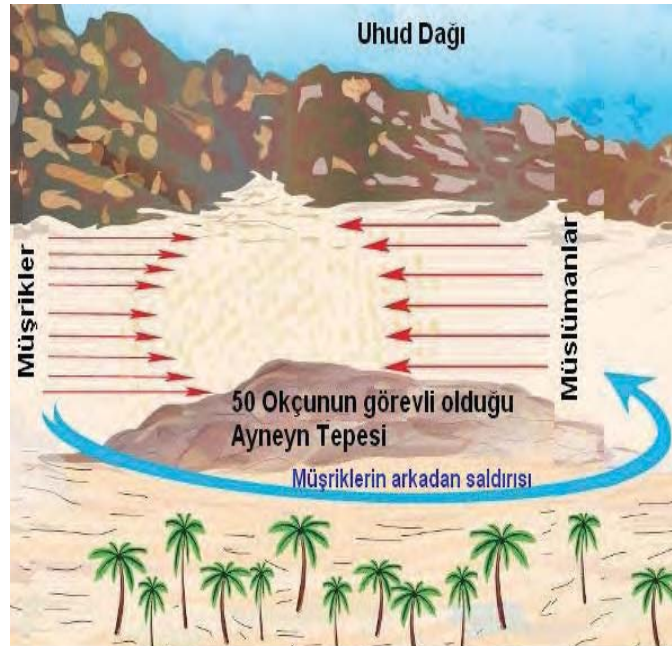
Peygamber Efendimiz (s.a.v.), esirlere iyi muamele edilmesini emretmiştir. O sırada esirler arasında bulunan Ebu Aziz, kendisine yapılan muameleyi şöyle anlatır:

“Esirler, Bedirden Medine’ye getirildiklerinde ben ensardan bir aileye düşmüştüm. Resulullah, biz esirler hakkında, onlara tavsiyelerde bulunduğu için sabah ve akşam yemeklerinde ekmeği bana veriyorlar, kendileri ise sadece hurma ile yetiniyorlardı. Onlardan birinin eline bir parça ekmek geçse onu bana verirlerdi. Bense utancımın ekmeği bana verene verirdim. Fakat o, ekmeğe dokunmadan bana geri çevirirdi.”²⁷

b) Uhud Gazvesi (Hicretin 3. yılı, M. 625):

Bedir’de ağır bir yenilgiye uğrayan Mekke müşrikleri, o gazveye sebep olan ticaret kervanından elde ettikleri bütün kârı, Bedir’in intikamını almak için harcadılar. Üç bin kişilik bir kuvvet topladılar ve bu ordu ile Medine üzerine yürüdüler.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bu haberi aldığı anda, ashabı ile, onlara karşı nasıl hareket edecekleri konusunda istişarede bulundu. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve ashabın yaşlıları, Medine’de kalıp savunma savaşı yapmayı arzu ederken, Bedir’e katılamamış olan gençler Medine dışında savaşmayı istiyordu. Neticede çoğunluğun Medine dışında savaşmayı istediği anlaşılınca Medine dışına çıkmaya karar verildi.²⁸

²⁶ İbn-i Hişam, Sire, C. 2, s. 234-275.

²⁷ İbn-i Hişam, Sire, C.2, s. 645.

²⁸ İbn-i Hişam, Sire, C.3, s.63.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bin kişilik bir ordu ile yola çıktı. Münafıkların başı olan Abdullah bin Übey, Medine dışında savaşmak istemediğini söyleyerek yaklaşık üç yüz kişilik kuvveti ile Medine'ye geri döndü.²⁹ Bu durum Müslümanların morallerinin bozulmasına sebep oldu.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Uhud mevkiine geldiğinde, karargâhını, ordunun sırtını dağa doğru verecek şekilde kurdu. Uhud'un ön tarafındaki küçük bir tepenin üzerine de okçular yerleştirdi. Bu okçulara, kendileri galip de gelse mağlup da olsa kendinden emir gelmediği müddetçe asla yerlerinden ayrılmamalarını sıkı sıkı tembih etti.³⁰

Savaşın başlangıcında Müslümanlar Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) vermiş olduğu harp talimatını aynen tatbik ettiler. Müşrikler bozguna uğrayıp kaçmaya başladılar. Düşmanın bozguna uğrayıp kaçtığını gören okçular arasında bir bozulma oldu. Onlar da diğer Müslümanlar gibi ganimet toplamak istediler. Bütün hatırlatmalara rağmen yerlerini terk ettiler.³¹

Bu sırada düşman kuvvetlerinin komutanı Halid bin Velid bu fırsatı kolluyordu. Okçuların yerlerini terk ettiğini görünce az sayıdaki okçuyu şehit ederek Müslüman ordusunu arkadan kuşattı. Bu ani baskın üzerine Müslüman ordusunun düzeni bozuldu. Bunu fark eden diğer müşrikler de tekrar geri dönüp saldırmaya başladılar. Dolayısıyla ile Müslümanlar iki ateş arasında kalmışlardı. Bu kargaşa esnasında Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) yanağına bir taş isabet etti ve azı dışı kırıldı. Bununla birlikte zırhındaki bir demir parçası mübarek yanağını yaraladı. Bu arada Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) öldüğü şayiası ortalıkta yayıldı. Bu, Müslümanların şaşkınlığını bir kat daha artırdı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kendisini savunan birkaç Müslümanla birlikte Uhud dağına çekildi.

Uhud savaşı şehitlik

Savaşta yetmiş Müslüman şehit oldu. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) amcası Hz. Hamza (r.a.) da şehitler arasında idi. Müşrikler şehitlerin cesetlerine bile zarar vererek işkence etmişlerdi.

Bu savaş Müslümanlar için önemli, bir o kadar da faydalı bir ders oldu. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) vermiş olduğu emri bir anlık gafletle unutmak, zafer sarhoşluğuna kapılmak onları bu hazin duruma düşürmüştü. Bunun yanında müşrikler bu sonuçtan büyük bir cesaret kazanarak tekrar savaş yapma hevesine kapıldılar. Uhud savaşının diğer bir faydası ise münafıkların içlerinde gizlemiş oldukları kin ve fesadın ortaya çıkması olmuştu.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Uhud'dan Medine'ye döndüklerinden bir gün sonra Kureyşli müşrikleri takip etmek için ordunun tekrar toplanmasını emretti. Bu orduya Uhud savaşına katılanlar dâhil olacak diğerleri dâhil olamayacaktı. Düşman Hamra'ül Esed denilen mevkiye kadar takip edildi. Burada geceleyen Peygamber Efendimiz (s.a.v.), beş yüz adet ateş yakılmasını emretti. Bu manzarayı gören Mekke keli müşriklerin yüreklerine müthiş bir koktu düştü. Tekrar çarpışmayı göze alamadan hızlı bir şekilde Mekke'ye döndüler.³²

29 İbn-i Sad, Tabakat, C.2, s. 39.

30 Vakıdi, Meğazi, . 175.

31 İbn-i Sad, Tabakat, s.47.

32 Vakıdi, Megazi, s. 259.

c) Hendek Gazvesi (Hicretin 5. yılı, M. 627):

Uhud Gazve'sinde galip geldiklerini var sayan Mekkeli Müşrikler, son bir darbe ile güçsüz durumda gördükleri Müslümanları tamamen ortadan kaldırmayı planlıyordu. Bu sebeple Hendek Savaşının hazırlıklarına başladılar. Öncelikle Beni Nadir Yahudileri ile birbirlerine destek vereceklerine dair anlaşma yaptılar. Ardından Yahudilerin çabaları sayesinde Gatafanlar ve Esedoğulları da bu ittifaka katıldı. Bununla birlikte diğer bazı Arap Kabilelerinin katılımı ile Ebu Süfyan'ın komutasında on bin kişilik büyük bir ordu hazırlandılar.³³

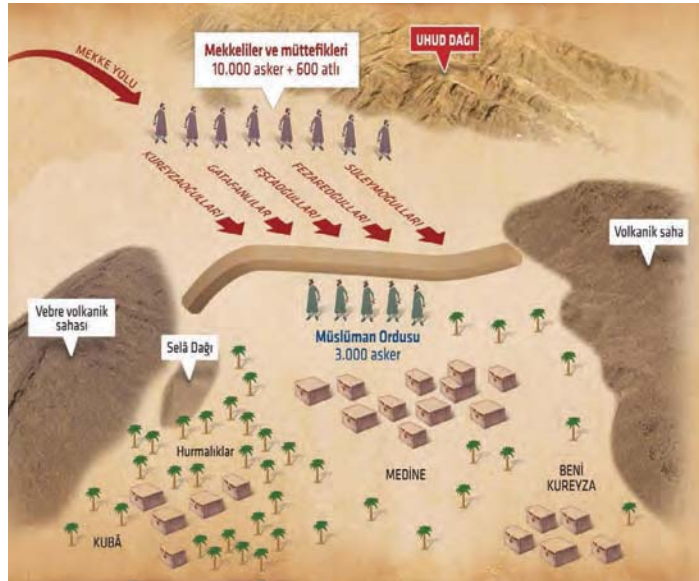
On bin kişiden oluşan bir ordunun üzerlerine geldiğini haber alan Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ashabını toplayarak nasıl bir savaş taktiği sergileyeceklerini istişare etti. Selman-ı Farisi adındaki bir sahabinin tavsiyesi üzerine Medine'nin kuzey tarafına büyük hendekler kazılarak savunma savaşı yapma kararı alındı. Medine'nin diğer yönleri kayalıklar, sık hurmalıklar ve geçit vermeyecek binalarla çevrili idi. Bu karar üzerine Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) de bizzat katılması ile bütün Müslümanlar hendek kazma işine girişti. Yaklaşık altı gün içerisinde hendek kazma işi tamamlandı.³⁴ Kazılan bu hendek atlı süvarilerin dahi geçemeyeceği uzunluk ve derinlikte kazılmıştı.

Mekkeli müşrikler bu sırada gelip Rume Kuyusu denilen mevkide karargâhlarını kurdular. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.), üç bin kişilik bir ordu ile hendeğin bulunduğu noktaya geldi. Geride kalan yaşlı, kadın ve çocuklar korunaklı bölgelere yerleştirildi.

Daha önce Müslümanlarla barış anlaşması yapmış olan Kurayzaoğulları Yahudileri anlaşmayı bozduklarını ve Mekkeli Müşriklerin yanında yer aldıklarını bildirdiler. Durum bu şekilde Müslümanlar için daha zor bir hal almıştı.³⁵

Savaş bir ay kadar karşılıklı ok atışları ile geçti. Bu arada Mekkeli müşrikler süvarileri ile birkaç hücum girişiminde bulunsalar da bu girişimler Müslümanlar tarafından geri püskürtüldü. Bu bir aylık muhasara Müslümanların erzaklarını tüketmiş ve zor durumda bırakmıştı. Ayrıca şiddetli soğuk da onları olumsuz bir şekilde etkiliyordu.

Bu sırada yeni Müslüman olan Nuaym bin Mesud, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) görevlendirmesi ile Kureyzaoğullarına gitti ve *"Şayet Mekkeliler mağlup olursa çekip giderler ve siz Muhammed'le yüz yüze kalırsınız. O da sizin hakkınızdan gelir. Bu sebeple Mekkelilerden rehineler almadan sakın onlara güvenmeyin"* diyerek kalplerinde şüphe uyandırdı. Ardından Mekkelilere giderek *"Kureyzaoğulları Muhammed'le yapmış oldukları anlaşmayı bozduklarından dolayı pişmanlık duyuyorlar. Tekrar anlaşabilmek için de sizden bazı ileri gelenleri Muhammed'e teslim edecekler ve öldürtecekler"* dedi. Nuaym'ın yaptığı bu planın etkisi çok çabuk görüldü ve iki tarafın arası bozuldu.³⁶

33 Vakıdî, Megazî, C.2, s. 444.

34 İbn-i Sa'd, Tabakat, C.2, s. 67.

35 İbn-i Hişam, C.2, s. 238.

36 Vakıdî, Megazî, C.2, s.481-482.

Bir aylık muhasara müşrik tarafında da bıkkınlığa ve açlığa sebep olmuştu. Aralarında çıkan bozgun da morallerini iyice yıpratmıştı. Bu sırada kendilerine doğru şiddetli ve dondurucu bir rüzgâr esmeye başladı. Bu rüzgâr ateşlerini söndürüp çadırlarını yerinden sökecek şiddette idi. Bu da onların kalplerine büyük bir korku düşmesine sebep oldu. Bu durumu gören Ebu Süfyan orada durulmasının bir fayda sağlamayacağını düşünerek ordusuna Mekke'ye geri dönme emri verdi. On bin kişilik ordu arkalarında birçok erzak ve eşya bırakarak perişan bir şekilde hızla Medine'den ayrılarak Mekke'ye döndü.³⁷

Bu büyük zaferin ardından Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ashabına:

“–Artık nöbet sizindir! Bundan sonra Kureyş sizin üzerinize gelemez” buyurdu. Hendek Savaşında hezimeye uğrayan müşriklerin hem gururu hem de saldırı güçleri kırılmıştı. Artık hücum sırası Müslümanlara gelmişti.

Kurayzaoğulları bu savaşta neredeyse Müslümanların helakine yol açacak bir davranışta bulunmuşlardı. Bu nedenle Hz. Peygamber (s.a.v.) Hendek kuşatmacılarının Medine'den ayrılmalarından bir gün sonra Kurayzaoğulları üzerine yürümeye karar verdi. Kuşatma başlayınca Kurayzaoğulları kalelerine çekilerek taşkınlık yapmaya, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve hanımlarına sövmeye başladılar fakat kuşatma uzadıkça zor durumda kaldılar. Kendi başkanları Ka'b b. Esed onlara üç teklifte bulundu:

1. İslam'ı kabul etmek
2. Cumartesi günü, yani hiç ummadıkları bir günde Müslümanlara saldırmak
3. Çocuklarını ve kadınlarını öldürüp, sonra ölünceye kadar Müslümanlarla çarpışmak.

Yahudiler her üç teklifi de kabul etmediler. Peygamberimiz (s.a.v.) Kurayza'yı İslam'a davet etti ancak Kurayzaoğullarının İslam'ı kabul etmemesi üzerine çarpışmayı başlattı ve Kurayzaoğulları büyük bir yenilgiye uğradı.³⁸

d) Mekke'nin Fethi (Hicretin 8. yılı, M. 630)

Mekkeliler hicretin altıncı senesinde Hudeybiye'de Resulullah Efendimiz ile yapmış oldukları barış andlaşmasını ihlal ederek, Müslümanların müttefiki olan Huzaa kabilesinin üzerine baskın yaptılar. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), yeniden anlaşma teklif etti fakat Mekkeliler bunu reddetti.³⁹ Bu yapılan davranış, anlaşmanın tamamen bozulmasına sebep oldu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.), öncelikle Medine'nin kuzeyinde kendilerine her zaman tehlike arz eden, fırsat buldukça Müslümanları arkadan vuran ve Mekkelilerle birlik olan Hayber Yahudilerinin üzerine yürüdü. Uzun süren bir kuşatmanın ardından kan dökülmeksizin Hayber fethedildi. Hayber çok verimli topraklara sahipti ve buradaki Yahudiler ziraatla uğraşıyorlardı. Yıllık mahsullerinin yarısını Müslümanlara vermek şartı ile topraklarında kalmayı istediler. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu isteklerini kabul etti (hicretin 7. yılı).

37 A.g.e., C. 2, s. 490.

38 İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.227.

39 A.g.e., C. 2, s. 787.

Medine'nin kuzeyi emniyet altına alındıktan sonra Peygamber Efendimiz (s.a.v.) on bin kişilik bir ordu hazırladı. Fakat nereye sefer düzenleneceğini sadece Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile paylaştı. Diğer sahabilerden gizli tuttu. Çünkü Mekkelilerin bunu haber alıp bir ordu hazırlamasını ve Mekke'de kan dökülmesini asla istemiyordu. Ordu yola çıktı ve gece vakti Mekke'ye yakın bir mevkide bulunan Merruzzahran'da konakladı. Rasûlullah Efendimiz on bin ateşin yakılmasını emretti. Bu sırada Ebu Süfyan casusluk yapmak için Merruzzahran'a gelmişti. Bu manzara karşısında dehşete düşen Ebu Süfyan bir müddet sonra Müslüman nöbetçiler tarafından yakalandı ve Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) götürüldü. Mekke'nin lideri Ebu Süfyan bu görüşmenin sabahında Müslüman olmayı kabul etti ve kelime-i şehadet getirdi.

On bin kişiden oluşan bu muazzam ordu farklı kollardan Mekke'ye girdi. Sadece Halid bin Velid'in kumandasındaki Müslüman birliği bir karşı koymaya maruz kaldı. Bu da çok kısa bir sürede dağıtıldı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), kavmi tarafından hor ve hakir bir şekilde çıkarıldığı Mekke'ye muzaffer bir komutan olarak giriyordu. Fakat onda asla kibir eseri yoktu. Devesinin üzerinde secde vaziyetinde iken dilinden şu sözler dökülüyordu:

"Ey Allahım! Gerçek hayat ancak ahiret hayatıdır!"⁴⁰

Mekke'nin kontrolü ele geçince halkı endişeden kurtarmak için Mekkelilere şu şekilde bilgi verildi:

Kâbe'ye sığınanlara dokunulmayacak.

- Ebu Süfyan'ın evine sığınanlara dokunulmayacak.
- Elindeki silahı bırakanlara dokunulmayacak.
- Evlerine girip kapılarını kapatanlara dokunulmayacak.
- Yaralıları dokunulmayacak.
- Kaçanlar takip edilmeyecek.
- Esir alınan asla öldürülmeyecek.
- Savaşanlar dışındaki Mekkelilere, çoluk, çocuklarına ve mallarına dokunulmayacak.⁴¹

Bu bilgilendirmenin ardından Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Kâbe'ye geldi ve içerisindeki putları kırarak Kâbe'yi putlardan temizledi. Putları kırarken "Hak geldi batıl ise yok oldu" buyuruyordu.

Kâbe putlardan temizlenince Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bütün Mekke halkına bir konuşma yaptı ve:

"Ey Mekkeliler! Şimdi size ne yapacağımı düşünüyorsunuz?" diye sordu. Onlar da:

"Sen kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin. Senden ancak iyilik ve kerem bekleriz!" diye cevap verdiler. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bunun üzerine:

"Ben de sizlere Yusuf'un (a.s.) kendisini kuyuya atan kardeşlerine söy-

Geçmiş yıllara ait Kabe görüntüsü

40 Vakıdî, Megazi, c2, s. 824.

41 İbn-i Hazm, Cevamiü's-Sire, s.230.

lediğini söylüyorum. Bu gün size bir ayıplama ve kınama yoktur. Allah (c.c.) sizleri bağışlasın. O bağışlayanların en yücesidir. Gidiniz, hepiniz de hürsünüz” buyurdu.⁴²

Mekke’nin fethi günü aynı zamanda bir af bayramına dönmüştü. O gün Hz. Hamza’yı (r.a.) şehit ettiren Hind ve Müslümanlara çok eziyet eden Ebu Cehil’in oğlu İkrime de bu aftan faydalananlar arasında idi.

e)Huneyn Gazvesi (Hicretin 8. yılı, M. 630)

Mekke’nin fethedilmesinin üzerinden yirmi beş gün geçmişti. Bu sırada Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Hevazin ve Sakif kabilelerinin Müslümanlara karşı savaş hazırlığı içerisinde oldukları haberini aldı. Bunun üzerine Mekkelilerin de katılımı ile on iki bin kişilik bir ordu hazırlandı. Bunu haber alan Hevazin ve Sakifliler Müslüman ordusunun geçiş yolu üzerinde bulunan Huneyn Geçidinin iki tarafına puslu kurarak okçular yerleştirdiler.

On iki bin kişilik bir ordu ile ilerleyen Müslümanların gönlünde, çokluğun vermiş olduğu güven ile yanlış düşünceler dolaşıyordu. Bu kadar büyük bir ordu ile artık asla yenilmeyiz diyerek düşmanı küçümüyorlardı. Bu düşüncelerle Huneyn geçidine geldiler. Tam bu sırada pusuya yatmış olan okçuların yağmur gibi gelen ok atışlarına maruz kaldılar. Bu ani ve beklenmedik saldırının şaşkınlığı ile o muazzam ordu bir anda dağılıp kaçışmaya başladı.

Bu karışıklıkta kendisini kaybetmeyen tek kişi Peygamber Efendimiz’di (s.a.v.). Bineğini hiç tereddüt etmeden düşman üzerine sürdü ve:

“Ey Ensar! Ey Muhacirler! Ey Allah’ın (c.c.) kulları! Buraya gelin! Ben Allah’ın (c.c.) kulu ve elçisiyim!” diye seslendi. ⁴³

Bu esnada yanında bulunan amcası Abbas (r.a.) da gür sesi ile:

“Ey Akabede beyat edenler! Ey Rıdvan Ağacı altında söz verenler! Koşunuz, Allah’ın Resulü (s.a.v.) burada” diyerek ashabı Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) etrafında toplanmaya çağırdı.⁴⁴ Bu davetleri duyan ashab sanki uykudan uyanır gibi içinde bulundukları şaşkınlık halinden sıyrılıp tekrar Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.)-etrafında toplandılar. Savaşa yeni başlamış gibi büyük bir şevkle düşmana hücum ettiler. Kısa sürede bozguna uğrayan düşman büyük bir hezimete uğramıştı. Müslümanlardan dört kişi şehit olurken müşriklerden yetmiş kişi öldürüldü. Savaşın sonunda çok büyük bir ganimet elde edildi. Mağlubiyetle başlayıp büyük bir zafere dönüşen Huneyn hadisesi konusunda Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurulmaktadır:

“Ant olsun ki Allah, birçok yerde (savaş alanlarında) ve Huneyn savaşında size yardım etmişti. Hani çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat sizi hezimete uğramaktan kurtaramamıştı. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti, sonunda (bozularak) gerisin geri dönmüştünüz. Sonra Allah, Resûl’ü ile müminler üzerine sekînetini (sükûnet ve huzur duygusu) indirdi, sizin görmediğiniz ordular (melekler) indirdi de kâfirlere azap etti. İşte bu, o kâfirlerin cezasıdır.”⁴⁵

f)Tebük Gazvesi (Hicretin 9. yılı, M. 631)

Hicretin dokuzuncu yılında Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Bizansın, bazı Arap kabilelerini de yanına alarak Müslümanlarla savaşmak için kırk bin kişilik bir ordu hazırladığını öğrendi. Bu ordu Filistin sınırlarında toplanmıştı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Müslümanlara, yolun uzaklığını

⁴² İbn-i Hişam, Sire, C.4, s. 55.

⁴³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, C. 3, s. 286.

⁴⁴ A.g.e., C.1, s. 207.

⁴⁵ Tevbe suresi, 25-26. ayetler.

da göz önünde tutarak Tebük'e sefere çıkılacağını ve ona göre hazırlanılmasını haber verdi. Sefer hazırlıkları yapılırken hasat zamanı idi ve hava aşırı sıcaktı. Bunun yanında şiddetli bir kuraklık hüküm sürüyordu. Gidilecek yol dönüşüyle birlikte üç aylık bir mesafe idi. Bu olumsuz şartların üzerine münafıkların ortaya attığı fitneler de Müslümanların maneviyatını olumsuz yönde etkiliyordu. Bu olumsuz şartlar sebebi ile bu sefere **Usret** (zorluk gazvesi), bu sefere katılan orduya **Ceyşü'l Usre** (zorluk ordusu) da denilmiştir. Bu ordu yaklaşık otuz bin kişiden oluşmuştur. Ordunun hazırlanması için zengin, fakir fark etmeden bütün Müslümanlar ellerindeki imkânları fedakâr bir şekilde harcadılar. Adeta heyecan içinde bir infak yarışı yaşanıyor. Hz. Ebu Bekir (r.a.) malının tamamını, Hz. Ömer (r.a.) yarısını bu ordunun hazırlanması için harcamıştı. Hz. Osman (r.a.) da bin dinar parayı ve üç yüz deveyi tam teçhizatlı bir şekilde hazırlayarak orduya hibe etti. Ayrıca bin dinar bağışta bulundu.

Harp hazırlıkları tamamlandıktan sonra ordu Suriye istikametine hareket etti. Tebük'e kadar vardı. Orada birkaç gün kalmasına rağmen karşısına çıkan olmadı. Tebük halkıyla, Eyle ve diğer merkezlerden gelen heyetlerle cizye vermeleri şartı ile barış anlaşması yapıldı. Buna ilaveten Halid bin Velid komutasında bir birlik Dumetü'l Cendel üzerine gönderildi ve burası ele geçirildi. Daha sonra Medine'ye döndü. Tebük Efendimiz (s.a.v.)'in gazvelerinin sonuncusu olmuştur.

Özet olarak Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatındaki savaşların hepsinde de daima barış yanlısı olduğu, çatışma olmaksızın sulh yapılması için çaba harcadığı, çatışma olduğu takdirde ise savaş kurallarına riayet etmekte oldukça titiz davrandığı, hiç bir durum karşısında intikam gibi bir hırs içerisinde olmadığı, daima affedici olduğu görülmektedir.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bütün insanlığın peygamberi olduğunu bildiren ayetler hangileridir?
2. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Medine'ye geldiğinde Medine'nin siyasi durumu nasıldı? Medine sözleşmesinin var olan siyasi duruma katkısı nasıl olmuştur?
3. Medine sözleşmesinde alınan kararları maddeler halinde yazınız.
4. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Hudeybiye anlaşmasını imzalama sırasında yaşanan olaylara karşı nasıl bir tutum takındığını ve bundan nasıl bir sonuç çıkarmamız gerektiğini anlatınız.

B. Aşağıdaki soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Medine sözleşmesi için **söylenemez**.
 - a) Bu anlaşma ile bir şehir-devlet oluşturulmuştur.
 - b) Bu anlaşma, bir devletin yeryüzünde ortaya koyduğu ilk yazılı anayasadır.
 - c) Bu anlaşma sayesinde Müslümanlar Medine'nin yönetimini tamamen ele geçirmiştir.
 - d) Bu anlaşma ile insanların can ve malları güvenlik altına alınmıştır.
 - e) Bu anlaşma ile Yahudiler dinlerini özgür bir şekilde yaşama hakkı elde etmiştir.
2. Aşağıdakilerden hangisi Hudeybiye anlaşması için **söylenemez**?
 - a) Bu anlaşmanın imzalanması için Peygamber Efendimiz (s.a.v.) büyük gayret sarf etmiştir.
 - b) Bu anlaşma sayesinde Müslümanlar Mekkeli müşriklerin otoritesi altına girmiştir.
 - c) Anlaşma sayesinde hicaz bölgesinde barış ve huzur sağlanmıştır.
 - d) Hayber Yahudileri müttefikleri olan Mekkelilerden koparılmıştır.
 - e) Mekkeliler Medine İslam Devletini resmi olarak tanımıştır.
- 3) I- Müslümanlar ve Mekkeli müşrikler arasında yapılan savaşlar her iki tarafın da yıpranmasına sebep olmuştur.
II- Bu sebeple iktisadi durumları ciddi manada zayıflamıştı.
III- Yeni kurulan Medine İslam devleti Mekke müşrikleri ve Yahudilerin saldırı tehdidi altındaydı.
IV. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve Müslümanlar Mekke'den çıkarılışlarının intikamını almak istiyordu.
Yukarıda sayılan maddelerden hangileri Hudeybiye Barışının imzalanmasının sebepleri arasındadır.

- a) I,III,IV b) II, IV c) Hepsi d) I,II,III e) II, III

4. Aşağıdakilerden hangisi Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) diğer ülke yöneticilerine göndermiş olduğu mektupların ortak amacıdır?

- a) Diğer ülke hükümdarlarını ve halkını Allah'a (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) iman etmeye davet etmek.
- b) Medine İslam Devletinin maddi imkan ve gücünü diğer ülkelere göstermek.
- c) Diğer devletlerden vergi istemek.
- d) Medine İslam Devleti henüz yeni kurulmuş olduğu için diğer ülkelerden siyasi bilgi almak.
- e) Diğer ülkeler hakkında istihbarat toplamak.

5. Aşağıdaki bilgilerden hangisi **yanlıştır**?

- a) Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bizzat 29 gazveye katılmış, bunların 16 tanesinde fiili olarak hiçbir çatışma çıkmamıştır.
- b) Savaş izni Mekke verilmiştir.
- c) Savaş esnasında kadınlara, yaşlılara ve çocuklara dokunulmaz.
- d) Savaş esnasında hayvanlara ve ağaçlara zarar verilmez.
- e) Savaşta ibadet eden kişilere ve ibadethanelere dokunulmaz.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

Halid bin Velid, Selmanı Farisi, Ceyşü'l Usre , Dıhyetü'l Kelbi, Tebük

1. Hendek savaşında,..... adındaki bir sahabinin tavsiyesi üzerine Medine'nin kuzey tarafına büyük hendekler kazılarak savunma savaşı yapma kararı alındı.
2. Tebük seferine katılan orduyada denilmiştir.
İslam'a davet mektuplarından bir diğeri Bizans İmparatoru Heraklius'a, elçiile gönderilmiştir.
3. Efendimiz (s.a.v.)'in gazvelerinin sonuncusu olmuştur.
4. Uhud Savaşında okçuların yerlerini terkettiğini gören müşriklerin kumandanı az sayıdaki okçuyu şehit ederek Müslüman ordusunu arkadan kuşattı.

D. Aşağıda verilen cümleler doğruysa başlarına 'D', yanlışsa 'Y' yazınız.

- (.....) Tebük'te birkaç gün kalmasına rağmen Müslümanların karşısına çıkan bir düşman ordusu olmadı.
- (.....) On iki bin kişilik bir ordu ile Hunein'e ilerleyen Müslüman'a "bu kadar büyük bir ordu ile artık asla yenilmeyiz" diyerek düşmanı küçümsüyorlardı.
- (.....) Mekke fethedildiğinde Mekke halkına, Ebu Leheb'in evine sığındıkları takdirde kendilerine dokunulmayacağı ilan edildi.
- (.....) Hendek gazvesinin başarı ile sonuçlanmasında Nuaym bin Mesud adlı sahabinin büyük katkıları olmuştur.
- (.....) Hudeybiye anlaşması Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ile Bizans İmparatoru Herakliyas arasında imzalanmıştır.

SÖZLÜK

A-B

- adalet:** 1. Doğruluk, eşitlik, denklik, aşırılıktan uzak ve dengeli olma, her şeye hakkını verme. 2. Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk. 3. Her şeyin olması gerektiği yerde bulunması, insaf.
- ahde vefa:** Sözünde durma, yapılan iyiliği unutmamak.
- alak:** Döllenmiş hücrenin ana rahminde tutunan hali, embriyo.
- alternatif:** Seçenek.
- amel:** 1.Yapılan iş, eylem, fiil. 2. Çalışma, didinme, davranış, uygulama. 3. Bir kural veya dinî emrin yerine getirilmesi. 4. Dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü iş ve davranış.
- asabiyet:** Cahiliye döneminde aralarında baba tarafından kan bağı bulunan akrabaların oluşturduğu topluluğun bütün fertlerini birbirine bağlayan ve düşmanlarına karşı birlikte hareket etmelerini sağlayan birlik ve dayanışma ruhu.
- azamet:** Ululuk, büyüklük.
- batıl:** 1. Yok olup giden, gerçek ve doğru olmayan, esassız, boş şey, boşa giden, hükümsüz, gerçeğe aykırı, hikmetsiz, temelsiz, devamsız. 2. Allah'ın peygamberleri aracılığıyla bildirmiş olduğu dine uymayan her türlü inanç, fikir, duygu, kanaat, tutum, davranış.
- bedevî:** Çöllerde göçebe olarak yaşayan Araplar.
- biat:** 1. Söz verme amacıyla el sıkma. 2. Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme. 3. Halifelik makamına geçen el üzerine el koyarak veya el sıkışarak kişinin ona bağlılığını göstermesi ve itaat edeceğine dair söz vermesi.

C-Ç-D

- cahiliye:** 1. Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce, insanların yaşadıkları ve özünde, putlara tapma, soy-sopla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam. 2. Yaratılmış olmanın bilincine varamamış insanların oluşturduğu, ilahî hikmetten yoksun, dünyevileştirilmiş bilgi ve değerler felsefesinin egemen olduğu sosyal ortam.
- cariye:** 1. Eskiden savaşta ele geçirilen kadın köle. 2. Hukuki, iktisadi ve sosyal bakımlardan hür insanlara oranla daha aşağı bir konumda bulunan kadın köle. 3. Parayla alınıp satılan hizmetçi kız, halayık.
- cehalet:** Bilgisizlik.
- cizye:** 1. Vergi. 2. Geçmişte Müslüman devletlerde, gayrimüslimlerin canlarını, mallarını, namuslarını korumak ve inançlarını özgür bir şekilde yaşamaları için devletin sağlamış olduğu imkânlarla karşılık çalışabilir durumda olan erkeklerinden almış olduğu vergi.

- daru'l-erkam:** Mekke döneminde Hz. Peygamber'in, Müslümanlara İslam'ı anlattığı, gelen vahyi tebliğ ettiği, topluca ibadet veya çeşitli görüşmelerin yapıldığı ve İslami eğitimin verildiği Erkam b. Ebi'l-Erkam(ö. 55/675)'in evi.
- daru'n-nedve:** Müslümanlıktan önce, Hz. Peygamber'in dedelerinden Kusay b. Kilab (ö. 480?) tarafından kurulan, Mekke'de Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinin toplanıp siyasi, hukuki ve idari konuları görüştükleri, ayrıca nikâh vb. törenler için de kullandıkları yer.
- dayanışma:** Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt
- dürüstlük:** "Özü sözü bir olma", "olanı olduğu gibi yansıtmama", "gerçeği saklamama", "bildiğinden, inandığından ve olduğundan başka türlü görünmeye veya göstermeye çalışmama" olarak tanımlanır.

E-F

- ecir:** 1. Ücret, karşılık. 2. İbadetlere ve güzel davranışlara verilen ahiret mükâfatı, sevap.
- ensar:** Hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden diğer Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden; beslenme, barınma ihtiyaçlarını gideren ve farklı bir ortamda yeni bir yaşamın kurulabilmesinde onlara yardımcı olan ve sahip oldukları her şeyi onlarla paylaşan Medineli Müslümanlar.
- eyyâmu'l-arap:** İslam'dan önce Araplar arasında yaşanan ve yıllarca süren savaşlar.
- fahr-i kainat:** "Bütün varlıkların övünç ve gurur duyduğu kimse." anlamında Hz. Muhammed için kullanılan bir saygı ve sevgi sözü.
- fazilet:** Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet. 2. İffet, namus, güzel ahlak.
- fetretü'l-vahiy:** İlk vahiy olan Alak Suresi'nin ilk beş ayetinden sonra, Müddessir Suresi'nin gelmesine kadar Hz. Peygamber'e vahyin inmediği dönem.
- fitrat:** 1. Yokken var etme, yaratma. 2. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat.
- ficar savaşları:** İslam'dan önce bazı Arap kabileleri arasında savaş yapılması yasak kabul edilen ve haram aylar olarak bilinen zilkade, zilhicce, muharrem ve recep aylarında yapılan savaşlar.

- fitne:** 1. İmtihan, deneme, sınama. 2. Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozma. 3. Zulüm, haksızlık, inanç uğruna başa gelen ağır işkence, azap, baskı. 4. Şeytanın hile ve tuzakları, şeytanın zayıf ruhlu kişilere aşıladığı batıl inanç, kuruntu.

G-Ğ-H

- gafllet:** 1. Ne yaptığını bilmeme, ihmallik, dalgınlık. 2. Bir şeyi bile bile terk etme.
- ganimet:** 1. Herhangi bir zorluk çekmeden elde edilen şey. 2. Savaş sırasında Müslüman olmayan düşman ordusundaki askerlerden alınan her türlü mal ve esirler.

- gazve:** 1. Savaş, fetih, fetih hazırlığı, askeri saldırı. 2. Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin sevk ve idare ettiği savaşlar.
- ğıpta:** 1. İmrenme, özenme, beğenme, hoşlanma. 2. Kişinin başkasının elindeki nimetin yok olmasını istemeksizin aynısının kendi elinde de olmasını istemesi.
- günah:** 1. Suç, kabahat, hata, zulüm, israf, isyan, fesat, haram. 2. Dinin emir ve yasaklarına aykırı olarak yapılan ve bazı durumlarda işleyene dünyada yaptırım, ahirette ise azabı gerektiren söz, iş ve davranışlar.
- hacerü'l-esved:** Tavafin başlangıç yerini göstermek üzere Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan, yerden 1.5 metre yüksekliğinde, oval biçiminde, hafif kırmızı ve sarı damarcıkları bulunan, 30 cm. çapında oldukça parlak siyah bir taş.
- hadarî:** Şehirlerde yerleşik hayat süren Araplar.
- hanif:** 1. Doğruya ve hakka bağlanan, gerçeğe dönen. 2. Müslüman, muvahhit, Allah'ı birleyen, tevhit ehli.
- haram aylar:** İçinde savaş yapmanın, adam öldürmenin hatta Kâbe çevresinde avlanmanın bile yasak kabul edildiği dört kutsal ay; zilkade, zilhicce, muharrem, recep.
- hilfulfudul :** M.S. 580'li yıllarda Arap kabileleri arasında süregelen savaşlar sonucunda ortaya çıkan anarşi ortamında, can ve mal güvenliğinin sağlanması, zayıf ve güçsüzlerin korunması, zulmün önlenmesi gibi amaçlarla, toplumda sözü geçen, saygın ve iyi niyetli kişilerin önderliğinde kurulan ve Hz. Peygamber'in de üye olduğu barış cemiyeti.
- hicret:** 1. Bir yerden bir yere göçme, taşınma, ayrılma. 2. Hz. Peygamber'in ve sahabelerinin İslam'ı gereği gibi yaşamak, diğer insanlara Allah'ın emirlerini duyurmak ve müşriklerin işkencelerinden kurtulmak amacıyla Mekke'den Medine'ye M.S. 622 tarihinde yapmış oldukları göç.
- hidayet:** Allah'ın, insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.
- hurafe:** 1. Akla ve gerçeğe aykırı olan, yalan haber. 2. Batıl dinlerden ve halk arasında uydurulan masallardan kalma aslı esası olmayan inanışlar.
- I-İ-J**
- infak:** Gerek akrabalarından gerekse diğer insanlardan yoksul ve muhtaç olanlara maddi yardım yaparak onların geçimini sağlamaya yardımcı olma.
- isrâ:** 1. Gece yürüyüşü. 2. Hz. Peygamber'in, hicretten yaklaşık bir buçuk sene evvel (620), Miraç gecesinde Kâbe'den Kudüs'teki Mescidiaksa'ya Allah'ın izniyle götürülmesi.
- israf:** Saçıp savurma, harcamalarda orta yoldan sapma, ölçüyü aşma ve aşırılık yapmak suretiyle sahip olduğu nimetleri gereksiz yere tüketme.

istifade etmek: Faydalanmak.

istişare: 1. Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma. 2. Herhangi bir konuda doğruyu bulmak için sahasında güvenilir bir uzmanın görüşüne başvurma.

işbriliği: Amaç ve çıkarları bir olanların oluşturdukları çalışma ortaklığı, teşrikimesai.

K-L-M

kerem: Cömertlik.

küfuv: 1. Eşitlik, denklik, benzerlik, yeterlilik, küfuv. 2. Evlenecek olan kadın ile erkek arasında dinî, ahlaki, ekonomik ve sosyal bakımdan olması gereken yakınlık ve denklik.

medhetmek: Övmek.

mehir: Müslüman bir erkeğin nikâh sırasında evleneceği hanıma verdiği veya vermeyi kabul ettiği mal ya da para, mehir, sadak.

melekut: Ruhlar ve melekler alemi.

merhamet: 1. Şefkat gösterme, acıma, yumuşak huylu olma. 2. Affetme, bağışlama, iyilik etme.

meşru: 1. Yapılmasına dinen izin verilmiş, dine uygun olan şey. 2. İslam hukukunda farz, vacip, sünnet, müstehap ve mübah olan tüm davranışlar.

mertebe: Aşama, derece, rütbe.

mevâlî: Sahipleri tarafından azad edilerek serbest bırakılan köleler.

mevki: Yer.

mirac: Hz. Peygamber'in, recep ayının 27. gecesinde, Mekke'den Kudüs'teki Mescidiaksa'ya götürülmesi ve oradan göğe yükseltilerek Allah'ın ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

muallaka-i seb'a: İslam'dan önce çok beğenildiği için Kâbe duvarına asılan yedi şiir.

muhaçir: İslam dinini Kur'an-ı Kerim'in emrettiği gibi yaşamak, Kureyş kabilesinin her türlü baskısından kurtulmak ve din, can, namus, akıl ve soy emniyetini sağlayıp her türlü tehlikeden korunmak amacıyla Mekke'den Medine'ye göç eden Hz. Muhammed ve arkadaşları.

muhasara: Kuşatma.

münafık: 1. İnsanların arasını bozan, bölücülük yapan, toplumu karıştıran, fesatçı, nifak çıkaran, iki yüzlü kimse. 2. Kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olduğunu gizleyen kimse.

münakaşa: Tartışma.

müşahhas: Somut.

müşrik: 1. Allah'a ortak, eş koşan kimse. 2. Allah'a inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a ortak koşan kimse.

mütareke: Anlaşma.

müttefik: Bağlaşık.

N-O-Ö-P-R

nebi: Allah'ın kendisine vahyettiği şeyleri öğrenip olduğu gibi insanlara aktaran, onları vahye inanmaya ve itaat etmeye çağıran peygamber.

necaşi: Habeşistan hükümdarlarına verilen unvan.

nehyetmek: İslam'ın, haram olan söz ve davranışları ve yapılmasında fayda olmayan şeyleri hoş görmemesi, çirkin kabul etmesi, yasaklaması.

nesep: Soy, baba tarafından soy, nesil, silsile, akrabalık.

nezahet: Ahlaken temiz olma, kötü huy ve davranışlardan uzak durma, nazik ve kibar olma.

nikâh: Evlenmelerine dinî bir engel bulunmayan ve belirli şartları taşıyan erkek ve kadının beraberce bir hayat sürmek için şahitler önünde gerçekleştirdikleri evlilik anlaşması.

Ravzayimutahhara: 1. Hz. Peygamber'in kabrinin bulunduğu yer. 2. Hz. Peygamber'in Medine'deki mescidinde, kabri ile minberi arasındaki "tertemiz gül bahçesi." anlamına gelen bölüm.

rencide etmek: İncitmek, kalbini kırmak.

riayet etmek: Uymak.

S-Ş

sahabe: 1. Arkadaş, dost, veli. 2. Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamberi çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimse.

selâmet: Barış ve esenlik.

seriyye: 1. Hz. Peygamber'in kumanda etmediği küçük askeri birlik, öncü kuvvet, akıncı birliği. 2. Hz. Muhammed'in kendisinin katılmayıp askerî sancağı arkadaşlarından birine vererek onun komutası altında gerçekleştirdiği askerî ve siyasi manevralar, çarpışmalar.

sevk etmek: Yönlendirmek.

sidretü'l-müntehâ: Mirac gecesi Hz. Peygamberin, yanında ilahi sırlara mazhar olduğu ağaç.

siyer: 1. Yol, gidiş, hâl ve hareket, yaşayış tarzı. 2. Hz. Muhammed'in hayatını, onun yaşayış biçimini, niteliklerini, ahlakını, savaşlarını anlatan ve İslam tarihi içinde yer alan özel bir ilim dalı.

suffe: Hz. Peygamber'in Medine'deki mescidinin bitişiğinde bulunan ve üstü kapalı, Kur'an-ı Kerim ve din öğrenimi verilen mekan.

şirk: Allah'a inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme.

T

taciz: Rahatsız etme.

tahrip etmek: Yıkma, kırıp dökmek.

tahsis etmek: Bir şeyi bir kimseye ya da bir yere ayırmak.

takva: 1. Bilinçli davranma; uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Allah'ı görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma; sünnete uyma.

tebliğ: "Allah'ın kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi." anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

teçhizat: Donanım.

tefekür: 1. Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma. 2. Var olan bir şeyin manasını anlamaya çalışma ve eşyanın bilgisini zihinde toplayabilmek için aklın hareket hâlinde olması, derin derin düşünmesi.

tekkik: Araştırmak.

U-Ü-V-Y

vaat: Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vahiy: Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahî bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.

vâris: Mirasçı, mirasta pay hakkı olan kişi.

velîme: 1. Herhangi bir sevinç ve mutluluk ifade eden olay sebebiyle verilen yemek, ziyafet. 2. Düğün sırasında gelen misafirlere verilen yemek.

Z

zina: Aralarında nikâh bağı bulunmayan erkek ve kadın arasındaki cinsel ilişki.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, **el- Müsned**, I-V, İstanbul, 1992.
- Alauddin Ali b. Abdülmelik el-Hindi, **Kenzü'l-Ummal fi süneni'l-akval ve'l-ef'al**, Beyrut, 1985.
- Afzalur Rahman, **Siret Ansiklopedisi**, I-VI, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 1996.
- Ahmed bin Hanbel, **Müsned**, I-VI, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.
- ATEŞ, Süleyman, **Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali**, Yeni Ufuklar Neşriyat, Ankara, 1980.
- Buhari, Ebu Abdillan Muhammed b. İsmail, **el-Camiu's-Sahih**, İstanbul, 1992.
- BAKTIR, Mustafa, "Suffe" Maddesi, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2009.
- BOZKURT, Nebi, **Hadislerde Sosyal Hayat**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.
- CANAN, İbrahim, **Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte)**, Feza Gazetecilik, İstanbul, 1995.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ankara, 1997.
- Ebu Davut, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak, el-Ezdi es- Sicistani, **Sünenü Ebî Davud**, İstanbul, 1992.
- ESED, Muhammed, **Kur'an Mesajı**, İşaret Yayınları, İstanbul, 2000.
- HAMİDULLAH, Prof. Dr. Muhammed, İslam Peygamberi, I-II, Çeviren Salih Tuğ, İstanbul, 1993.
- HEYET, İlmihâl, I-II, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.
- HEYET, İslam Ansiklopedisi, I-XXXII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1988-2006.
- İbn-i Mace, Ebu Abdillan Muhammed b. Yezid el-Kazvini, **Sünenü İbn-i Mace**, İstanbul, 1992.
- İbn Mace, **Sünen**, (çev.: Haydar Hatipoğlu), Kahraman Yayınları, İstanbul, 1982.
- İbn-i Hişam, Ebu Muhammed Abdülmelik bin Hişam, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, Beyrut, 1937.
- İbn-i Sa'd, **Tabakat**, Leyden, 1904-12.
- İmam Malik, **Muvatta**, I-II, İstanbul, 1992.
- KARAMAN, Fikret, **Din ve Sosyal Hayat**, DİB Yayınları, Ankara, 2004.
- KAYA, Dr. Murat, **Ebedi Yol haritası İslam**, İstanbul, 2009.
- KÖKSAL, Mustafa Asım, İslam Tarihi, I-XVIII, İstanbul, 1987.
- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.
- Malik bin Enes, **Muvatta**, (çev.: Komisyon), Beyan Yayınları, İstanbul, 1994.

- Müslim, Ebu'l Hüseyin b. Haccac el- Kuşeyri, **el- Camiu's-Sahih**, İstanbul, 1992.
- Müslim, **Sahih-i Müslim**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Nesaî, **Sünen**, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Riyazü's-Salihin Tercümesi**, I-III, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1991.
- Sahihi Buharî Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1966.
- SARIÇAM, İbrahim, **Hiz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2012.
- Taberani, el-Hafız Ebu'l Kasım Süleyman b. Ahmed, **el-Mu'cemü'l-evsat**, 1983.
- Taberi, Ebu Cafer Muhammed bin Cerir, **Camiü'l-Beyan an-Te'vili Ayi'l-Kur'an**, Beyrut, 1983.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, **Yunus Emre Divanı**, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Tirmizi, Ebu İsa, Muhammed b. İsa, **Sünenü't-Tirmizi**, İstanbul, 1992.
- Tirmizî, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- TÜRKOĞLU, Nurçay, **Toplumsal İletişim**, Urban Kitap, İstanbul, 2010.
- Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005.
- Vakidi, Ebu Muhammed Abdullah bin Ömer, **Meğazi**, I-III, Beyrut, 1989.
- YAZICI, Seyfettin, **Temel Dinî Bilgiler**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
- YILDIRIM, Suat, **Kur'an-ı Hakim'in Açıklamalı Meali**, Işık Yayınları, İstanbul, 2004.
- YÜCEL, İrfan, **Peygamberimizin Hayatı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Sanal Kaynaklar:

<http://tdkterim.gov.tr/>